

25 maj.

Debatter m. m.

Fredagen den 25 maj.

	Sid.
Kostnader för anordnande av allmänna skyddsrum	3
Främjande av bostadsförsörjningen m. m.	4
Utbildningskurs för sysselsättnings- och arbetsterapeuter	62
Statsförvärv av Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag	66
Koordination mellan statens och Trafikaktiebolaget Grängesberg— Oxelösunds järnvägar	72
Anslag till universitetssjukhusen m. m.:	
Karolinska sjukhuset: Avlöningar	73
Avtal rörande Akademiska sjukhuset i Uppsala	74

Samtliga avgjorda ärenden.

Fredagen den 25 maj.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 154, ang. vissa anslag till civilförsvaret . .	3
— nr 155, ang. anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.	4
— nr 156, ang. anslag till utbildningskurs för sysselsättnings- och arbetsterapeuter	62
— nr 157, ang. statsförvärv av aktier i Stockholm—Rimbo järnvägs- aktiebolag	66
— nr 158, ang. anslag till vissa ytterligare investeringar i statens järn- vägars fond	72
— nr 159, ang. avtal om koordination mellan statens järnvägar och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds järnvägar	72
— nr 160, ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att tillerkänna Luos- savaara-Kiirunavaara Aktiebolag rätt till viss malmbrytning utöver av riksdagen tidigare medgiven kvantitet	73
— nr 161, ang. förändring i avseende å löneställning och antal beträf- fande vissa ordinarie tjänster vid kommunikationsverken m. m.	73

	Sid.
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 57, ang. godkännande av Torquay- protokollet till allmänna tull- och handelsavtalet (GATT), m. m.	73
— nr 58, ang. vissa ändringar i gällande tulltaxa.	73
— nr 59, ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1951/52, m. m.	73
— memorial nr 60, ang. uppskjutande till innevarande års höstsession av behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden	73
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 151, ang. anslag till universitetssjukhusen m. m.	73

Fredagen den 25 maj.

Kl. 11 fm.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 19 innevarande maj.

§ 2.

Anslag till civilförsvaret.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1951/52 till civilförsvaret jämte i ämnet väckt motion.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Kostnader för anordnande av allmänna skyddsrum m. m.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 154, punkt 2, föreslagit riksdagen att till Kostnader för anordnande av allmänna skyddsrum m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 7 840 000 kronor.

Utskottet hade i förevarande sammanhang till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *Lundqvist* väckt motion (I: 388), vari hemställts, att riksdagen utöver vad av Kungl. Maj:t föreslagits måtte för budgetåret 1951/52 anvisa till Kostnader för anordnande av allmänna skyddsrum m. m. ett anslag av 3 500 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 388 till Kostnader för anordnande av allmänna skyddsrum m. m. för budgetåret 1951/52 under elfte huvudtiteln anvisa

ett reservationsanslag av 7 840 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Birke*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen I: 388 till Kostnader för anordnande av allmänna skyddsrum m. m. för budgetåret 1951/52 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 8 840 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **BIRKE**: Herr talman! Vid detta utskottsutlåtande är fogad en reservation, som innebär att reservanterna önska ett tillägg till det av utskottet föreslagna beloppet med en miljon kronor. Reservanterna anse läget vara sådant, att man bör kunna få fortsätta med sådana skyddsrumbyggen som redan äro påbörjade.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr *Mannerskantz* m. fl. avgivna vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr **PETTERSON** i Degerfors: Herr talman! Reservanterna yrka på en höjning av detta anslag i förhållande till utskottets förslag med 1 miljon kronor. Detta yrkande är framställt med anledning av motionen I: 388. När vi i statsutskottet höja anslagsposterna, bruka vi ju försöka få täckning för samma höjningar genom motsvarande sänkning på andra områden. Någon anvisning på hur denna miljon skall täckas finns inte här, och därför ber jag, herr talman, att under hänvisning till vad utskottet skrivit få yrka bifall till utskottets förslag.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkterna 3 och 4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 3.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 124, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 23 februari 1951, föreslagit riksdagen att

I. godkänna av departementschefen förordade ändringar i olika avseenden fr. o. m. den 1 juli 1951 av grunderna för den statliga låne- och bidragsverksamheten till förmån för bostadsförsörjningen;

II. medgiva, att räntefoten för lantarbetarbstadslån, vilka kunde komma att beviljas under budgetåret 1951/52, bestämdes till 3,25 procent;

III. medgiva, att för budgetåret 1951/52

dels preliminära beslut angående lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 370 000 000 kronor,

dels preliminära beslut angående lån, som skulle utgå från anslaget till tilläggslån till viss bostadsbyggnadsverksamhet, finge meddelas intill ett belopp av 34 000 000 kronor;

IV. för budgetåret 1951/52 anvisa

a) å driftbudgeten under femte huvudtiteln,

1) till Kapitalmedelsförluster och ränteftergifter å vissa bostadsbyggnadslån ett förslagsanslag av 5 000 000 kronor;

2) till Hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer ett förslagsanslag av 37 000 000 kronor;

3) till Särskilda bostadsrabatter ett reservationsanslag av 1 650 000 kronor;

4) till Bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden ett reservationsanslag av 7 500 000 kronor;

5) till Bidrag till inrättande av pensionärshem ett reservationsanslag av 8 000 000 kronor;

6) till Bidrag till jämförande byggnadskostnadsutredning ett reservationsanslag av 50 000 kronor;

b) å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder till Lånefonden för bostadsbyggande ett investeringsanslag av 265 000 000 kronor;

c) å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd till Lån till anordnande av kollektiva tvätterier ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor;

V. besluta, att å personalförteckningen för bostadsstyrelsen antalet kontorsbiträden i lönegrad Ca 8 skulle ökas med tjugooåta, antalet tjänster i lönegrad Cp 10 med en, antalet förste byråsekreterare i Ce 29 med en, antalet förste byråingenjörer i Ce 29 med två och antalet förste byråsekreterare i Ce 27 med en samt antalet förste byråingenjörer i Ce 27 minskas med en;

VI. fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för bostadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

VII. besluta, att å personalförteckningen för länsbostadsnämnderna antalet kontorsbiträden i lönegrad Ca 8 skulle ökas med fyra;

VIII. fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för länsbostadsnämnderna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

IX. under femte huvudtiteln för budgetåret 1951/52 anvisa

1. till Bostadsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 177 000 kronor;

2. till Bostadsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 432 000 kronor;

3. till Länsbostadsnämnderna: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 660 000 kronor;

4. till Länsbostadsnämnderna: Omkostnader ett förslagsanslag av 565 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehått ett flertal motioner.

I de likalydande motionerna I: 129 (av herr *Andrén* m. fl.) och II: 175 (av herr *Hjalmarson* m. fl.) hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till genomförande av kreditgarantisystemet även för de statliga bostadskrediterna och att anslagen för den statliga bostadsorganisationen i motsvarande mån måtte reduceras.

I de likalydande motionerna I: 209 (av herr *Andrén* m. fl.) och II: 254 (av herr *Hjalmarson* m. fl.) hade yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag som syftade till att möjliggöra fri konkurrens på lika villkor mellan olika företagsformer för bostadsbyggande samt förvaltning och drift av hyresfastigheter.

I de likalydande motionerna I: 250 (av herr *Lindblom* m. fl.) och II: 369 (av herr *Ohlin* m. fl.) hade förordats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att programmet för regleringen av investeringarna måtte modifieras i syfte att bereda ett ökat utrymme för bostadsbyggandet och att kreditpolitiken samt den ekonomiska politiken i övrigt skulle taga sikte på att skapa förutsättningar för ett steg för steg ökat bostadsbyggande.

I de likalydande motionerna I: 461 (av herr *Niklasson* m. fl.) och II: 595 (av herr *Pettersson* i Dahl m. fl.) hade föreslagits att riksdagen måtte besluta

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

dels att uttala att tillämpningsområdet för förbättringslån borde utvidgas i överensstämmelse med vad i motionerna angivits, dels att trekronorsbidragen borde slopas, dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att förslag om ändrade grunder för statsbidrag till pensionärshem måtte föreläggas nästa års riksdag och dels beakta vad i motionerna i övrigt anförts.

I de likalydande motionerna I: 465 (av herr *Lindblom* m. fl.) och II: 596 (av herr *Wedén* m. fl.) hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta dels att den övre gränsen för statliga tertiärlån till bostadshus uppförda av kommunala eller allmännyttiga företag jämte kooperativa företag skulle fastställas till 90 procent av anskaffningskostnaden, dels ock att den av departementschefen i förevarande proposition omnämnda utredningen rörande vissa bostadspolitiska frågor även skulle pröva frågan om att trekronorsbidrag måtte få utgå till hyresgäster i även andra fastigheter än kommunala och allmännyttiga eller av industrier för anställda uppförda.

I de likalydande motionerna I: 467 (av herr *Velander* m. fl.) och II: 600 (av herr *Hjalmarson* m. fl.) hade hemställts, att riksdagen med anledning av förevarande proposition måtte besluta

I. beträffande grunderna för den statliga låne- och bidragsverksamheten till förmån för bostadsförsörjningen, att det s. k. kreditgarantisystemet skulle införas, att tertiärlån måtte beviljas intill högst 90 procent av produktionskostnaderna oavsett företagsform, att för redan beviljade tilläggs lån ränte- och amorteringsskyldighet skulle införas i den utsträckning som vore möjlig, att en successiv begränsning skulle göras vid beviljandet av nya tilläggs lån, att för tertiärlån, beviljade enligt 1941 och 1942 års kungörelser, räntesatsen skulle hållas oförändrad, att maximiytorna för egnahem, till vilka lån beviljades, skulle bibehållas oförändrade, att familjebo-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

stads- och bränslebidragen skulle förbehållas familjer med mer än två barn, att inkomstprövningen för familjebostads- och bränslebidragen skulle ske med kortare mellanrum än f. n., att bränslebidragen successivt skulle avvecklas och att s. k. trekronorsbidrag skulle upphöra att utgå;

II. att ett system i syfte att gynna för bostadsändamål bundet sparande med företrädesrätt för spararen vid meddelande av byggnadstillstånd skulle införas;

III. att för budgetåret 1951/52 preliminära beslut om kreditgarantier finge meddelas för tertiärlån intill ett belopp av 320 000 000 kronor och för kollektiva tvätterier i vad avsåge den räntebärande delen intill ett belopp av 1 500 000 kronor samt att preliminära beslut angående tilläggsån måtte meddelas intill ett belopp av 27 000 000 kronor;

IV. att för budgetåret 1951/52 skulle anvisas till Hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer ett förslagsanslag på 26 000 000 kronor och till Lånefonden för bostadsbyggande ett investeringsanslag på 65 000 000 kronor;

V. att Kungl. Maj:ts äskanden om anslag till Särskilda bostadsrabatter på 1 650 000 kronor och till Lån till anordnande av kollektiva tvätterier på 1 500 000 kronor skulle avslås; ävensom

VI. beträffande anslagen till Bostadsstyrelsen och till Länsbostadsnämnderna att de beskärningar skulle göras, som kunde föranledas av kreditgarantisystemets införande.

I motionen II: 601 (av herr Lager m. fl.) hade föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att förslag till genomförande av i motionen nämnda åtgärder, i de stycken beslutanderätten tillkomme Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt, så skyndsamt som möjligt utarbetades och förelades riksdagen och att övriga omnämnda åtgärder vidtoges av Kungl. Maj:t.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte,

I. besluta, att motionen II: 601 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

II. beträffande ökning av bostadsbygandet, med avslag å motionerna I: 250 och II: 369, godkänna vad utskottet anfört;

III. i fråga om fördelningen av byggnadskvoter och beviljande av byggnadstillstånd besluta, att i motionerna I: 209 och II: 254 samt I: 467 och II: 600 framlagda förslag icke skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda;

IV. avslå i motionerna I: 129 och II: 175 samt I: 467 och II: 600 framlagda förslag om införande av ett kreditgarantisystem;

V. beträffande maximiytorna för rätten till egnahemslån, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 467 och II: 600, i vad de avsåge denna fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 23 februari 1951 anförts;

VI. avslå i motionerna I: 462 och II: 594 framlagt förslag om förhöjning av den räntefria stående delen av egnahems- och förbättringslån på orter med särskilt höga byggnadskostnader;

VII. beträffande bostadsförbättringsverksamheten inom Karesuando kommun, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 462 och II: 594, i vad de berörde detta ämne, godkänna vad utskottet anfört;

VIII. avslå i motionerna I: 463 och II: 593 framlagt förslag beträffande sanning av lapparnas bostadsförhållanden;

IX. beträffande utvidgning av tillämpningsområdet för förbättringslån, i anledning av motionerna I: 461 och II: 595, i vad de avsåge denna fråga, godkänna vad utskottet anfört;

X. avslå i motionerna I: 467 och II: 600 framlagda förslag om successiv inskränkning av tilläggsångivningen.

XI. avslå i motionerna I: 465 och II:

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

596 samt I: 467 och II: 600 framlagda förslag om sänkning av den övre gränsen för tertiärlån;

XII. beträffande inkomstprövningen för familjebostads- och bränslebidrag, i anledning av vad i motionerna I: 467 och II: 600 i denna del förordats, godkänna vad utskottet anfört;

XIII. beträffande beviljandet av familjebostads- och bränslebidrag avslå i motionerna I: 467 och II: 600 i dessa delar framlagda förslag;

XIV. beträffande trekronorsbidraget a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 461 och II: 595 samt I: 467 och II: 600, såvitt motionerna avsåge denna fråga, besluta, att nämnda bidragsform tills vidare skulle bibehållas;

b) i fråga om utvidgad tillämpning av bidraget, i anledning av vad i motionerna I: 465 och II: 596 i denna del föreslagits, godkänna vad utskottet anfört;

XV. beträffande villkoren för statsbidrag till pensionärshem och pensionärslägenheter i vissa flerfamiljshus, i anledning av motionerna I: 9 och II: 14 samt I: 461 och II: 595, sistnämnda motioner såvitt de berörde denna fråga, godkänna vad utskottet anfört;

XVI. beträffande ränte- och amorteringsvillkoren för tertiärlån, som utestått under tio år, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt i anledning av motionerna I: 467 och II: 600, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

XVII. beträffande förräntning och amortering av utlämnade tilläggs lån och räntefria, stående delar av tertiärlån, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 467 och II: 600, i vad de avsåge denna fråga, godkänna vad utskottet anfört;

XVIII. beträffande grunderna för den statliga låne- och bidragsverksamheten till förmån för bostadsförsörjningen, i vad de ej behandlats under I.—XVII., med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och

under erinran om vad utskottet i utlåtandet anfört, godkänna i statsrådsprotokollet förordade ändringar fr. o. m. den 1 juli 1951;

XIX. medgiva, att räntefoten för lantarbetarbostadslån, vilka komme att beviljas under budgetåret 1951/52, bestämdes till 3,25 procent;

XX. till Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 5 000 000 kronor;

XXI. Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 467 och II: 600, såvitt de berörde detta anslag, till Hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 37 000 000 kronor;

XXII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 461 och II: 595 samt I: 467 och II: 600, såvitt de berörde detta anslag, till Särskilda bostadsrabatter för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 650 000 kronor;

XXIII. till Bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 7 500 000 kronor;

XXIV. till Bidrag till inrättande av pensionärshem för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 8 000 000 kronor;

XXV. till Bidrag till jämförande byggnadskostnadsutredning för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 50 000 kronor;

XXVI. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 467 och II: 600, såvitt de avsåge detta anslag, till Lånefonden för bostadsbyggande för budgetåret 1951/52 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 265 000 000 kronor;

XXVII. med bifall till Kungl. Maj:ts

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

förslag samt med avslag å motionerna I: 467 och II: 600, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att preliminära beslut angående lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, måtte för budgetåret 1951/52 meddelas intill ett belopp av 370 000 000 kronor;

XXVIII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 467 och II: 600, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att preliminära beslut angående lån, som skulle utgå från anslaget till tillägglån till viss bostadsbyggnadsverksamhet, måtte för budgetåret 1951/52 meddelas intill ett belopp av 34 000 000 kronor;

XXIX. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 467 och II: 600, såvitt de berörde denna fråga, till Lån till anordnande av kollektiva tvätterier för budgetåret 1951/52 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor;

XXX. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 460 och II: 597 besluta, att å personalförteckningen för bostadsstyrelsen antalet kontorsbiträden i lönegrad Ca 8 skulle ökas med tjugoåtta, antalet tjänster i lönegrad Cp 10 med en, antalet förste byråsekreterare i Ce 29 med en, antalet förste byråingenjörer i Ce 29 med tre och antalet förste byråsekreterare i Ce 27 med en samt antalet förste byråingenjörer i Ce 27 minskas med en.

XXXI. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 460 och II: 597 fastställa av utskottet framlagd avlöningsstat för bostadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

XXXII. besluta, att å personalförteckningen för länsbostadsnämnderna antalet kontorsbiträden i lönegrad Ca 8 skulle ökas med fyra;

XXXIII. fastställa av utskottet framlagd avlöningsstat för länsbostadsnämnderna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

XXXIV. beträffande medelsbehovet för bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnderna, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 467 och II: 600, såvitt nu vore i fråga, för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln anvisa

a) till Bostadsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 237 000 kronor;

b) till Bostadsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 432 000 kronor;

c) till Länsbostadsnämnderna: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 660 000 kronor;

d) till Länsbostadsnämnderna: Omkostnader ett förslagsanslag av 565 000 kronor;

XXXV. besluta, att i förevarande sammanhang behandlade motioner, till den del de icke blivit ovan under punkterna I.—XXXIV. särskilt berörda, icke skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Sundelin* och *Söderquist*, fröken *Elmén* samt herrar *Widén*, *Wedén* och *Larsson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottet i punkten II bort hemställa, att riksdagen måtte beträffande ökning av bostadsbyggandet, i anledning av motionerna I: 250 och II: 369, godkänna vad reservanterna anfört;

2) av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Söderquist*, *Jansson*, *Bengtson*, *Skoglund* i Doversorp, *Svensson* i Grönvik och *Rubbestad*, fröken *Elmén* samt herrar *Widén*, *Birke*, *Wedén* och *Larsson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottet i punkten III bort hemställa, att riksdagen måtte i fråga om fördelningen av byggnadskvoter och beviljande av byggnadstillstånd, i anledning av motionerna I: 209 och II: 254 samt I: 467 och II: 600, godkänna vad reservanterna anfört;

3) av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doversorp och *Birke*, vilka ansett, att utskottet i punkten IV bort hemställa, att

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 129 och II: 175 samt med bifall till motionerna I: 467 och II: 600, i vad de berörde detta ämne, besluta, att ett kreditgarantisystem skulle införas;

4) av herr *Mannerskantz* och fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Birke*, vilka ansett, att utskottet i punkten X bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 467 och II: 600, såvitt nu vore i fråga, besluta, att en successiv inskränkning av tilläggsångivningen skulle företagas i huvudsaklig överensstämmelse med vad reservanterna anfört;

5) av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Söderquist*, *Jansson*, *Bengtson*, *Skoglund* i Doverstorp, *Svensson* i Grönvik och *Rubbestad*, fröken *Elmén* samt herrar *Widén*, *Birke* och *Wedén*, vilka ansett att utskottet i punkten XI bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 465 och II: 596 samt I: 467 och II: 600, såvitt nu vore i fråga, besluta, att övre gränsen för statliga tertiärlån skulle fastställas till 90 procent av avkastningsvärdet, dock att i fråga om av enskilda uppförda hus det lånebeviljande organet skulle äga pröva, huruvida lån över 85 procent av värdet finge beviljas;

6) av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Birke*, vilka ansett, att utskottet i punkten XIII bort hemställa, att riksdagen måtte beträffande beviljandet av familjebostads- och bränslebidrag, med bifall till i motionerna I: 467 och II: 600 framlagda förslag, såvitt nu vore i fråga, besluta dels att familjebostadsbidrag endast skulle tillkomma familjer med minst tre minderåriga barn, dels ock att bränslebidragen skulle avvecklas på sätt reservanterna förordat;

7) av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Jansson*, *Bengtson*, *Skoglund* i Doverstorp, *Svensson* i Grönvik, *Rubbestad* och *Birke*, vilka ansett, att utskottet i punkten XIV bort hem-

ställa, att riksdagen måtte beträffande trekronorsbidraget

a) med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 461 och II: 595 samt I: 467 och II: 600, såvitt nu vore i fråga, besluta, att bestämmelserna om sådant bidrag skulle upphävas;

b) avslå motionerna I: 465 och II: 596;

8) av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Birke*, beträffande punkten XXI;

9) av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Jansson*, *Bengtson*, *Skoglund* i Doverstorp, *Svensson* i Grönvik, *Rubbestad* och *Birke*, beträffande punkten XXII;

10) av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Birke*, beträffande punkten XXVI;

11) a) av herrar *Sundelin*, *Söderquist*, *Jansson*, *Bengtson*, *Svensson* i Grönvik och *Rubbestad*, fröken *Elmén* samt herrar *Widén* och *Wedén*, beträffande punkten XXVII;

b) av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Birke*, likaledes beträffande punkten XXVII;

12) av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Birke*, beträffande punkten XXVIII;

13) av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Birke*, vilka ansett, att utskottet i punkten XXIX bort hemställa, att riksdagen måtte beträffande Lån till anordnande av kollektiva tvätterier

a) med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 467 och II: 600, såvitt nu vore i fråga, besluta, att för budgetåret 1951/52 anslag för ifrågakvarande ändamål icke skulle anvisas,

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

b) med bifall till motionerna I: 467 och II: 600, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att för budgetåret 1951/52 beslut om kreditgarantier för räntebärande lån till nämnda ändamål finge meddelas intill ett belopp av 1 500 000 kronor;

14) av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp* och *Birke*, beträffande punkten XXXIV.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **BIRKE**: Herr talman! Bostadsfrågan är ett av våra största sociala problem, som måste inge allvarliga bekymmer. Det redovisas en siffra på 35 000 bostadslösa familjer i de så kallade kvotkommunerna; föregående års siffra var 32 000. Inalles finns det emellertid 162 000 registrerade bostadssökande i samtliga landets kvotorter, av dessa tillsammans 50 000 gifta och sådana ogifta, som ämna ingå äktenskap men sakna egen bostad. Det förefaller mig därför som om regeringen har misslyckats med sin bostadspolitik och att vi kommit in i ett ohållbart system. Det är därför enligt mitt sätt att se på hög tid att regeringen omprövar sina ståndpunkter i bostadsfrågan.

Vi ha nu fått två kategorier medborgare, sådana som ha bostad och sådana som äro bostadslösa. Vi äro väl alla överens om att bostadsstandarden skall man försöka höja där det finns möjlighet därtill. Men den förmånen får inte köpas genom att människor bli utan bostad eller nödgas bo kvar i av hälsovårdsnämnderna sedan länge utdömda lägenheter. Det kan icke få fortsätta som hittills att köerna av bostadslösa öka år från år. Någon bostadsransonering, som skulle kunna lösa dessa problem, tror jag inte personligen på, och jag kan inte acceptera en sådan.

När vi diskuterade frågan om bostadsförsörjningen förra året, yrkade jag på en utredning för att försöka

komma fram till en lösning av densamma. Nu har en sådan utredning sent omsider tillsatts, men jag tycker ju att det hade kunnat göras tidigare, ty läget har länge varit ohållbart på bostadsmarknaden. Jag vill i detta sammanhang ställa en fråga till herr statsrådet, som tyvärr inte är närvarande, men jag kan kanske göra det ändå: När beräknas denna utredning kunna bli färdig? Det är naturligtvis av största vikt att densamma bedrivs med allra största skyndsamhet, detta icke minst med hänsyn till de människor som sakna bostäder. Tyvärr blir nog enligt min tro utredningen ganska tidskrävande, varför man inte enbart kan vänta på den, utan under tiden måste vidtagas åtgärder för att bättre ordna bostadsförsörjningen.

De stigande byggnadspriserna tala sitt tydliga språk att vi gå mot en byggnadskris av ganska stora mått med ytterst skadliga återverkningar. Mot bakgrunden av vad jag nu sagt måste jag säga, att departementschefens uttalande i propositionen, att »den förda bostadspolitiken i huvudsak lyckats förverkliga sina målsättningar», framstår som litet verklighetsfrämmande. Hyresnivån har blivit fastlåst, och antingen måste nu vidtas betydande hyreshöjningar, eller också måste betydande belopp subventioneras. I stället synes det mig ha varit mera praktiskt och välbetänkt, om man låtit en successiv anpassning av hyresnivån äga rum så att man fått betala vad denna nytthet kostar. Naturligtvis hade det måst göras vissa undantag, där sociala skäl talade för lindring i hyrorna, till exempel för folkpensionärer. Jag tycker att det är orimligt att vi skola ha ett system med subventioner skattevägen, särskilt i ett land som vårt, där så många sörjt för sin hyra genom att ha skaffat sig egna hem. Det allmännas insats bör avse att medverka till att de onormalt höga byggnadskostnaderna hållas inom en hygglig nivå, och därför bör också

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

den tekniska forskningen på detta område kunna rationalisera denna verksamhetsgren. Ett viktigt led är också att det är fri konkurrens på bostadsproduktionens område mellan de kommunala företagen och den enskilda företagsamheten så att dessa få arbeta under likvärdiga betingelser. En förutsättning härför är då att det skall vara samma lånevillkor och samma rätt till turordning beträffande både byggnadskvoter och byggnadslov för såväl de enskilda företagen som för de allmännyttiga. Härigenom erhålles en verklig konkurrens, där det personliga ansvaret kan få göra sin insats, och därigenom kan man säkert förbilliga bostadsproduktionen. Detta kommer till sist hyresgästerna till godo i form av billigare hyror.

Men det finns en byggnadsreglering, som innehåller mycket krångel. Den skapar olust och otrivsel hos alla som syssla med byggnadsverksamhet. Här borde betydande förenklingar kunna åstadkommas i stället för att, som man nu gör, linda in bostadsproduktionen i ett förlamande nät av regler, undantag med registreringar etc.

Till sist vill jag, herr talman, framhålla, att statsutskottets utlåtande nr 155 angående bostadsförsörjningen innehåller i princip inga nya riktlinjer utan följer de principer som riksdagen tidigare beslutat. Då vi från högerhåll icke kunnat ansluta oss till en del av dessa synpunkter och principer, vidhålla vi vår ståndpunkt från tidigare år, som då utförligt motiverats. Jag anser att det nu inte är nödigt att upprepa detta och därigenom förlänga debatten i dag. Jag vill därför sluta mitt anförande med att yrka bifall till de reservationer som äro avgivna av herr Mannerskantz m. fl.

sociala fråga vi ha att ta ställning till, ty på den hänga nästan alla våra övriga sociala åtgöranden. Vi äro ju också alla överens om att vi skola försöka komma till den bästa möjliga lösningen i detta avseende med de medel som för närvarande finnas.

Utskottsutlåtandet kommer ju också varje år, åtföljt av en rad reservationer. Detta senare beror naturligtvis på att alla anse frågan vara av den allra största betydelse och att man har olika syn på hur problemet skall lösas i princip; de olika partierna ha ju klart deklarerat sin ståndpunkt. Jag vill också säga, att den omständigheten att reservationerna måhända inte äro så många nu som de brukat vara beror på att departementschefen tillkallat sakkunniga för att utreda en del av de frågor, som varje år komma under debatt. I direktiven för denna utredning heter det bl. a. att i dem ingå exempelvis principerna för hyrespolitiken, omfattningen och ändamålsenligheten av de olika bostadsrabatterna och införandet av kreditsystem. I motsats till herr Birke hoppas jag, att denna kommitté snarast skall kunna utföra sin utredning. Vi på folkpartihåll ha inte reserverat oss i dessa frågor utan vilja avvakta utredningens resultat och vänta med att ta ställning till det ett annat år.

Läget på bostadsmarknaden har under senare år varit så gott som katastrofalt, och herr Birke har med olika siffror klarlagt hur det står till med antalet bostadssökande och antalet bostadslösa m. m. Tyvärr har läget under det senaste året inte förbättrats, bostadsbyggandet har inte kunnat ökas i någon nämnvärd utsträckning. Detta medger också departementschefen. I en folkpartimotion framhålles, att det förefaller egendomligt att bostadsbyggandet fått en så ogynnsam ställning i förhållande till övriga investeringar. Man kan ju peka på hurusom produktionen under de senare åren ökat i hastig takt, under de senaste tio åren fördubblats,

Fröken ELMÉN: Herr talman! Bostadsfrågan är väl den allra viktigaste, för att inte säga den mest grundläggande

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

under det att bostadsbyggandet minskats. Detta förhållande visar att bostadsbyggandet fått en relativt ogynnsam ställning i hela investeringsverksamheten. Det är här som man på folkpartihåll framhåller, att detta är en allvarlig sak, som endast får bli en tillfällig företeelse, och att åtgärder måste vidtagas, så att man undan för undan kan öka bostadsbyggandet. Det är därför som vi på denna punkt gått fram med en reservation i vilken yrkas, att man så småningom skall söka få fram ett ökat bostadsbyggande utan att därför behöva göra intrång på andra viktiga investeringsobjekt. Utskottet anser det angeläget att i nuvarande svåra brist på bostäder det för bostadsproduktionen tillgängliga utrymmet för långivningen blir så väl utnyttjat som möjligt. Detta anses på folkpartihåll liksom på högerhåll kunna ske endast genom fri konkurrens, och därför yrka vi reseranter på att fri konkurrens skall få äga rum mellan olika företagsformer både i vad gäller byggande och förvaltning. Först och främst bör detta ske när kommunerna göra upp turordningsförslagen, så att man därvid inte bara ser till att de kommunala och allmännyttiga företagen få byggnadsmöjligheter, utan också att de enskilda företagen få möjligheter att bygga och att konkurrensen kan ske på lika grunder. Vid den statliga långivningen har man en övre gräns för tertiärlån på 100 procent för kommunala och allmännyttiga bostadsföretag, för kooperativa sådana 95 procent och för enskilda 85 upp till 90 procent. Vad som från folkpartiets sida särskilt framhållits är, att man inte är tillräckligt ekonomiskt eftersinnande från de kommunala företagens sida, när man sätter i gång sin bostadsproduktion och kanske inte tillräckligt rationellt utför byggandet och förvaltningen, vilket allt blir en följd av den generösa långivningen åt de kommunala företagen. Det har också såsom redan framhållits visat

sig, att de kommunala företagen inte alltid äro föredömliga när det gäller de ekonomiska frågorna. Det är här vi anse att det bör vara en lika grund för långivningen vare sig det gäller kommunala, allmännyttiga eller privata byggnadsföretag, och i likhet med föregående år föreslå vi nu, att man skall sänka den övre gränsen för de allmännyttiga och kommunala företagen till 90 procent och att denna skall vara lika för alla samt att man vad de enskilda företagen beträffar skall pröva, huruvida lån över 85 procent av värdet böra beviljas eller inte.

Herr talman! Då vi i övriga punkter vilja avvakta det resultat den nämnda utredningen kan komma till, ber jag att få yrka bifall till folkpartiets reservationer under punkterna II, III och XI, och den reservation som följer därav, nämligen den under punkt XXVII.

Herr LAGER: Herr talman! Under de år som gått sedan riksdagen senast behandlade frågan om bostadsförsörjningen har krisen på bostadsmarknaden skärpts. Det är inte lättare nu att få en lägenhet i tätorterna än för ett år sedan, det är tvärtom svårare. Regeringen har inte heller i år kunnat besluta sig för att lägga fram ett konkret program för hävande av bostadskrisen utan har nöjt sig med att låta det bli vid det gamla med en hänvisning till det statsfinansiella läget. Den har därtill tillsatt vissa utredningar för att undersöka en del frågor, som enligt mitt förmenande redan äro tillräckligt utredda.

Vi kommunister ha i en motion vid årets riksdag ställt några konkreta förslag, som syfta till att råda bot på bostadsbristen genom ett ökat bostadsbygge och att hindra den starka stegringen av hyrorna, som blir en följd av stegringen av byggnadskostnaderna. Vår motion syftar dessutom till att ge kommunerna vidgade befogenheter att

medelst bostadsransonering och obligatorisk kommunal bostadsförmedling söka åstadkomma en rättvisare och ur social synpunkt mera tilltalande disponering av de tillgängliga bostäderna. Statsutskottet har avstyrkt vår motion med hänvisning till de utredningar som igångsatts.

Jag skall inte ta kammarens tid i anspråk många minuter, men jag vill säga några ord i ett par frågor av större betydelse för det stora flertalet av landets medborgare som hyra bostäder, nämligen bostadsproduktionen och stegringen av hyreskostnaderna. Vi ha i år upprepat ett förslag, som vi tidigare ställt om att de kommunala och allmänna bostadsföretagen skulle få möjlighet att bygga fritt utan den begränsning som bostadsregleringen bestämmer. Utskottet avfärdar detta förslag med motiveringen, att under senare tid har »byggnadsarbetskraften varit så gott som fullt utnyttjad», varför förslaget syfte redan torde vara tillgodosett. Denna utskottets motivering håller enligt min mening inte. Den s. k. byggnadsarbetskraften är ju inte en fix och generell företeelse; den är rörlig och föränderlig. Jag vill erinra om att för några år sedan genomfördes vissa åtgärder avsedda att minska antalet byggnadsarbetare, och detta med stor effekt. Om det nu är möjligt att medelst vissa *skärpta* bestämmelser minska byggnadsarbetarkåren bör det ju också vara möjligt att genom *lättade* bestämmelser öka denna arbetarkår. Och det förefaller helt möjligt att kommuner, som betrakta bostadsproblemet såsom allvarligt, nog skulle kunna finna vägar och möjligheter till ökad bostadsproduktion, därest det statliga byggnadstjänget slopades för kommunala och allmännyttiga bostadsföretag. På borgerligt håll och speciellt inom högerpartiet vill man gå den rakt motsatta vägen, nämligen skapa åtgärder för att gynna den privata byggnadsverksamheten. Som skäl härför anföres, och det har upprepat här i dag,

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

att de privata företagen missgynnas i förhållande till de allmännyttiga och kommunala företagen och att den fria konkurrensens princip, som det heter, såras härigenom.

Låt mig säga några ord om mest eller minst gynnad part på bostadsbyggandets område. Det är enligt min mening uppenbart, att de kommunala och allmännyttiga företagen behöva statligt och kommunalt stöd för att inte vara i underläge gentemot de privata. Den fria konkurrensen, som nu senast fröken Elmén slog vakt om och som flitigt brukas i den borgerliga agitationen, existerar inte i verkligheten därför att hela byggnadsmaterialproduktionen befinner sig i privata händer och har nått mycket långt i monopolisering och kartellisering, varigenom privatkapitalets män ha stora möjligheter att gynna sina egna och missgynna de allmännyttiga och kommunala bostadsföretagen. Så sker också i verkligheten. De kommunala företagen bemötas icke på samma sätt som privata företag av byggnadsmaterialindustriernas ägare och herrar. Åt de senare företagen gives företräde både i fråga om leveranser av byggnadsmaterial och i fråga om priser på detta material. Det är klart att detta inverkar på de kommunala företagens produktionskostnader. Vissa utredningar som gjorts, bland annat i Stockholm, bekräfta detta faktum.

Därmed är jag inne på den andra fråga, till vilken jag vill göra ett par kommentarer, nämligen stegringen av hyrorna som en följd av de ökade produktionskostnaderna. Den allmänna prisstegringen här i landet berör ju också byggnadsbranschen. Byggnadskostnaderna ha enligt uppgifter som meddelats stigit med 57 procent under 1940-talet. Därvid ha byggnadsmaterialpriserna stigit mest och byggnadsarbetarnas löner minst. Ökningen av byggnadsmaterialkostnaderna har lett till att det numera knappast är möjligt för en arbetare eller lägre tjänsteman att hyra

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

familjebostad i de nyuppförda husen. I dagens nummer av Morgon-Tidningen redovisas en uppgift, att nybyggda fastigheter ute på Östermalm i Stockholm ha hyror på över 40 kronor kvadratmetern. Det innebär att mindre bemedlade äro utestängda från möjligheten att skaffa sig sådana lägenheter. Men eftersom människorna måste ha tak över huvudet och hellre bo trångt än icke bo alls, kommer detta, såvitt jag förstår, att leda till ökad trångboddhet.

Hela det storartade program för social bostadspolitik, som lades fram för några år sedan, brytes igenom.

Vad är orsaken till att produktionskostnaderna stigit så våldsamt? Självfallet är det delvis en följd av regeringens allmänna ekonomiska politik med devalvering, slapp priskontroll och försämring av penningvärdet. Men det är nog icke bara där man har att söka orsakerna. Produktionskostnaderna skulle kunna bringas ner rätt avsevärt, därest man från statsmakternas sida beslöte sig för att taga itu med de prisuppskrivande monopolen och kartellerna och andra s. k. prisreglerande företeelser, som existera inom byggnadsmaterialbranschen. Knappast något område av det ekonomiska livet här i landet är väl så hårt bundet av överenskommelser mellan fabrikanter och grossister om priser och leveranser som just byggnadsmaterialbranschen. Här är den fria konkurrensen i verkligheten avskaffad. En rörledningsentreprenör i Stockholm får icke ett arbete utan att först ha inhämtat tillstånd från sin intresseförening. Vid anbudsförfarandet tillämpas ju allmänt den praxis, att en firma, som enligt kartelledningens beslut skall ha uppdraget, icke behöver riskera några underbud från andra firmor inom samma bransch.

Det är med dessa motiveringar som vi i år återkommit till frågan om en statlig produktion av byggnadsmaterial. En statlig utredning arbetar med den saken. Denna utredning innefattades i

ett förslag, som riksdagen accepterade — om jag icke minns galet — år 1944. Så tänkte regeringen på saken till 1947; då tillsattes utredningen. Nu har utredningen tänkt på saken sedan 1947. Under tiden befäster det privata kapitalet sin ställning inom detta högst betydelsefulla ekonomiska verksamhetsfält och utövar ett avgörande inflytande både på omfattningen av byggnadsverksamheten och på materialpriser, som slå igenom på hyrorerna. Jag förstår att en sådan utredning är omfattande, men fem år är också en ganska avsevärd tid, när det gäller ett sådant här spörsmål.

För två år sedan tillät jag mig ställa en fråga till ordföranden i denna utredning, hur långt in på 1950-talet han räknade med att behöva gå, innan resultatet av utredningen kunde föreligga. Nu ha två år gått sedan dess. Jag vill, herr talman, sluta dessa kommentarer med en fråga till denna utrednings ordförande, om han nu, 1951, är beredd att giva ett besked om vid vilken tidpunkt, ungefär, som utredningen om statlig produktion av byggnadsmaterial kan föreligga färdig.

Med dessa korta kommentarer har jag bara velat belysa ett par av de förslag vi ställt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen II:601 under punkten I i utskottets yrkande.

Herr PERSSON i Växjö: Herr talman! Ifrån herr Birkes och fröken Elméns sida har man understrukt, att den nu förda bostadspolitiken icke har lett till det resultatet, att man kunnat avveckla bostadsbristen. I det sammanhanget anförde ju herr Birke siffror ur propositionen, som visade att bostadsbristen i varje fall icke har minskats under den senast gångna tiden. Även om lägenhetstillskottet blir något större detta år än 1950, kan man icke räkna med någon märkbar avveckling av denna bostadsbrist. Nu är det ju ändå på det sättet,

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

efter vad jag kan förstå, att bostadsbristen huvudsakligen betingas av att den allmänna ekonomiska politiken i vårt land på grund av förhållandena måst inriktas på en investeringsbegränsning, som drabbat bostadsbyggandet mycket kraftigt. Det får anses bevisat att vi under 1940-talet icke ha kunnat bygga bostäder i den utsträckning som erfordrats för att kunna giva de bostadslösa en bostad.

När herr Birke talar om att den statliga bostadspolitiken misslyckats över huvud taget, får man väl ändå säga, att detta är något missvisande. Jag skulle vilja uttrycka det så, att inom den ram, som medgivits för bostadsproduktionen, ha de bostadspolitiska målsättningarna i det väsentliga uppnåtts. Att vi kommit in i en ekonomisk situation, som ej möjliggjort för oss att bygga bostäder i den utsträckning vi önskat är ett något annat förhållande.

Nu vill jag först understryka en sak. På grund av att byggnadskostnadernas stegring hittills i år blivit så mycket högre än man trodde, ha en del problem redan aktualiserats. Den stegring i byggnadskostnaderna, som förutsattes, när bostadspropositionen framlades, var en stegring på 15 procent, och man tänkte sig, att den skulle medföra en ökning av hyrorna med cirka 10 procent. På grundval av de siffror, som framlagts rörande den stegring av byggnadskostnaderna, som sedan inträffat, kan man räkna med, att den hittillsvarande prisstegringen kommer att medföra en höjning av hyrorna med minst 20, kanske omkring 25 procent.

Nu har i propositionen sagts, att man kunde kanske godtaga den höjning av hyrorna, som skulle bli följden av den byggnadskostnadsstegring med 15 procent som man förutsatt. Man skulle alltså icke öka subventionerna för bostadsbyggandet för att hålla bostadskostnaderna nere. Men man kunde vid detta tillfälle icke taga ställning till den situation, som sedan inträffat och nu fak-

tiskt föreligger. Jag för min del kan icke tänka mig annat än att det måste vara svårt att undgå att vidtaga ytterligare åtgärder i syfte att möjliggöra för familjer med små inkomster att efterfråga de lägenheter som bygges nu och som bli mycket dyrare än förra året. Jag kan icke tänka mig annat än att det kan aktualisera ett ökat ekonomiskt stöd från det allmännas sida för att under nuvarande svåra förhållanden dels giva familjerna detta stöd och dels därigenom motverka risken för ett sammanbrott av vår bostadspolitik, en risk som jag tror att det är nödvändigt att man avvärjer.

I årets bostadsproposition ha föreslagits vissa ändringar i de nuvarande bestämmelserna om stöd åt bostadsbyggandet. Jag vill bara i korthet nämna något av vad som sagts. Man har för det första i propositionen gått in för att man skulle göra ändringar i bestämmelserna om egnahemslån i vad avser lägenhetsstorleken. Det är för närvarande så, att det s. k. 90 procents egnahemslånet kan beviljas för enfamiljs egnahemshus med en bottenyta icke överstigande 100 kvadratmeter i ett plan eller 80 kvadratmeter i ett och ett halvt plan och 60 kvadratmeter i två plan. Här föreslås en begränsning till respektive 90, 65 och 55 kvadratmeter, en begränsning som angives vara av tillfällig karaktär.

Nu har ju utskottet godtagit detta förslag. Jag tror att det är nödvändigt att man söker på detta sätt begränsa storleken av egnahemmen. Det kan nog tänkas att man över huvud taget får räkna med att egnahemsbyggandet minskas till förmån för lägenheter i flerfamiljshus, eftersom det medför så många problem för egnahemsbyggaren att bygga med nuvarande kostnader. Man föreslår en motsvarande nedskärning av ytorna för tvåfamiljshus. Man har gått in för något som kallas för belåningsvärde i stället för produktionskostnad. I praktiken tror jag icke att det blir stora för-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ändringar genom att man går på den linjen. Dessutom har man velat för belåning godtaga hus med lägenheter om högst två rum och kök. Man har begränsat subventionen för tvåfamiljshus till 4 000 kronor. Man har gått in för att giva familjebostadsbidrag till lägenheter med minst 50 kvadratmeter i egna hems- och tvåfamiljshus. Det finns vidare andra särskilda frågor som tagits upp i propositionen.

Det framgick, tyckte jag, av herr Birkes yttrande, att man från högerns sida velat gå in för en annan bostadspolitik, precis som man velat det under de närmast föregående åren. Jag måste ju säga att jag kan knappast förstå, hur man med detta förslag till försämrade subventioner för själva bostadsbyggandet och försämring av bidragsgivningen till barnfamiljerna i nuvarande läge skall kunna åstadkomma en förbättring av möjligheterna för familjer här i landet att få bostad. Jag undrar egentligen vilka det är som skola få bättre möjligheter att bo, om man går på den linjen.

Herr Birke talade också om en anpassning av hyrorna. Det kan icke innebära annat än att man skulle låta de högre kostnaderna slå igenom i större utsträckning än vi tänkt oss. Jag kan icke förstå hur man på den linjen skall kunna åstadkomma vad man önskar, nämligen en avveckling snarast möjligt av bostadsbristen.

I fortsättningen skulle jag bara vilja säga några ord om de olika reservationer som framförts. I den första reservationen av herr Sundelin m. fl. har man velat ha en annan skrivning beträffande understrykandet av att man måste gå in för ökat bostadsbyggande i den mån det är möjligt. Jag för min del har ansträngt mig för att söka upptäcka vad det skulle kunna vara för något som motiverade, att man toge reservationens skrivning i stället för den skrivning utskottet förordar. Jag kan för min del icke komma till annat resultat än att vi i utskottets skrivning precis lika starkt

understrukit de synpunkter, som man har framhållit i reservationen.

I nästa reservation har man yrkat på att man skulle skapa garanti för fri konkurrens mellan olika företagsformer. Man vill att utskottet skulle ha skrivit, att detta bör vara föremål för beaktande även i fortsättningen. Denna fråga ha vi vid upprepade tillfällen diskuterat här i riksdagen. Vid detta tillfälle har man på borgerligt håll enats om en linje i förevarande avseende. Både folkpartiet, högern och bondeförbundet äro eniga. Man vill gå på den linjen, att 90 procent lånegräns skulle tillämpas för alla olika företagare. Man skulle emellertid i vissa fall till privata företagare giva 85 procent. Nu är det ju för närvarande så, att till privata företagare beviljas lån med 85 procent, i många fall med 90 procent av de godtagbara produktionskostnaderna. För de kooperativa företagen går man upp till 95 procent och för de allmännyttiga till 100 procent. Resultatet i första hand av ett bifall till reservationen skulle bli, att såväl de kooperativa som de allmännyttiga företagen icke skulle få belåna högre än de enskilda. Det skulle icke innebära någon förbättring för de privata företagen, om man ginge på reservationens förslag. Vi ha förut många gånger diskuterat denna fråga i riksdagen. Jag vill icke taga upp någon längre diskussion om den utan bara påpeka, att när vi förra året behandlade bostadsfrågan och denna punkt diskuterades rätt utförligt, var det ändå *en* representant för folkpartiet som gick på den linjen, att man icke hade någonting att vinna och att man icke kunde nå syftet att skapa en friare konkurrens genom att ändra på dessa lånebestämmelser. Det var herr Larsson i Stockholm, som i det fallet instämde med vad jag sagt, att man icke på den vägen kan åstadkomma något. För övrigt var det så att herr Larsson i Stockholm vid detta tillfälle uttalade sig mycket positivt om den verksamhet, som de

kommunala och allmännyttiga bostadsföretagen bedrivit.

Det har också i reservation av herr Mannerskantz m. fl. yrkats, att man omedelbart skulle införa det s. k. kreditgarantisystemet. Det är en fråga som den i socialdepartementet tillsatta utredningen skall taga hand om och utreda så snabbt det över huvud taget är möjligt. Det måste anses vara något underligt, om riksdagen nu skulle besluta införa kreditgarantisystem redan den 1 juli i år, när man nyss har tillsatt en kommitté med direktiv att utreda denna fråga och framlägga förslag så snart det över huvud taget är möjligt. Jag tycker att detta räcker för att icke gå på denna reservation till utskottets utlåtande, som herr Mannerskantz står för.

Sedan är det så att man icke alls har klart för sig, hur man efter en utredning skall lägga upp hela denna fråga. Det bör i alla fall klaras ut, och det är inte alldeles säkert att man når alla de fördelar som man på många håll föreställer sig, även om man går in för kreditgarantisystemet. De små försök som ha gjorts av bostadsstyrelsen att undersöka denna fråga en smula ha lett till att man blivit litet betänksam, eller i varje fall har man blivit tveksam om huruvida alla de fördelar kunna vinnas som det ofta har talats om.

Det finns här också en motion om att tilläggsånegivningen skulle successivt avvecklas. Motionen bygger närmast på besparingsutredningens förslag i det avseendet. Jag tycker det är märkvärdigt att man i den reservationen föreslår att utskottet borde säga: »Utskottet anser det angeläget, att föreliggande skillnader i hyra mellan bostäder som tillkommit vid olika tidpunkter snarast utjämnas. I samband härmed bör tilläggsånegivningen avvecklas.»

Nu är det ju så att de bostäder som ha byggts, låt oss säga fram till den 1 januari i år, ha ju kunnat byggas med hjälp av tilläggsån under en tid, då byggnadskostnaderna voro låt oss säga

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

30 procent lägre än de kunna antagas bli i fortsättningen. Det betyder att hyrorna i dessa hus ha kunnat sättas mycket lägre än i de hus som byggas här efter. Nu säges det i denna reservation, att man skall utjämna hyresnivån genom att ta bort tilläggslånen för dessa nya hus som bli mycket dyrare i uppförande. Såvitt jag förstår kommer en sådan åtgärd att motverka det syfte man har angivit i första meningen av denna reservation.

Högern har också föreslagit att man skulle gå tillbaka till den ordning som rådde före den 1 juli 1948 och avveckla bränslebidragen och ge familjebostadsbidrag endast till familjer med minst tre minderåriga barn. Tillsammans med bondeförbundet har högern även föreslagit, att trekronorsbidraget skall slopas och att anslaget under denna punkt skall minskas. Det förhåller sig på samma sätt med dessa frågor som reservanterna här ha upptagit till behandling. Det är meningen att de skola behandlas av den utredningskommitté som har tillsatts. Jag vet inte vad resultatet kan bli av kommitténs arbete, men jag tycker att man i nuvarande situation snarare borde utöka subventioneringen till barnfamiljer än att på detta sätt försöka skära ned den. Det är väl ändå meningen att man med denna verksamhet skall möjliggöra för dessa familjer att efterfråga tillfredsställande bostäder.

Jag skall inte uppta tiden länge till, herr talman. Det framgår ju av vad jag har sagt att jag kommer att yrka bifall till utskottets utlåtande.

Det är emellertid en fråga som jag ändå vill särskilt stryka under. Vi ha ju i statsutskottet också behandlat frågan om personalorganisationen vid bostadsstyrelsen. Enligt vår mening borde kassören i bostadsstyrelsen ha placerats i högre lönegrad, men statsutskottet har inte velat ta någon ställning till den frågan. Vi hade en kassör i statens byggnadslånebyrå — det var samma person som vi ha kvar nu — placerad

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

i 17 lönegraden. Den 1 juli 1948, då statens byggnadslånebyrå blev ett reglerat verk, kungl. bostadsstyrelsen, sänktes denna tjänstemans placering till 15 lönegraden. Vi ha inte kunnat finna annat än det vore motiverat att placera vederbörande befattningshavare i 19 lönegraden, men Kungl. Maj:t har inte ansett sig kunna gå med på detta. Nu har emellertid statsutskottet i huvudsak eller i varje fall när det gäller syftet tillstyrkt motion nr 597 i denna kammare, och utskottet säger, att med anledning av denna motion skall Kungl. Maj:t få litet mer pengar till sitt förfogande än som föreslagits i propositionen för att lösa vissa av de mest angelägna personalfrågorna vid bostadsstyrelsen. Jag vet att man inte kan göra någonting åt den frågan här, men det torde väl ändå vara så att Kungl. Maj:t har möjlighet att pröva den ytterligare, och det är i förhoppningen att den skall underkastas en positiv prövning som jag i alla avseenden vill tillstyrka de förslag som utskottet här har framlagt.

Man kunde kanske i detta sammanhang ha anledning att ta upp de frågor som herr Lager aktualiserade, men jag skall inte göra det. Jag tror att man för närvarande inte kan komma till några positiva resultat med en diskussion om bostadsfrågan i dess helhet, emedan de allra viktigaste frågorna ligga under utredning. Jag förmodar att statsmakterna måste söka ta ställning till de frågor som nu ha blivit aktuella på grund av byggnadskostnadsstegringen. Huruvida det är utredningen som skall lägga fram de förslagen eller om det krävs att Kungl. Maj:t och riksdagen innan utredningen hinner komma med några förslag skall vidta några åtgärder, vill jag inte uttala mig om.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Herr WEDEN: Herr talman! Herr Persson i Växjö sade i sitt anförande

bland annat, att han inte hade kunnat finna någon egentlig skillnad mellan utskottsmajoritetens utlåtande beträffande bostadsbyggandets omfattning och den reservation, som är avgiven av herr Sundelin m. fl. I utskottets utlåtande säges det emellertid bara, sedan man konstaterat att det har rätt otillfredsställande förhållanden beträffande bostadsbyggandets omfattning, att man förutsätter, att detta byggande skall få det utrymme förhållandena medgiva. Men det gäller naturligtvis att inrikta politiken på att ändra just dessa förhållanden, så att det blir gynnsammare förutsättningar för ett större bostadsbyggande. Det är detta som vi ha velat trycka på i reservationen.

Det är klart att det här egentligen bara finns två möjligheter: den ena är att man verkligen lyckas få till stånd ett större sparande, som ju vidgar ramen för den totala investeringsvolymen, och den andra är att företa justeringar — de kunna dock inte bli så stora — inom investeringsbudgetens ram. Till förebyggande av alla missförstånd vill jag genast säga, att sådana justeringar givetvis inte få göras på sådant sätt, att de drabba sjukhus- och skolbyggen, där vi ju också ha stora brister att täcka.

I den utsträckning man för en kreditåttstramande politik och denna politik har framgång på näringslivets andra områden, vilket vi ju äro angelägna om att den skall ha, ökas också möjligheterna att bereda bostadsbyggandet ett något större utrymme. Det är riktigt som statsrådet Andersson yttrade i ett anförande, som jag vill minnas är refererat i tidningarna i morse, att det inte räcker med generösare byggnadstillståndsgivning om inte den övriga efterfrågan för investering och konsumtion hålles inom sådana gränser, att det blir mer arbetskraft och material över. Detta är ett svårt avvägningsproblem, herr talman, men mot bakgrunden av det faktiska läget ha vi ansett oss böra använda sådana formuleringar, att de som

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ha att bevaka bostadsbyggandets intressen skola finna sig få ett starkare stöd när det gäller dessa svåra avvägningar.

Jag skulle därefter vilja säga ett par ord om de övriga punkter, där vår mening skiljer sig från utskottsmajoritetens. Jag tänker framför allt uppehålla mig vid lånegränserna och vid fördelningen av byggnadskvoterna.

Det framskyttade redan i debatten här i kammaren förra året, om jag inte minns fel, att en självklar förutsättning för den 100-procentiga lånegränsen, när det gäller kommunala företag, skulle vara att dessa äro föredömliga. Regeln var att de skulle vara föredömliga, men det hade förekommit fall där fordringarna inte hade uppfyllts. Nu har ju ett steg vidare tagits så till vida, att det tydligen har framkommit önskemål om att bostadsstyrelsen skall ha en viss frihet att gå ned något under 100-procentgränsen, om det inträffar att ett kommunalt företag inte är skött på sådant sätt, att det anses böra ha denna högre lånegräns.

Jag kan inte hjälpa, herr talman, att det synes mig, att om man vill ha en garanti för att undslippa sådana svårigheter, då bör man gå reservanterna till mötes och sänka lånegränsen för de kommunala och kooperativa företagen, så att gränsen blir lika för alla. Då finge man också på köpet att konkurrensvillkoren bleve likvärdiga. Jag tror inte alls att detta skulle ha några vådliga följder. Det skulle leda till en något strängare prövning av de kommunala företagens uppläggning och planering, och det tror jag för min del vore nyttigt.

Den akuta svårigheten på bostadsmarknaden för närvarande är, som jag ser saken, att det har inträffat så starka kostnadsstegringar, att man på företagsidan anser det finnas risker för prisfall igen, och i så fall ligger den som har byggt till toppkostnader ganska illa till. Jag tror det är angeläget att man försöker komma till rätta med det

osäkerhetsmomentet så snart och så effektivt som möjligt, det är ett osäkerhetsmoment som för övrigt i stor utsträckning bottnar i den allmänna ekonomiska politik som har förts. Jag tror man måste söka komma till rätta med denna sak för att kunna undvika ett bakslag på byggnadsmarknaden. Jag skulle vilja tillägga, herr talman, att jag, mot bakgrunden av vad jag förut har sagt om en kreditåtstramning på andra områden, förutsätter, att kreditmarknaden för bostadsbyggande i varje fall kommer att hållas sådan, att det blir möjligt att erhålla de krediter som erfordras för att man åtminstone skall kunna uppfylla den ram som nu är satt för bostadsbyggandet och som vi hoppas få vidgad.

Om jag sedan med ett par ord får beröra byggnadskvoternas fördelning, vill jag till att börja med erinra om en diskussion, som jag hade förra året här i kammaren rörande detta problem med statsrådet Andersson. Statsrådet Andersson gav då ett tillmötesgående svar. Han sade: »Tyvärr inverkar ju byggnadsregleringen på ett sätt som icke är avsett på detta område» — när det gällde fördelning av kvoterna — »vilket sammanhänger med flera omständigheter. Kommunerna ha ju givits relativt fria händer i fråga om turordning och i fråga om användandet av de kvoter, som ställas till deras förfogande. Kommunerna kunna vidare ge antingen egna eller privata företagare möjlighet att bygga. De senare åren har i vissa kommuner, på grund av den nedskärning av byggnadskvoterna som gjorts, det inträffat att kommunala och allmännyttiga företag blivit oavsiktligt gynnade därför att de haft planer, som för sitt förverkligande krävt den förutvarande kvoten, d. v. s. en större kvot än man fått.» Statsrådet tillade senare: »Vi ha uppmärksammat detta förhållande och inse, att det oavsiktligt ger kommunerna ett större utrymme än som är meningen.» »Enligt vår uppfattning», till-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

lade han, »bör det finnas utrymme även för de privata byggmästarna, och det är inte meningen att skapa några kommunala byggnadsmonopol.»

Kvintessensen av detta är att statsrådet säger, att man har uppmärksammat ett förhållande, som man insett oavsiktligt givit kommunerna större utrymme än som är meningen. Med detta förhållande menade statsrådet alltså den dominans, som inom en del kommuner kommunens egna företag ha fått.

När statsrådet uttryckte sig på sådant sätt, måste man ju utgå från att han också skulle anse det riktigt, att man i någon mån sökte vrida detta till rätta för att uppnå en jämnare och mer rättvis fördelning av byggnadskvoterna på sådana orter, där kommunens företag kommit att dominera och oavsiktligt gynnats genom att de fått större utrymme än som enligt hans åsikt varit meningen.

Jag har velat dra fram detta, herr talman, för att kunna konstatera att den kampanj, som bedrivits från socialdemokratisk sida särskilt i Stockholm mot den lilla tillrättaläggning av kvotfördelningen som har skett, såvitt jag förstår uppenbarligen står i strid med det uttalande som statsrådet Andersson gjorde här i kammaren förra året. Jag vill tillägga, att även om man har kunnat notera att det inträtt en viss förbättring i dessa förhållanden på en del orter i landet, är det likväl inom många kommuner fortfarande så, att det finns tendenser till en tydlig kommunal dominans. Jag tror att det på den punkten är riktigt som herr Birke sade, att man bör slå vakt om konkurrensmöjligheterna till fromma för effektiviteten i bostadsbyggandet.

Jag vill sluta med att deklarerat, herr talman, att jag nu lika litet som tidigare kan följa herr Birke när det gäller de bostadssociala åtgärderna, bostadsrabatterna och tilläggslånen. I fråga om tre kronorsbidraget äro vi denna gång ense med majoriteten även så till vida, att vi

anse, att utsträckningen av deras tillämpningsområde till att eventuellt gälla även andra bostäder än sådana som byggas av kommunala företag, skall ligga inom ramen för den tillsatta utredningens uppdrag. Jag förvånar mig i dag liksom jag tidigare har gjort över att bondeförbundet inte velat vara med om detta utan föreslagit en avveckling av tre kronorsbidraget. Den linje vi ha följt hela tiden i detta fall måste nämligen innebära att det skulle skapas möjligheter för att ge dessa bidrag även till landsbygden.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationerna nr 1, 2, 5 och 11 a.

Herr PERSSON i Växjö (kort genmäle): Herr talman! Jag skall inte diskutera med herr Wedén om huruvida det kan finnas någon nyansskillnad mellan reservation nr 1 och utskottets utlåtande. I varje fall har inte jag kunnat finna att det är någon skillnad som kan ha någon som helst betydelse. Jag tycker skrivningen i sak innebär ungefär detsamma i båda fallen.

Sedan får jag säga, att vi väl få lita på att kommunerna sköta byggnadstillståndens turordning på ett tillfredsställande sätt. Herr Wedén säger ju själv, att det har skett en förbättring i dessa avseenden på vissa håll, och jag tycker nog man har anledning att låta den kommunala självbestämmanderätten verka i detta fall undan för undan i stället för att göra några ingrepp för att söka åstadkomma en annan ordning i detta avseende. När man 1946 började kunna tala om ett bostadsbyggande där kommunerna voro intresserade, antingen det nu gällde kommunala företag eller allmännyttiga, var det väl ingen som tänkte sig, att man överallt i kommunerna ögonblickligen skulle kunna sköta dessa angelägenheter på ett tillfredsställande sätt. Det är klart att man kanske på vissa håll inte har kunnat

klara saken alldeles tillfredsställande, men jag tror det har gått bättre och bättre, och även dessa företag böra väl ha litet tid på sig för att komma till hyggliga resultat.

Det är dessutom så, att vi ha en lag av den 10 juni 1947, enligt vilken kommunerna ha både rättighet och efter vad jag kan förstå också skyldighet att ansvara för bostadsförsörjningen inom kommunen. Då är det väl rimligt att kommunerna ha något att säga till om, när det gäller turordningen.

I övrigt vill jag bara citera herr Larsson i Stockholm, som förra året yttrade sig i denna fråga. Jag tror att han hade rätt på den här punkten. Han sade: »Jag nödgas, herr talman, instämma med herr Persson i Växjö när han säger att han icke tror på effekten av de sänkta upplåningsgränser, som här reservationsvis föreslagits. Varje kommun och varje allmännyttigt företag som lånar måste ju räkna med att betala tillbaka lånen, och särskilt omsorgen om toppkrediten måste väl kommunen pretera, vare sig denna toppkredit kommer direkt av statliga medel eller, på villkor som för närvarande säkerligen inte behöva bli oförmånligare, upplånas ur den allmänna penningmarknaden.»

Man kan möjligen säga, att villkoren nu för en kommun kanske inte bli så förmånliga — jag vet inte om det är en sådan åtstramning på kreditmarknaden — men jag har svårt att tänka mig att inte en kommun har möjlighet att låna. »Jag förmenar alltså», säger herr Larsson i Stockholm vidare, »att när det gäller de företag, som vila på kommunal kredit, är den förordade begränsningen betydelselös i det i och för sig riktiga syfte som den är föreslagen.»

Jag tror att detta var ett alldeles riktigt uttalande.

Herr WEDEN (kort genmäle): Herr talman! Beträffande länegränserna skulle jag bara vilja säga, att om läget vore

så tillfredsställande, som herr Persson vill göra gällande, skulle väl i alla fall inte önskemålet om en viss frihet att justera gränsen nedåt även för de kommunala företagen ha framträtt.

Beträffande kvotandelarna talade herr Persson om den kommunala självbestämmanderätten. Jag är mycket känslig för denna, men jag vill framhålla, att när det gäller kvotfördelningen få ju kommunerna väga sina egna företags intressen mot andras. Jag tror vi kunna komma överens om att det icke är ett tillfredsställande förhållande, att en kommun eller någon annan instans blir alldeles oinskränkt domare i egen sak, där den själv alltså är engagerad.

När statsrådet Andersson förra året uttalade, att man här hade haft en utveckling, som i en del fall oavsiktligt givit kommunerna ett större utrymme än vad som varit meningen, får man också förutsätta att han hade den uppfattningen, att man på olika sätt borde se till att där en sådan utveckling, som inte varit meningen, ägt rum, där skulle man göra vad man kunde för att rätta till detta missförhållande.

Herr LARSSON i Stockholm (kort genmäle): Herr talman! Herr Persson i Växjö har befriat mig från bekymret att upprepa den mening, som jag uttalade vid förra årets behandling av denna fråga. Jag är honom tacksam för det. Jag är alltjämt av samma uppfattning, och jag har alltjämt en uppskattning av de insatser i samhällsbygget, som också de kommunala företagen göra. Jag behöver inte fördjupa mig i detta eller upprepa vad jag tidigare sagt i den delen.

Jag är emellertid också, herr talman, i likhet med mina meningsfränder av den uppfattningen, att bostadsproduktionen bäst gagnas både ekonomiskt och idémässigt av en fri tävlan mellan olika företagsformer. Jag tror därför att de synpunkter, som framhål-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

lits i en annan reservation rörande turordningen icke äro av alltför stor betydelse. Även jag, herr Persson i Växjö, respekterar, jag kan säga av ålder, den kommunala självstyrelsen, men jag må ju säga att det är en egendomlig situation, i vilken han sätter oss, som nu stå på den här sidan, då vi nödgas konstatera att först på grund av ändringar i de kommunala majoritetsförhållandena ha vi kunnat återföra den kommunala bostadspolitiken till de grunder, som enligt åtskilliga uttalanden från statsrådsbänken och från bostadsstyrelsen böra vara de som vi i bostadspolitiken skola följa, nämligen den fria tävlan mellan olika företagsformer idémässigt och ekonomiskt.

Jag inskränker mig till detta, herr talman.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **MÖLLER**: Herr talman! Den bostadspolitik, som vi ha bedrivit i åtskilliga år här i landet, har ju ställt upp för sig ganska klart fixerade mål. Det kan kanske vara skäl i att i dagens läge erinra om, vilka mål som praktiskt taget ha blivit uppnådda och vilka mål som vi måste erkänna att vi icke ha lyckats förverkliga.

Ett av målen, i visst avseende mycket betydelsefullt, har varit att hyrånns andel i genomsnittsmedborgarens inkomster icke skall överstiga 20 procent. Jag tror att vi ha anledning att i dag konstatera, att detta mål är praktiskt taget fullständigt uppnått. Jag skulle tro att hyrans andel av vanliga inkomstagares inkomster knappast uppgår till 20 procent. När man satte målet till 20 procent, var det inte ovanligt att hyresposten upptog 25 å 30 procent av vederbörandes sammanlagda inkomster. För min del har jag, kanske inte här men mer än en gång privat och även offentligt i föredrag ute i landet, hävdadt att även 20 procent är en något för hög andel av inkomsten.

Ett annat mål var att man skulle skapa vad vi ha kallat för hälsobostäder, där hyrorna voro så låga att de kunde betalas även av barnrika familjer och små inkomstagare. Det är ju klart att det är ett mål, som endast successivt kan förverkligas allt eftersom byggandet av nya bostäder fortgår. Vi ha inte i den utsträckning som önskvärdt hade varit kunnat utrangera äldre bostadsbestånd med osunda bostäder på grund av den allmänt kända bristen på bostäder. Men jag tror nog man har rättighet att säga, att även det målet är på väg att uppnås, och det är en fråga om resurser och ekonomiska tillgångar, när vi ha kommit så långt att vi kunna konstatera, att vi uppnått det.

Det finns emellertid människor, som trots bostadsrabatterna äro så fattiga, att de icke skulle kunna hyra en modern bostad. För deras räkning har det särskilda trekronorsbidraget blivit infört. Det har sagts, sannolikt inte utan fog, att på vissa håll i landet har trekronorsbidraget missbrukats. Det har tagits i anspråk även av personer, som mycket väl kunna hyra en modern bostad utan att få detta speciella bidrag, och därför gjordes ju en korrigering i följd, så att kommunerna skulle svara för en tredjedel av trekronorsbidraget för att de skulle bli mera omtänksamma, när de beviljade det till familjer.

Vi ha vidare sedan 1945 här i landet byggt sannolikt 75 000 egnahem. Vi ha särskilt uppmuntrat egnahemsbyggandet därför att det ju uppenbarligen är den bästa formen för bostäder som man kan åstadkomma. Vi ha särskilt uppmuntrat den genom den speciella subvention till byggnadskostnaderna på 4 000 kronor som utgår.

Bland de mål, som jag i varje fall hade för vår bostadspolitik, var att kommunerna skulle på ett mera aktivt sätt deltaga i bostadsbyggandet än som hade förekommit under 1930-talet och även under första hälften av 1940-talet. Det är också ett mål, som åtminstone delvis

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

har blivit uppnått, ehuru jag är övertygad om att där finns åtskilligt ytterligare att göra.

Vi införde redan 1933 s. k. bostadsförbättringsbidrag för att upprusta osunda bostäder på landsbygden. Detta fortsätter, och jag skulle tro att i dag är det åtskilligt över 100 000 bostadsförbättringsbidrag som utgått sedan dessa började.

Slutligen ingick i målen att vi skulle skapa en bättre bostadsstandard för landets lantarbetare. Jag vågar inte säga, att det skett en fullständig omvälvning på detta område, men jag vet att åtminstone på vissa håll i Sverige äro lantarbetarbostäderna numera jämförbara med de bostäder, som hyras ut i städerna.

Jag har velat erinra om dessa mål för bostadspolitiken och hur långt vi ha kommit för att uppnå dem. På vissa punkter ha de uppnåtts hundraprocentigt, på andra punkter komma de, om vi kunna fortsätta den bostadspolitik vi ha fört, att efter hand helt förverkligas.

Det finns emellertid några mål för denna bostadspolitik, som icke ha kunnat uppnås. Det ena är att skapa likställighet mellan hyresgäster i nybyggda hus och i ett äldre bostadsbestånd med ur utrymmes-, hälso- och allmän standardsynpunkt godkännbara lägenheter.

Det andra är att vi icke ännu ha löst bostadsfrågan för ensamstående mödrar eller över huvud för ensamstående kvinnor och för familjer med tuberkulös medlem. Det var mål, som uppställdes i bostadssociala utredningens betänkande på detta område, och dem ha vi ännu icke kunnat förverkliga.

Men det svåraste kruset för vår bostadspolitik är naturligtvis bostadsbristen. Jag skall inte här taga upp den gamla tvistefrågan, huruvida det var den enskilda företagsamhetens nästan fullständiga kollaps i början på 1940-talet, när det andra världskriget utbröt, som vi ha att tacka för den nuvarande bostadsbristen, men jag vill erinra om

att den faktiskt då uppstod. I motsats till att det ännu 1939 fanns ett visst överskott på bostadslägenheter, så fingo vi ett underskott, och detta underskott ha vi hittills icke orkat med att ens förminska. Det har väl till och med något ökats.

Det är klart att för mig utgör det i varje fall en tröst, att denna bostadsbrist i dag i någon mån kan skyllas på den förbättrade standarden, inte minst på den förbättrade utrymmesstandardens, som, om man vill ha en progressivitet i samhället, är absolut oundgänglig i varje fall för mera barnrika familjer.

Emellertid kan ju ingen i dag blunda för att den bostadspolitik, som vi ha fört och därmed också de mål som ha varit uppställda för vår bostadspolitik, nu hotas på fullt allvar. Det är två omständigheter, som utgöra ett skrämmande hot mot denna bostadspolitik, även den speciellt sociala delen av den bostadspolitik, som vi ha fört. Den ena är byggnadskostnadernas fantastiska stegring och den andra är de kreditvärdigheter, som ha yppat sig på penningmarknaden, icke minst då det gäller att finansiera nytt bostadsbygge. Det beräknas i dag att hyreskostnadernas stegring jämfört med 1949 kommer att uppgå till 24 procent. I den proposition, som jag har undertecknat till innevarande års riksdag, räknade man med att man på grund av ökade byggnadskostnader hade att emotse en stegring av hyrorna med tio procent, och jag för min del var beredd att på den punkten låta pristegringar upp till tio procent slå igenom i hyrorna. Det skulle då vidtagas åtgärder av olika slag, som nu närmast äro hänskjutna till den nya bostadsutredningen, för att skapa jämvikt på bostadsmarknaden. I dag måste jag säga att jag icke kan vidhålla linjen i propositionen. Vi kunna visserligen icke göra något åt det i dag. I dag finns efter min mening inte något annat att göra än att bifalla utskottets framställningar, men att vi måste öka subven-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

tionsbeloppen för att hålla nere hyrorna, därom är jag absolut övertygad. De pengar, som behövas för detta ändamål, måste skaffas. Vi komma inte ifrån, såvida vi inte vilja låta den bostadspolitik vi hittills fört under många år nu göra bankrutt, att öka subventionsbeloppen.

Jag vill inte medge att det tröstar mig, och det tröstar väl heller knappast kammarens ledamöter, men jag vill i alla fall lämna upplysningar därom, att våra subventioner för bostadsbyggande äro mycket modesta, om man jämför dem med subventionerna i en hel rad andra länder. Det beräknas att subventionerna i Danmark — man bygger där ca 18 000 lägenheter per år — utgöra 3 700 danska kronor, d. v. s. 2 800 svenska kronor per lägenhet. Hela subventionsbeloppet är 65 å 70 miljoner om året, i svenska kronor omkring 50 miljoner.

I England lämnas en subvention, som i genomsnitt utgör 24 pund per lägenhet och år. Det motsvarar en engångssubvention på 665 pund. 160 000 lägenheter subventioneras per år. Den totala subventionen är 106 miljoner pund. Det motsvarar i svenska kronor 9 643 kronor per lägenhet och totalt 1 543 miljoner kronor. Man beräknar en total byggnadskostnad på ca 3½ miljarder, och subventionen utgör alltså omkring 44 procent av byggnadskostnaderna.

I Holland utgå subventioner både i form av årliga bidrag och räntefria stående lån. Subventionerna motsvara ca 600 floriner per år och lägenhet. För hela produktionen utgå subventioner med ca 21 miljoner floriner, vilket för en årsproduktion motsvarar en kapitalsubvention av ca 590 miljoner floriner per år. I svenska kronor blir det ca 800 miljoner per år, d. v. s. i runt tal 70 procent av byggnadskostnaderna.

I Norge utgå en kapitalsubvention. Den utgör 5 600 kronor per lägenhet. Totalkostnaden beräknas till 100 miljoner kronor. Det blir i svenska kronor 3 100 kronor per lägenhet och 56 miljo-

ner sammanlagt. Subventionen motsvarar 15 å 20 procent av produktionskostnaderna.

Den genomsnittliga subventionen utan bostadsrabatter uppgår i Sverige till ett belopp av 1 600 kronor för hyreslägenheter. För egna hem veta ju alla att subventionen utgör 4 000 kronor för enfamiljshus och 3 000 kronor per lägenhet i tvåfamiljshus.

När jag säger att det finns ett ökat subventionsbehov, om man över huvud taget menar att man i fortsättningen skall bereda familjer med små inkomster möjlighet att bo i de nybyggda husen, så tror jag ändå inte att vi komma upp i någon mera allvarlig konkurrens på subventionsområdet med de länder, till vilka jag här har tillåtit mig hänvisa.

De kreditsvårigheter, som ha visat sig under de senaste månaderna och som leda till att i vissa fall planerade byggen icke komma till stånd, därför att bankerna icke vilja lämna nödiga byggnadskreditiv — naturligtvis på grund av de ökade byggnadskostnaderna och den därmed ökade risken — kunna vi inte finna oss i. Det skulle ju i verkligheten betyda, att de som skola sköta vår bostadspolitik äro bankerna och inte staten. Vi ha en bostadsstyrelse som är till speciellt för denna uppgift, och även på den punkten måste vi sörja för att svårigheterna bli övervunna.

Det som efter min mening är nödvändigt är att låta räntegarantien vara i full kraft och att åstadkomma en fördjupning av tertiärlånen, när bankerna vägra att lämna primär- och sekundärlån upp till den storlek, som har varit bruklig i detta land tidigare.

Det finns andra åtgärder, som också komma att visa sig vara nödvändiga, framför allt en höjning av inkomstgränserna för dem, som skola vara berättigade till bostadsrabatter. Det har inte visat sig vara oundgängligen nödvändigt att göra detta redan vid denna riksdag, eftersom den ökning av pen-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ninginkomsterna, som motiverar en sådanna höjning av inkomststrecken, inte drar med sig några konsekvenser när det gäller bostadsrabatterna förrän vid en så sen tidpunkt, att man hinner reda upp denna fråga vid 1952 års riksdag.

Jag har med detta velat en smula belysa det problem som här föreligger, men jag vill inte underlåta att trots herr Perssons ingående kritik av reservationerna — vad jag säger blir åtminstone delvis en upprepning av hans kritik — i alla fall säga några ord om dessa.

Det förhåller sig efter min mening så, som har påpekats från många olika håll, att bostadsbyggandet icke har fått en tillbörlig andel av våra investeringar. Alla veta varpå det beror. Det beror därpå, att vi ha en hundraprocentig kontroll på bostadsbyggandets område, under det att vi ha en mycket vag och svag kontroll då det gäller alla andra sorters investeringar.

Eftersom den första reservationen går ut på att man skall öka bostadsbyggandet utan intrång på möjligheterna att realisera andra särskilt angelägna investeringsprojekt, måste detta innebära att man skall skapa en ordning, varigenom det fordras regeringsbeslut för varje investering över huvud taget på det industriella området — på det kommunala ha vi full kontroll enligt sakens natur — ty i annat fall kan man inte förverkliga önskemålet. När jag först läste reservationen fick jag det intrycket, att man ville att regeringen skulle trolla. Det tror jag inte går. Om reservationen över huvud har någon mening, så måste den vara att hela investeringspolitiken på ett helt annat sätt än nu drages in under allmän kontroll. Jag vet inte om detta är möjligt. Jag har för min del naturligtvis ibland spekulerat på om inte det är tvunget att i det avseendet vidtaga åtgärder, men jag medger, att där äro svårigheterna så stora, att i varje fall icke jag har kunnat hitta på någon praktisk lösning av det problemet.

Annars torde väl reservanternas på denna punkt, alltså de som stå för reservationen nr 1, ändå medge att den regering, som nu sitter, inte gärna kan visa bristande intresse för att bostadsbyggandet får hela den omfattning, som över huvud våra resurser nu tillåta.

Så kommer jag till frågan om den ändrade turordningen och den fria konkurrensen. Det senare få vi väl kanske komma tillbaka till i samband med reservationen nr 5.

Vad den fria turordningen beträffar har herr Persson i Växjö redan genmält, att man väl ändå får överlämna detta till den kommunala självbestämmanderätten. Och jag måste säga för min del, att om det är riktigt, som det har uppgivits från praktiskt taget varenda stad där jag har frågat, att hyrorna bli lägre, inte mycket, men ändå något, där de kommunala bostadsföretagen ha byggt, än de äro på den, skola vi säga, mera öppna företagarmarknaden — jag har inte kontrollerat deras bokföring eller någonting sådant, utan jag har bara fått uppgifter från kommunalmän som äro specialister på detta område — så är det ganska orimligt att klaga på att det byggs för mycket av de kommunala företagen.

Nu är det ju så, att byggmästeriet är ett yrke, som man lär sig. Byggmästare kommer det alltid att finnas fullt bruk för. De komma alltid att få arbete att utföra; det ligger i sakens natur. Där emot är spekulation i fastigheter och i tomtområden — det senare är ju numera i rätt hög grad förhindrat — inte ett yrke, som är så att säga ett bihang till byggmästaryrket, och det gör att jag inte kan hjälpa att jag tycker klagomålen åtminstone på dessa punkter äro överdrivna.

Vad beträffar kreditgarantien, som högern vill att man utan utredning skall införa, vill jag hänvisa till att den är föremål för utredning. Jag vill också säga, att med den erfarenhet jag har från de sista månaderna kommer jag icke att vara med om ett kreditgaranti-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

system, om detta förstärker bankernas makt över penningmarknaden, vilket bl. a. kan gå ut över bostadsbyggandet. Där ligger vad mig beträffar gränsen för medgivanden på denna punkt. Jag har inte någon bestämd mening om att detta måste bli en följd, men jag hoppas att den kommitté, som nu arbetar med ärendet, skall kunna visa hurdana konsekvenserna av ett kreditgarantisystem i det avseendet komma att bli.

Högern har ju i denna fråga några specialreservationer. Högerns reservationer gälla bl. a. denna fråga om kreditgarantien samt vidare en successiv begränsning av tilläggslånen och tre kronorsbidragets avskaffande. I den sista frågan har högern visserligen stöd av bondeförbundet. Vidare har högern reserverat sig för en nittioprocentig lånegräns till alla; i denna reservation äro högern och folkpartiet engagerade. Högern ensam reserverar sig slutligen för att tvåbarnsfamiljerna skola uteslutas från bostadsrabatterna och att bränslebidragen skola avvecklas på, såvitt jag förstår, en tidrymd av fem år.

Jag undrar om högerns representanter i utskottet och även här i kammaren ha tänkt på att bostadsrabatterna till tvåbarnsfamiljerna sänka dessa familjers hyra. Det är mycket möjligt att dessa familjer, om bostadsrabatterna inte hade funnits, inte skulle kunna hyra de lägenheter de nu inneha. Om man tar bort rabatten för tvåbarnsfamiljerna och om dessa familjer i den fastlåsning av bostadsmarknaden, som nu är ett faktum, inte kunna skaffa sig nya bostäder, hur skall det då gå för dem? De kunna inte betala; hyran blir för hög för dem, när de mista bostadsrabatterna o. s. v. Jag skall inte närmare utveckla detta; var och en kan tänka ut fortsättningen.

En successiv inskränkning av tilläggslånen, det är verkligen en tanke som är dyrbar i dessa tider, när byggnadskostnaderna stiga som jag förut har

nämnt. Jag har hört av högerns talare och sett i dess tidningar, att det är högern som sitter inne med patentet på lösningen av frågan om bostadsbristen här i landet. Jag måste ju säga att metoderna förefalla mig att vara mycket överraskande: avskaffa tilläggslånen, drag i bostadsrabatter, avveckla bränslebidraget! Det finns naturligtvis ett ideal bakom detta. Det är möjligt att man kan på dessa vägar efter någon tid avskaffa bostadsbristen. Det är bara det, att i stället för att ha två familjer i samma lägenhet får man ha tre under långa tider framåt, och man måste bibehålla även det eländigaste bostadsbeståndet här i landet, så att det finns så billiga bostäder, att folk kan hyra dem o. s. v. Även här ber jag mina ärade åhörare att själva tänka ut konsekvenserna av dessa geniala högeridéer.

Det är väl inte för mycket sagt om jag påstår, att den bostadspolitik i stort sett — om jag undantager de mera barnrika familjerna — som vi ha fört under de senare åren, är högern djupt förhatlig och att man nu med en helt annan skärpa än tidigare går till stormen emot den. Jag gratulerar det parti, som skulle »bygga mer åt fler» — såsom jag tror det stod någonstans för ett par år sedan — till att det har funnit dessa metoder för att förverkliga sina syften.

Vad tre kronorsbidragets avskaffande beträffar vill jag bara understryka, att det måste betyda att de allra minsta inkomsttagarna inte kunna hyra en modern bostad. Den bostadspolitik, som jag för min del vill företräda, utesluter ingen från möjligheterna — i den mån våra resurser medge det — att skaffa sig en bättre bostad.

Och så kommer jag då slutligen till en gammal tvistefråga, som jag hittills i kammaren icke mera noggrant har belyst, nämligen frågan, huruvida man skall ha olika lånegränser för olika byggnadsföretagare. Jag måste för min del säga, att de enskilda byggnadsföretagare, som inte äro nöjda med en ord-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ning, varigenom de slippa att själva skaffa mer än 15 procent av det kapital som kräves för bostadsfastigheter, de visa en alldeles ny otålighet. Det är inte så många år sedan man inte kunde bygga, såvida man inte kunde skaffa ett eget kapital på minst 25 procent, men gärna 30 och upp till 33 procent av byggnadskostnaderna. Man kunde inte få låna pengar över 70 procent och ofta inte mer än två tredjedelar av det nödiga kapitalet. Resten fick man skaffa själv. Den bostadspolitik, som vi nu föra även på denna punkt gentemot den enskilda företagsamheten, är otroligt mycket gynnsammare för dennas del än den, som fördes bara för låt oss säga ett tiotal år sedan här i landet.

Jag vet inte om det är på den punkten skon klämmer eller om det bara är ovilja emot det allmännyttiga och det kommunala bostadsbyggandet, som här kommer till uttryck. Jag skulle vilja rekommendera kritikerna av det kommunala bostadsbyggandet att fara till några av de städer, där man i större skala har bedrivit kommunalt bostadsbygge. I Nässjö har skalan inte varit så stor, men den kommer antagligen att bli det. Uppsala, Örebro och åtskilliga andra städer visa ju upp hur man, när kommunen tar hand om bostadsbygget, får nya stadsplanlösningar, som äro otroligt överlägsna de stadsplaner, som uppgjordes på den allena-härskande fria företagsamhetens tid.

Jag kan inte hjälpa att det som är viktigt i denna fråga som i så många andra, det är inte huruvida det finns möjligheter att göra en eller annan spekulationsvinst på olika områden, utan det är huruvida människorna trivas, hur vi ordna det väl för familjer och deras barn. Så långt jag vet tillgodose de områden som kommunerna ha byggt — i varje fall på de flesta orter — kraven på trivsel med bostäderna och trivsel med omgivningen, de tillgodose barnens behov av skydd för alltför svår trafik o. s. v. på ett helt annat sätt än

som skedde här i landet innan vi fingo de kommunala byggnadsföretagen.

Jag skall sluta med detta, och jag vill bara understryka att det efter min uppfattning är statsmakternas och det allmännas plikt att sörja för att vi kunna fortsätta att föra bostadspolitiken i den anda, i vilken vi ha fört den efter det andra världskrigets slut, till välsignelse — det är åtminstone min uppfattning — för större delen av vårt folk.

Herr BIRKE (kort genmäle): Herr talman! Herr statsrådet ville göra gällande att bostadsbristen var en följd av att den enskilda företagsamheten hade fullständigt kollapsat i början på 1940-talet. Jag kan, herr talman, inte vara med om den historieskrivningen, ty det var ju på det sättet — och herr statsrådet kan väl inte ha undgått att lägga märke till den saken — att vi fingo ett världskrig i början på 1940-talet, då den enskilda företagsamheten blev engagerad för försvarets räkning och då det mötte svårigheter att få in råmaterial. Under den period tidigare, då den enskilda företagsamheten själv skötte om bostadsproduktionen — alltså före 1939 — fanns det ju praktiskt taget ingen bostadsbrist i vårt land. Det är väl ett förhållande, som visar hurudant läget då var.

Vidare sade statsrådet att högern sitter inne med ideallösningen på problemet att avskaffa bostadsbristen. Jag vill säga, att regeringspartiet har ju inte följt de råd, som högern har velat ge beträffande bostadsbristens avskaffande. Men hur ha då socialdemokraterna, regeringspartiet, löst bostadsfrågan? Jag vill erinra om att man i arbetarrörelsens efterkrigsprogram år 1944 sade, att i första hand skulle man häva bostadsbristen. Hur ser läget ut i dag? Jo, det finns i Sverige inemot 200 000 människor, som beröras av bostadsbristen. Det är följden av den politik, som socialdemokraterna ha fört på detta område.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Herr talman! Jag vidhåller mina tidigare yrkanden.

Herr WEDÉN (kort genmäle): Herr talman! Statsrådet Möller frågade om strävan efter lika lånegränser berodde på någon ovilja från vår sida gentemot de allmännyttiga eller kooperativa företagen. Jag vill bestämt säga, att vår inställning icke alls beror på någon sådan ovilja, men däremot beror den på en mycket bestämd vilja att verkligen få de lika konkurrensbetingelser, som även det socialdemokratiska partiet — åtminstone i mera högtidliga sammanhang — då och då bruka förklara sig intresserat av.

Jag skulle vilja tillägga, att socialministern, när han gjorde sin uppräknings av de städer, som genom kommunala insatser hade skapat goda nya bostadsområden, gott kunde ha nämnt även den stad där jag hör hemma, där ett stort sådant projekt har genomförts. Men när statsrådet talar om att kommunala insatser skulle vara villkoret för att man skulle kunna få fram goda stadsplanlösningar, då kan jag inte följa honom. Jag är nämligen alldeles övertygad om att det mycket väl finns möjligheter att få fram goda former för dessa stadsplanlösningar även om man bygger i andra företagsformer.

Herr statsrådet säger, att när man hör från den ena staden efter den andra hur de kommunala företagen bygga så mycket billigare, blir man betänksam när det gäller att göra någon förändring beträffande turordningen. Den erfarenhet, som jag har från det företag, som jag nämnde här nyss, är emellertid sådan, att jag skulle vara mycket försiktig innan jag kastade ut ett sådant påstående, som statsrådet här gjorde och som säkerligen kommer att tagas till intäkt för en rad av uttalanden och för en propaganda över hela landet, där det säges att de kommunala företagen bygga billigare. I själva verket har det från

vår sida gång efter annan rests krav på en verkligt objektiv, klarläggande utredning av hur härmed verkligen förhåller sig, men det har varit mycket svårt att få det allmänna intresserat av att verkligen få till stånd en sådan objektiv utredning, vilken är det enda som kan ge ett riktigt resultat.

Min erfarenhet säger mig i alla fall, herr talman, att vad statsrådet på denna punkt yttrade ingalunda kan sägas så kategoriskt som han — om än med en liten reservation — gjorde. Jag är angelägen att framhålla, att de erfarenheter jag har peka i en annan riktning.

Herr PERSSON i Växjö (kort genmäle): Herr talman! Med anledning av herr Wedéns senaste yttrande vill jag säga, att statsrådet Möller så vitt jag förstod honom rätt sade, att han endast hade hört den uppgift han lämnade från vissa städer men icke närmare hade undersökt förhållandet. Han reserverade sig på grund härav för huruvida uppgiften var riktig eller inte. Han sade emellertid att erfarna kommunalmän, som handha byggnadsverksamheten i dessa städer, hade lämnat uppgiften.

Sedan vill jag endast med anledning av vad herr Larsson i Stockholm tidigare yttrade påpeka, att hans yttrande såvitt jag kunde förstå var ett bevis för att den kommunala självbestämmanderätten hade fungerat alldeles utmärkt i Stockholm. Sedan folkpartiet tillsammans med högern fick möjlighet att ordna hithörande frågor, har det ju efter vad jag har sett ordnats på det sättet, att man har givit de privata företagen några hundratal lägenheter till, och detta var ju enligt herr Larssons uppfattning den korrigerings, som var nödvändig för att få precis en sådan ordning, som herr Larsson och jag förmodar även folkpartiet och högern tycka är lämplig. Här behöva inte statsmakterna ingripa — det klarar sig alldeles självt. Om det sedan är riktigt att

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

man har åstadkommit förbättringar genom de åtgärder, som ha företagits i Stockholm eller inte, vill jag för min del inte uttala mig om. Det får vederbörande tvista om även i fortsättningen.

Sedan vill jag bara till den karaktäristik av resultatet av det kommunala allmännyttiga bostadsbyggande, som herr statsrådet här gav, komma med ytterligare ett citat. Jag tycker nämligen att herr Larsson i Stockholm om denna verksamhet förra året uttalade sig på ett så utmärkt sätt att det är svårt att göra det bättre. Herr Larsson sade då: »Var och en känner säkert från sin hembygd till hurusom nya stadsdelar ha byggts på detta vis med starka kommunala ambitioner och med en gemensam stolthet och hurusom man skapat förutsättningar för människor att bo på ett hyggligt sätt i bostäder, som inte bara ligga ekonomiskt inom räckhåll för deras inkomst utan också placerats i en god och vacker miljö. Om någon av kammarens ledamöter skulle ha tid att fara runt i Stockholm och se på de nya stadsdelar, som nu byggas, kanske på en mils avstånd från detta hus, tror jag han skulle ge mig rätt i att detta är en ny typ av bostadsproduktion, till stort gagn och berättigad stolthet för dem som leda denna produktion.» Nog måste det väl ändå vara på det sättet, herr Wedén, att stadsplanering måste ingå som ett mycket viktigt led i detta bostadsbyggande. Jag tycker att andan i herr Larssons uttalande förra året är precis densamma som andan i herr statsrådets uttalande i här berörda avseenden.

Herr LAGER (kort genmäle): Herr talman! Herr Wedén bestred statsrådets yttrande att hyrorna i hus uppförda av de kommunala myndigheterna äro billigare än i de hus, som byggas av de privata företagen. Jag kan inte säga, vem som har rätt av de båda herrarna, men faktum är väl ändå, att åtskilliga exempel visa, att hyrorna i de i kommu-

nal regi uppförda fastigheterna äro billigare än i de privat uppförda. Men i detta sammanhang tror jag att man skall fästa uppmärksamheten på en annan detalj, nämligen den, att de kommunala och allmännyttiga företagen inte alltid ha samma möjligheter att bygga så billigt som de privata företagen borde ha, emedan de kommunala och allmännyttiga bostadsföretagen icke tillhöra mest gynnad nation hos byggnadsmaterialproducenterna utan tvärtom. Detta fördyrar ibland i vissa avseenden de kommunala och allmännyttiga bostadsföretagens produktionskostnader. Om dessa trots detta kunna hålla samma hyror som de privata företagen, vittnar ju detta om den kommunala bostadsproduktionens företräden.

Jag vill även yttra ett par ord med anledning av vad herr Birke sade om den enskilda företagsamhetens företräde, därför att den på 1930-talet före det andra världskriget kunde sörja för att det fanns inte bara tillräckligt med bostäder utan också ett överskott av bostäder. Jag vill erinra om att på 1930-talet, i varje fall i Stockholm, de privata företagarna byggde på ett sätt, som var hälsofarligt för hyresgästerna, i det att man företrädesvis byggde små lägenheter, i vilka man sedan klämde in familjerna, även sådana med flera barn, vilket medförde rätt stora olägenheter. Den förbättring av bostadsstandarden, som ägt rum under bostadsbyggandet på 1940-talet, inrymmer ju värden som kanske icke ännu kunna överblickas. Det är nog ställt utom allt tvivel, att den kommunala bostadsproduktionen har varit den mäktigaste faktorn när det gällt att få fram denna förbättring av bostadsstandarden.

Herr LARSSON i Stockholm (kort genmäle): Herr talman! Jag har ju svårt att värja mig för allt det beröm, som jag får av herr Persson i Växjö. Jag inkasserar det tacksamt. Jag hyser alltjämt

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

samma uppfattning om bostadsbyggnandet på 1940-talet, som jag gav uttryck åt under den senaste debatten i denna fråga för ett år sedan.

Det kanske också kan vara mig till-låtet att anlägga en synpunkt i fråga om formen för den kommunala självstyrelsens funktion på detta område. Herr Persson i Växjö var särdeles tillfredsställd med denna funktion. Det är ändå ur den synpunkt, som det borde ligga närmast till hands för honom att anlägga, egendomligt att vi måste upp-nå en sådan förskjutning mellan de kommunalpolitiska partierna här i Stockholm, att den riktning han representerar måste komma i minoritet, för att vi skola kunna jämka vår bostadspolitik i den riktning, som vid många tillfällen har angivits såsom grundläggande för den officiella bostadspolitiken av 1946 års märke. Jag tycker att det är en mycket egendomlig ståndpunkt att vara tillfreds med en sådan mekanism i den officiella apparaten, och det står i mycket dålig överensstämmelse med de samarbetsmetoder, som efter min mening snarast borde vara naturliga mellan dem, för vilka målsättningarna dock i stort sett äro gemensamma.

Får jag, herr talman, lägga till ett ord i fråga om stadsplaner och bostadsbyggnande? Om vi alltså få stadsplaner av den typ, som vi sett resultatet av i Eskilstuna eller Borås eller varför inte ta Kärrtorp här i Stockholm, så är det ju uttryck för en stor förnyelse av stadsplanerandet på 1940-talet, vilken kunnat realiseras med så mycket bättre resultat, därför att bostadsproduktionen numera i stor omfattning har skett i storproduktionens form. Det är väl det, som härvidlag är avgörande. Även den enskilda företagsamheten har under framsynta och idérika företagsledare nått resultat, som vi med stolthet kunna visa på — låt oss t. ex. titta på friluftsstaden i Malmö eller Torsviksplatån här i närheten eller på den verkligt intressanta och berömvärda saneringen av en gam-

mal förslummad stadsdel här i Stockholm, nämligen Gröndal, som på den enskilda företagsamhetens initiativ nu håller på att genomföras. Jag tror vi skola skilja på stadsplanering och bostadsbyggnande. Därvidlag får man skifta förtjänsterna med litet mera finess.

Herr WEDÉN (kort genmäle): Herr talman! Till herr Persson i Växjö vill jag endast säga, att när man har ett så pass svagt underlag, eller rättare sagt intet sakligt underlag alls, för en sådan förmodan beträffande byggnadskostnaderna inom olika företagsformer, som statsrådet Möller här framställde, så tycker jag, att det hade varit bättre att undvika att framställa någon sådan förmodan.

För att inga missförstånd skola uppstå vill jag säga, att jag visserligen inte ord för ord hörde vad herr Persson läste upp av vad herr Larsson hade sagt förra året, men det jag hörde ger mig anledning att betyga, att jag till fullo kan instämma däri liksom i vad herr Larsson nu sade om stadsplanering. Jag är nämligen övertygad om, herr talman, att det även för annan företagsamhet än kommunal sådan mycket väl går att tillämpa de stora framsteg, som på stadsplaneringens område onekligen ha gjorts under det sista decenniet.

Herr PERSSON i Växjö (kort genmäle): Herr talman! Beträffande herr Larssons i Stockholm sista anförande vill jag bara understryka, att han denna gång inte sade någonting om det, som han lade mycket stor vikt vid i sitt anförande förra året, nämligen den byggnadsverksamhet som hade skett med starka kommunala ambitioner som drivkraft.

Vad angår herr Wedén måste man väl ändå säga, att nog verkade det på hans sista anförande, som om han hade något påverkat av den debatt som här har förts. Jag tycker det skall bli litet svårt att förena uttalandena i hans sista

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

anförande med de uttalanden han förut gjort i denna debatt. Nu ställde han sig mycket positiv till det uttalande, som herr Larsson i Stockholm gjorde förra gången denna fråga behandlades och då denne ville övertyga kammaren om att han intog en mycket positiv hållning till det kommunala och allmännyttiga bostadsbyggandet. Jag erinrar ännu en gång om de starka kommunala ambitioner, om vilka herr Larsson talade och som han ansåg ha medverkat till att åstadkomma så goda resultat. Det verkade i alla fall som om herr Wedén hade kommit in på en annan linje i sitt sista anförande. Det kanske inte betyder så mycket att man låter påverka sig i en sådan debatt som denna, och givetvis är det tacknämligt om herr Wedén blir påverkad i vissa avseenden.

Herr **FRÖDERBERG**: Herr talman! I det föreliggande utlåtandet behandlas en av mig väckt motion, vari yrkas en rättvisare anpassning av hyror och bostadstillägg vid pensionärshemmen. Denna fråga är av utomordentligt stort intresse på landsbygden. Motionen har blivit bifallen så till vida, att utskottet föreslår, att en översyn av frågan göres av allmänna statsbidragsutredningen, och vi få väl hoppas, att så snart sker och att resultatet av denna översyn blir det bästa.

Jag kan inte underlåta att här peka på några egendomligheter av den art, att man måste vara förvånad över att de någonsin kommit till stånd och att de fått bli kvar så länge. Alla som syssla med byggnation veta, att varhelst man bygger ett pensionärshem i Sverige, skall det ha samma standard, det må vara i Stockholm, Örebro, Gävle eller ute på landsbygden. Det skall vara försett med alla moderna bekvämligheter. Vi veta också, att det kräver precis samma kostnader var vi än bygga det. Det kan till och med hända, att kostnaderna bli större på landsbygden

i sådana fall, där det inte förut finns vatten- och avloppsledningar att anknyta till, utan att sådana få byggas särskilt, ibland kanske långa sträckor.

Beträffande driftkostnaderna för dessa pensionärshem veta vi, att byggnaderna i städerna uppvärmas genom kol- och oljeeldning men på landsbygden i stor utsträckning med ved. Med nuvarande bränslepriser blir vedeldningen på landet dyrare per kubikmassa än kol- och oljeeldning i städerna. Under sådana förhållanden är det underligt att hyror i dessa pensionärshem skola vara satta på så olika sätt. Jag skall illustrera detta med några siffror. Vad betala två makar i hyra för rum och kök eller rum och kokvrå i ett pensionärshem? Låt oss först se på grundhyran. Den utgör i bostadsgrupp I 180 kronor, i bostadsgrupp II 240 kronor, i bostadsgrupp III 330 kronor, i bostadsgrupp IV 420 kronor och i bostadsgrupp V 480 kronor.

Om vi nu titta på de bostadstillägg, som dessa äkta makar få, finna vi, att i grupp I få de ingenting och sedan få de i respektive bostadsgrupper 200, 400, 600 och 800 kronor. I vilken relation stå nu dessa bostadstillägg till de hyror de betala? I grupp I få dessa pensionärer betala hela hyran av sin grundpension, eftersom bostadstillägg icke utgår, i grupp II går bostadstillägget plus 40 kronor av grundpensionen till hyran men i grupperna III—V få makarna respektive 70, 180 och 320 kronor över av bostadstillägget sedan hyran är betald. Det blir stor skillnad mellan dem, som få flytta in i dessa moderna pensionärshem och få pengar över av bostadstillägget sedan hyran är betald — i grupp V alltså 320 kronor — och de folkpensionärer, som skola hyra i den allmänna marknaden. De gamla få då söka sig de sämsta och billigaste lägenheterna, där kanske hela bostadstillägget går åt till bränsle. Nog är det bra underligt, att sådant får passera år efter år.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Låt oss också göra oss frågan: Hur stora bli driftkostnaderna för ett modernt pensionärshem? Ja, med nuvarande priser kunna vi räkna med 900 kronor per år och lägenhet. När pensionärerna ha betalt sin hyra måste ju resten av kostnaderna falla på kommunen. I grupp I faller då 720 kronor per lägenhet för äkta makar på kommunen och därefter i respektive bostadsgrupper 660, 570, 480 och 420 kronor. Medan således i första bostadsgruppen kommunen får tillskjuta 720 kronor om året, blir kostnaden för kommunen i femte bostadsgruppen, dit Stockholm hör, 300 kronor mindre per lägenhet och år. Ja, detta är ting som varit föremål för mycken diskussion. Jag hoppas nu, att en verklig omvärdering kommer till stånd, så att vi komma fram till ett rättvisare resultat. Vi äro på landsbygden lika intresserade av att bygga pensionärshem som städernas folk. Men vi ha inte råd till det; det blir alltför låga hyror vi kunna ta ut på grund av att bostadstilläggen äro ordnade på detta sätt. Det klagas ibland i tidningarna och i radio över den låga standarden på pensionärernas bostäder ute på landsbygden, men måste vi inte lägga en god del av skulden härför på statsmakterna?

I min motion har jag även berört bostadsgrupperingen och lönegrupeeringen, men jag skall inte i detta sammanhang gå in på dessa ting.

Sedan bara ett par ord i anledning av statsrådet Möllers anförande. Jag vet, att andra talare komma att bemöta honom sedan, men tillåt mig i alla fall att säga några få ord. Han talade om att det enskilda bostadsbyggandet kollapsade 1940—1942 och menade, att det var de privata byggmästarna och kapitalisterna — eller vilket uttryck vi nu skola använda — som här sveko. Men vad berodde det på? Vi få nog söka förklaringen på annat håll. När 100 000 till 200 000 man i de mest arbetsföra åldrarna voro inkallade till beredskaps-

tjänst, var skulle man då få folk och var skulle man taga kapitalet? Krediten svek, sade statsrådet. Men vi skola komma ihåg, att man då gick med listor från gård till gård och förmådde alla människor, enskilda företagare och penninginstitut att teckna så mycket som möjligt på försvarslånen. Många togo sina sparade slantar, som de hade ämnat använda till bostadsbyggande eller bostadsförbättring, och offrade dem på försvarslånet — för att nu tio år senare få igen dem när de endast ha halva sitt förutvarande värde. Och dessa människor klandrar man nu gång på gång för att de ha svikit sin uppgift. Ja, jag vill inte säga de ord, som jag skulle vilja använda för att karakterisera ett sådant tal.

Sedan skall jag be att få säga några få ord om trekronorsbidraget. Jag tillhör dem, som varje år tidigare ha röstat med bondeförbundet mot detta bidrag. Efter de förändringar i grunderna för detta bidrag, som beslutades i fjol, och med anledning av den utredning, som nu pågår, skall jag i år inte gå på denna linje. Låt mig dock säga ett ord om varför jag gjort det tidigare. Första året dessa bidrag utgingo, budgetåret 1948/49, gingo 55 procent av bidragssumman till Stockholm, 40 procent till andra städer och tätorter och 5 procent till landsbygden. Budgetåret 1949/50 gingo 51 procent till Stockholm, 48 procent till andra städer och tätorter och 1 procent till landsbygden. Jag kunde inte rösta för ett bidrag som fördelades på detta sätt. Då skulle jag svika min gamla landsbygdinställning.

Jag vill till sist beröra ännu en sak. Det talas om kvotfördelningen. Ett stort problem i våra dagar är flykten från landsbygden och problemet hurorstäderna skola kunna ordna på bästa sätt med stadsplanering och allt möjligt annat för folk som strömmar dit. Det är många hundra för att inte säga tusen familjer, som årligen måste fly från landsbygden för att landsbygden

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

får så liten tilldelning av byggnadskvoten. De veta, att om de komma till vissa städer, så finnas där större möjligheter. Låt oss få större kvottilldelning på landsbygden och tänk på de småhantverk och småindustrier, som i allt större utsträckning blomstra där. Det finns medelstora industrier, som måste flytta till en stad för att deras arbetare skola få någonstans att bo. Tänk litet mera på detta, så kanske vi kunna få fler av dessa människor att stanna kvar på landsbygden.

Herr **EDBERG**: Herr talman! Sent i onsdags kväll fingo vi genom ett annat utskottsutlåtande en erinran om bostadsbristen, då tredje lagutskottet inbjöd riksdagen att förlänga hyresregleringslagen, som alla äro överens om är nödvändig under nuvarande bostadsbrist. Vi fingo samtidigt en erinran om att denna bostadsbrist gör det nödvändigt att åstadkomma en socialt mera tillfredsställande fördelning av bostadsbeståndet än den som för närvarande sker. Jag tänker på den erinran, som gjordes i utskottsutlåtandet om att numera en utredning har tillsatts rörande fördelningen av bostadsbeståndet.

De som i åratal besvärat kamrarna med förslag om utredning av en obligatorisk bostadsförmedling måste själfvallet känna sig tillfredsställda med att denna gång ha blivit bönhörda, innan utskottet ännu hunnit behandla saken. Å andra sidan vill jag med skärpa understryka, att vi, som trott att en sådan förmedling skulle vara nödvändig under nuvarande förhållanden, endast betrakta en eventuell obligatorisk förmedling som en nödfallsåtgärd i en nödsituation. Den kan i dagens situation genom att öppna portarna till det äldre bostadsbeståndet skapa vissa lättnader, och man kan bara beklaga, att den kommer väl sent. Situationen skulle sannolikt ha varit något mindre prekär, om den hade kunnat införas några år tidigare.

På längre sikt kan emellertid bostadsfrågan lösas endast genom bostadspolitiska åtgärder. Det är alldeles uppenbart, att den allmänna ekonomiska utvecklingen gör det nödvändigt att angripa problemet från flera håll samtidigt. Jag skall i anslutning till utskottsutlåtandet be att få i all korthet peka på tre punkter, som jag tror vara av väsentlig betydelse.

Socialministern har nyss erinrat om den starka fördyring av byggnadskostnaderna, som ägt rum under de allra senaste månaderna. Det är en stegring, som inger oro inte bara hos de bostadsökande utan också hos byggherrarna, som såvitt jag förstår ha visat påtaglig återhållsamhet på sista tiden. Om man inte tar verkliga krafttag, löper man uppenbarligen risken att ovanpå de trappsteg, som vi redan ha när det gäller hyresnivån, få ett nytt och högst betydande trappsteg. Får man ett sådant, kommer det sannolikt först och främst att göra effekten av en eventuell obligatorisk bostadsförmedling mindre. Dennas värde skulle nämligen bl. a. bestå i att man skulle kunna åstadkomma en smidigare omflyttning mellan de olika lägenhetstyperna, mellan det äldre bostadsbeståndet och det nyare, och en sådan låter sig knappast göra, om steget mellan de olika hyresnivåerna är alltför stort. Men vad som är värre är, att om inte detta nya trappsteg, som vi se hotande resa sig framför oss, kan sänkas, löper man risken att åstadkomma en ransonering av bostadsbeståndet på ett allt annat än önskvärdt sätt och på ett sätt, som man tidigare har försökt undvika. Det skulle helt enkelt leda till att stora grupper av medborgare skulle komma att utestängas från de nya bostäder, som nu byggas.

Jag skulle därför för min del vilja mycket starkt ansluta mig till den uppfattning, som socialministern gav uttryck åt, när han betecknade det som

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ofrånkomligt med en väsentlig ökning av subventionsbeloppen. Jag skulle kunna understryka vad socialministern sagt i sitt uttalande till statsrådsprotokollet, att det vore orimligt, om ett förändrat penningvärde skulle allvarligt rubba den av statsmakterna beslutade bostadspolitiska målsättningen. Jag vill fatta detta uttalande mycket allmänt, även om jag kan medge, att det kanske i första rummet gäller familjebostadsbidragen, där jag i likhet med socialministern vill understryka äventyrligheten av att den av besparingsutredningen förordade nedskärningen kommer till stånd. Jag tror alltså, att vi under de närmaste åren komma att få möta högst avsevärt ökade krav på den statliga låne- och bidragsverksamheten, krav, som säkerligen kunna komma att gå upp till hundratals miljoner kronor. Det skall bli rätt intressant att se, om de, som för någon dag sedan så energiskt kämpade för ökade statsutgifter på ett helt annat område, skola visa samma frikostighet, när vi ställas inför denna fråga, som helt enkelt är en samhällets centralfråga.

Jag skulle i detta sammanhang vilja säga ett par ord till fröken Elmén, som nyss talade så vackert om värdet och betydelsen av en fri konkurrens på lika villkor mellan olika företagsformer för bostadsbyggande samt för förvaltning och drift av hyresfastigheter. Jag har framför mig några uppgifter ur affärsbankernas senaste planschserie Svenskt liv och arbete. Av dessa framgår, att av det nuvarande bostadsbeståndet ägs inte mindre än 90 procent av enskilda fastighetsägare, medan kommunerna äga endast 5 procent och bostadsrättsföreningarna 5 procent. Jag tror nog att fröken Elmén har rätt i att i vart fall vad beträffar förvaltning och drift av hyresfastigheter finns det utrymme för en friare konkurrens och större jämställdhet än vad som för närvarande är fallet. Men jag skulle vilja driva resonemanget om den fria konkurrensen när

det gäller byggnadsverksamheten litet längre, och jag kommer därvid in på den andra av de punkter jag tänkte beröra.

Det är inte tillräckligt — jag vill i varje fall hålla före det — att man reser nya krav på statliga kapitalinsatser. Jag tror, att Sveriges allmännyttiga bostadsföretag ha rätt, när de i ett uttalande antaget för några dagar sedan vid årsmötet i Malmö slog fast, att subventionerna ensamma inte kunna lösa alla svårigheter. Om man räknar med att byggnadskostnaderna till dags dato ha stegrats med någonting mellan 20 och 30 procent och att det är sannolikt, i varje fall inte otroligt, att stegringen inom en relativt nära framtid kommer att överskrida 30 procent, så förefaller det mig vara ytterst angeläget, att man går till roten med hela kostnadskomplexet.

Det är ju ändå inte så, som man ibland kan få höra påstås, att de genom årets avtalsrörelse höjda byggnadsarbetarlönerna skulle ha spelat någon nämnvärd roll i detta sammanhang. De ha, såvitt man kan förstå, endast bidragit med 5 procent. Huvudorsaken ligger uppenbarligen på materielsidan. Exempelvis ha priserna på sågade trävaror från den 1 januari förra året till den 1 mars i år i det närmaste fördubblats och cementpriset efter den 1 april tagit ett språng uppåt på ungefär 30 procent. Det behövs säkerligen ingen känsligare slagruta för att upptäcka, att prisuppskrivningen åtminstone till viss del är beroende av kartellernas verksamhet på detta område, även om andra faktorer ha spelat in — när det gäller t. ex. trävaror är det uppenbart, att det är spänningen mellan världsmarknadspriserna och de inhemska priserna, de senare inte tillräckligt kontrollerade, som har fått slå igenom med denna ogynnsamma effekt.

Om man skall gå till roten med prisstegringarna, som i hög grad äro föranledda av brist på konkurrens, fordras

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

det uppenbarligen en vidgad kontroll över byggnadsämnesindustrin. I den mån man reser anspråk på ökade statliga engagemang vid bostadsbyggandet, och sådana anspråk måste helt naturligt resas, så blir en sådan kontroll, som kan säkerställa en större stabilitet i prisbildningen inom branschen, så mycket mera angelägen. Det måste också te sig naturligt med hänsyn till att byggnadsämnesindustrin ju i icke ringa grad existerar på att exploatera naturtillgångar, som äro att betrakta som hela nationens.

Sveriges allmännyttiga bostadsföretag ville i det uttalande jag nyss hänvisade till blåsa nytt liv i 1947 års byggnadsmaterialutredning, som ju någon tid vilat eller i varje fall saktade ner takten i väntan på att vissa expertutredningar skulle presteras. Jag tror att ordföranden, herr Adolv Olsson, som bättre än de flesta känner till förhållandena på byggnadsmarknaden, kan bekräfta vikten av att denna utredning kommer att fortsätta sitt arbete i så snabb takt som möjligt.

Den tredje fråga slutligen, som jag med några ord skulle vilja beröra, gäller det mycket angelägna men också ytterst svårlösta problemet, om inte bostadsbyggandet skulle kunna något ökas. Departementschefen har hänvisat till investeringsbegränsningen, och vi veta alla att det inte bara är på detta område som det finns starka investeringsbehov. Går man ut i landet skall man finna hur starkt behovet är av nya skolor och sjukhus, man skall finna hur industriens folk klagat över att industrikvoten är alltför knappt tilltagen, och man behöver inte färdas så många tiotal mil på de svenska landsvägarna för att få klart för sig, att även där ropa investeringsbehoven. Men på intet område äro de dock så angelägna som när det gäller bostadsbyggandet.

Utskottet säger sig i utlåtandet förutsetta, »att vid övervägandet av investeringsverksamhetens inriktning på olika

ändamål bostadsbyggandet får det utrymme, vartill förhållandena medgiva». Det kan man naturligtvis instämma i, men det är ju ganska allmänt uttryckt, och det anvisar inga konkreta utvägar. Jag undrar, om vi inte ha nått ett stadium, där det blir nödvändigt att överväga en viss konsumtionsbegränsning för att möjliggöra ytterligare investeringar, i första hand i nya bostäder. Om man underlät att ta ut endast en procent av den privata konsumtionen, om man alltså — med tanke på att vi förra året ökade konsumtionen med 6 procent — för det kommande året bromsade upp takten vad beträffar konsumtionsanspråken och underlät att ta ut en procent av den konsumtionsökning, som produktionsstegringen i och för sig skulle möjliggöra, så skulle detta, om man beräknar en kostnad för tre lägenheter av 100 000 kronor, göra det möjligt, teoretiskt sett, att framskapa 7 000 nya lägenheter.

Nu är ju det blomstret tulipanaros alltid lättare att säga än att göra, och jag har fullt klart för mig, att teoretiska resonemang inte alltid klaffa riktigt med verkligheten. Jag har också fullt klart för mig, att en konsumtionsbegränsning — den må vara aldrig så liten — i praktiken kan vara svår att åstadkomma. Att göra det genom ett frivilligt sparande, vilket givetvis vore det mest behagliga, låter sig väl knappast göra i en tid av flytande priser, och andra utvägar bli mera stela och formellt föga tilltalande. Men den rådande situationen på bostadsmarknaden är ännu mindre tilltalande, och på längre sikt skulle det odisputabelt vara till gagn för nationen, om vi något kunde minska konsumtionen för att kunna öka våra insatser i fasta värden, varvid jag i första hand tänker på bostäder.

Jag har bara velat antyda denna detalj i dagens debatt. Jag tror inte att vi komma ifrån att i en nära framtid ta upp den sidan av saken till ett grundligt övervägande. För dagen har jag,

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

herr talman, inte något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Jag hade inte tänkt lägga mig i denna debatt, men det var närmast ett yttrande av herr Lager som uppkallade mig.

Jag har nog den allmänna känslan, att i det läge vi nu befinna oss, där alla dessa problem skola underkastas en översyn och en förnyad utredning, så är läget inte precis lämpat för att ta upp en diskussion av den art, som här har förts om förhållandena på detta område och önskvärda förändringar i dessa.

Det förefaller mig, herr talman, som om tidpunkten för en sådan allmän diskussion egentligen vore inne först när den tillsatta kommittén har framlagt sitt förslag om de förändringar eller olika anordningar, som kunna komma i fråga.

Jag kan emellertid, herr talman, inte underlåta att fråga herr Wedén om en sak. Herr Wedén vill göra gällande, att om man upphävde hundraprocentsgränsen, så skulle konkurrensen vara klar mellan de enskilda och de allmänna byggnadsföretagen. Jag skall inte diskutera 90 eller 100 procent. Det är problem som jag hoppas herr Wedén skall komma att såsom sakkunnig klargöra för alla dem, som kanske äro tvekande och tvivlande på olika områden. Men jag frågar bara: Tror herr Wedén ett enda ögonblick, att den kommunala församling, som skapar ett kommunalt byggnadsföretag, inte samtidigt är beredd att ge de tio procenten ovanpå de 90 procenten för att komma upp till 100 procent? Jag tar här inte ställning till om det i framtiden skall bli 90 eller 100 procent, men jag har velat slå fast att, såvitt jag förstår, spelar det ur konkurrenssynpunkt ingen som helst roll. De privata byggherrarna sätts i precis det läge de stå, om de få 90 procent. Jag undrar, om inte herr Larsson i Stockholm var inne på detta problem

i föl, då han talade om att det var ju bara för dessa allmänna företag att gå till två låneställen i stället för ett. Jag är alltså absolut övertygad om att ur konkurrenssynpunkt har det inte någon betydelse.

Jag skulle också, herr talman, vilja säga ett par ord till ledamoten av bankoutskottet herr Fröderberg. Han gav här en skildring av som han sade förhållandena 1939, men det var i själva verket en skildring av förhållandena 1940. Förhållandena 1939 voro en liten smula annorlunda, när byggnadskraschen kom, än dem herr Fröderberg här har skildrat. Sedan kan man diskutera — jag medger detta, herr Ohlin — hur stor skuld räntehöjningen hade i det läge, som vi kommo i på hösten 1939. Jag är övertygad om att spekulationen hade en stor andel i skulden. Jag är också övertygad om att räntan, som ju steg våldsam i höjden, hade en avsevärd del i det läge, som skapats på hösten 1939 vid krigsutbrottet. Det borde ju åtminstone göra en ledamot av bankoutskottet en smula fundersam i dessa dagar, då man talar om räntehöjningar.

Jag begärde närmast ordet, då herr Lager här började tala om byggnads-materialutredningen och gav en skildring, som kanske herr Lager tror på, men som jag måste säga nog skiljer sig avsevärt ifrån verkligheten. Det utredningsarbete, som riksdagen begärde 1944, kom ju inte i gång förrän väsentligt senare, nämligen 1947. Den kommitté, som då sattes att undersöka detta stora och betydelsefulla problem, hade emellertid inte sin plan efter vilka linjer man skulle kunna handla klar förrän ungefär ett år senare. Man kan inte, herr Lager, när man för första gången skall göra en ingående undersökning av dessa problem, röra sig uppe på ytan och kanske skaffa en apparatur, som man strax efteråt kommer underfund med är i hög grad olämplig. Man måste gå till botten med dessa problem. Vi ha också gått till väga på det sättet, herr

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Lager, att byggnadsmaterialutredningen har fyra specialundersökningar i gång på skilda områden av byggnadsmaterialområdet. Det är expertutredningar. Inom parentes vill jag säga, herr Lager, att experter, som man kan använda och som man kan lita på i alla avseenden, växa inte på träd, vare sig på detta område eller på andra områden. Dessa undersökningar torde under den allra närmaste tiden vara slutförda. De spänna över en del av de områden herr Lager var inne på. De spänna vidare över träet, järnet och ett par andra. När dessa expertutredningar, som följa varan ifrån källan, sålunda från produktionsstället till den färdiga lägenheten, ligga på bordet, så är det möjligt att ta ställning till och undersöka i vilka led man här kan ingripa.

Jag hoppas att det skall bli möjligt för byggnadsmaterialutredningen att så småningom lägga fram ett förslag. Men, herr Lager, när byggnadsmaterialutredningen lägger fram ett förslag, så vill den inte lägga fram ett förslag, som man blåser omkull, utan den vill lägga fram ett förslag så klart motiverat, att man på alla håll i de beslutande myndigheterna kan säga, att det steg som här tages är nödvändigt med hänsyn till det läge som har uppstått.

Jag hoppas, att jag med denna lilla förklaring har kanske inte tillfredsställt herr Lager men åtminstone givit honom en liten bild av att arbetet inte alls har vilat under denna tid. Experterna ha varit i gång hela tiden och hålla nu på att avsluta arbetet.

Herr WEDÉN (kort genmäle): Herr talman! Jag skall gärna medge, att jag inte anser att frågan om lånegränserna hör till de större frågorna i samband med konkurrensen. Jag framhöll förra året, och jag vill understryka det nu, att det väsentliga naturligtvis är byggnadskvoternas fördelning. Men med anledning av vad herr Olsson i Gävle här

sade vill jag ändå tillägga, att jag inte alls tror att kommunerna skulle bli utpräglade mera tveksamma när det gällde att bygga, om man sänkte lånegränsen till 90 procent, och det tror med all tydlighet inte herr Olsson i Gävle heller. Inom parentes sagt — och det kan vara värt att framhålla — äro vi därmed eniga om en annan uppfattning än den, som en av herr Olssons i Gävle meningsfränder i första kammaren i onsdags gav uttryck åt, nämligen att om man går ned till 90 procents lånegräns, så uppstår det risk för sammanbrott på byggnadsmarknaden. Jag gläder mig åt att kunna konstatera, att vi här äro ense om att någon sådan risk inte föreligger.

Men det är ju ändå så, att om man sätter lånegränsen vid 90 procent, så får man i alla kommuner lov att i annan ordning anskaffa toppinsatserna. Jag vill inte bestrida att herr Olsson i Gävle, när det gäller kommunernas reaktioner i dessa sammanhang, har mycket, mycket större erfarenhet än jag. Men jag kan inte bortse ifrån att om kommunerna tvingas anskaffa dessa toppinsatser i annan ordning, så kan detta komma att medföra större noggrannhet och omsorg vid uppläggnings- och planeringen av deras byggnadsprojekt. Därigenom skulle man också samtidigt vinna, att man kunde komma ifrån en del av de missförhållanden, som både herr Olsson i Gävle och jag veta ha förekommit, om också i begränsad utsträckning.

Herr LAGER (kort genmäle): Herr talman! Jag är herr Olsson i Gävle mycket tacksam för den upplysning han lämnat om byggnadsmaterialutredningens arbete och verksamhet. Jag har inte förutsatt annat än att denna utredning är av stor betydelse, eftersom den spänner över ett så betydelsefullt område av Sveriges ekonomiska liv. Jag skulle betrakta det som en förolämpning mot utredningen att förutsätta, att den inte går till botten med problemen utan —

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

som herr Olsson i Gävle uttryckte det — fladdrar omkring på ytan. Min tacksamhet skulle emellertid varit ännu mycket större, om herr Olsson i Gävle litet närmare hade kunnat fixera utredningens arbetsplan och den tid, vid vilken utredningen kan beräknas vara slutförd.

Lika litet som 1949, när jag också frågade om denna sak, fick jag nu ett tillnärmelsevis preciserat svar härpå. Herr Olsson i Gävle kunde inte säga annat än att han hoppades, att utredningen så småningom kommer att bli färdig. Ja, det hoppas verkligen jag också, och det förmodar jag att hela svenska folket hoppas på. Jag ber inte om någon bestämt fixerad tidpunkt, men åtminstone på ett par, tre år när borde man väl ändå kunna få besked av herr ordföranden, ty här föreligger faktiskt den risken, herr Olsson i Gävle, att medan gräset gror, dör kon.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Det är naturligtvis omöjligt att säga vad som ännu återstår, innan expertutredningen kan vara avslutad, och om det kan komma att kräva ett år eller ännu längre tid, men jag kan försäkra herr Lager, att det inte skall dröja längre än vad som är oundgängligen nödvändigt för att man skall komma fram till ett resultat.

Sedan vill jag säga till herr Wedén, att jag ju också har en tämligen bestämd uppfattning om de kommunala företagen. Som herr Wedén torde erinra sig vände jag mig i fjol emot ett företag från »sagoberättarnas» Värmland, där man tydligen hade byggt vad man planerat mer eller mindre på sagor. Jag har den uppfattningen, att de allmännyttiga företagens projekt skola vara föredömliga. Äro de inte det, så skola de inte ha 100 procent. Jag hoppas att herr Wedén klart förstår min uppfattning i detta fall. Riksdagen har förutsatt att de skola vara föredömliga för att bli hundraprocentsslantagare. Äro de icke

föredömliga, så blir det alltså inte heller något hundraprocentsslån.

Herr WEDÉN (kort genmäle): Herr talman! Då vill jag bara säga till herr Olsson i Gävle, att om man följer vår linje, så tror jag man har större garantier för att de verkligen bli föredömliga.

Herr OHLIN: Herr talman! Jag skall endast beröra några punkter, som ha behandlats i denna debatt.

Jag kan inte underlåta att hålla vad jag gärna skulle hoppas vara det sista begravningstalet över ett i den socialdemokratiska propogandan mycket ävent, för att inte säga missbrukat, argument. Herr Adolv Olsson har redan hållit det till hälften, men jag vill gärna hjälpa honom, så att resultatet blir hundraprocentigt.

Socialministern kunde nu lika litet som tidigare avhålla sig ifrån att åtminstone i någon mån skylla den nuvarande bostadsbristen på att den enskilda byggnadsverksamheten inte kunnat klara sin uppgift under de första krigsåren. Från vår sida har gentemot detta argument påpekats, att när det allmänna låter den långa räntan stiga från $2\frac{3}{4}$ till $4\frac{3}{4}$ procent — en stegring med två tredjedelar — så kan detta inte vara utan inverkan på bostadsbyggandet. Det måste nämligen betyda en radikalt ny förutsättning. Det är alldeles klart att en sådan åtgärd under ett världskrigs speciellt svåra förhållanden måste verka minst sagt störande och reducerande på byggnadsverksamheten. Från regeringspartiets och socialministerns sida har man bestritt att en så våldsamt höjning av räntenivån som denna på två procent skulle ha haft något väsentligt inflytande. Men, herr talman, när vi i andra sammanhang diskutera frågan om en kreditåtstramning, som möjligen skulle kunna medföra en mycket mindre räntehöjning, säger man från regeringspartiet: »Tänk på vilka ödesdigra

verkningar en sådan räntehöjning skulle få på bostadsfrågan!»

Jag måste då ställa den frågan: Bör man inte i regeringspartiet bestämma sig för om — som man tidigare sagt — en tvåprocentig räntehöjning inte har någon väsentlig inverkan på detta område, eller om även en avsevärt mycket mindre räntehöjning har mycket betydande verkningar? I senare fallet måste man ju erkänna, att försöken att lägga ansvaret för bostadsbristen på den enskilda byggnadsverksamhetens oförmåga i början av kriget måste definitivt avskrivras.

Sedan har herr Birke redan påpekat, att man under de första krigsåren forcerade byggandet av militära anläggningar och värn av olika slag i Norrland och södra Sverige, vilket tillsammans med en del andra ting tog i anspråk kapaciteten för just bostads- och anläggningsverksamheten. Det är då ganska överraskande att åter och åter igen få hänvisningar till vad som skedde under de första krigsåren utan att det från regeringspartiets sida nämnes någonting om att utrymmet för byggnadsverksamheten under en sådan upprustningsperiod helt naturligt var inskränkt. Jag tror, att det vore klokt om man från herr statsrådets och hans vänners och kollegers sida definitivt gav upp det argumentet, att bostadsbristen beror på den enskilda byggnadsverksamhetens svagheter.

Jag är glad över att herr Olsson i Gävle — som ju inte så sällan kommer med ett uttalande fullt av sunt förnuft, även när det inte står i fullgod överensstämmelse med partiets propaganda — här erkänner, att räntehöjningen i alla fall måste haft en mycket väsentlig inverkan. Han erkänner säkert också gärna, att ökningen av de militära anläggningarna var en faktor, som under alla omständigheter måste ha föranlett en minskning av byggnadsverksamheten för andra ändamål.

Statsrådet Möller sade för en stund

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

sedan, att bostadsbyggandet har fått en för liten andel av den totala investeringen. Det gladdde mig att höra detta, ty det är ju en synpunkt, som från vårt håll har upprepats åter och åter igen under de senaste åren. Jag får kanske peka på att det totala bostadsbyggandet inklusive reparations- och underhållsarbeten i nationalbudgeten beräknas ta endast ungefär 20 procent av bruttoinvesteringarna i anspråk. Man vet tyvärr inte hur stor andel som gick till bostadsbyggande före kriget. Jag skulle vilja uppmana socialministern att låta göra en utredning om den saken, ty det nuvarande materialet därvidlag är ganska bristfälligt. Jag skulle inte alls bli överraskad, om en sådan utredning visade, att bostadsbyggandet före kriget tog i anspråk 30 procent av bruttoinvesteringarna. Snarare skulle jag bli överraskad om siffran vore lägre. Det är alltså ingen tvekan om att det här har skett en förskjutning. Det är mot den bakgrunden man får se strävandena att åstadkomma någon ökning av bostadsbyggandet, även om alla erkänna att man här får gå fram med stor försiktighet.

Nu sade emellertid socialministern ungefär så här: »Ja, men ingenting kan göras, om man inte utvidgar kontrollen. Vad folkpartiet vill är alltså att lägga ännu mera under regeringens kontroll, så att ingen enskild investering alls får ske utan tillstånd.»

Jag är alldeles övertygad om att socialministern fällde detta yttrande i mycket god tro, men det är ändå anmärkningsvärt att herr statsrådet inte tycks hålla i minnet, att den totala tillståndsberoende investeringen för närvarande är ungefär en fjärdedel av den samlade bruttoinvesteringen. Tre fjärdedelar äro alltså icke beroende av tillstånd, och dessa tre fjärdedelar av den totala investeringen kunna ju påverkas inte bara genom att man för över dem till det reglerade området utan bl. a. också genom de kreditpolitiska åtgär-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

der, som man på vårt håll har funnit nödvändiga.

Det är väl ingen tvekan om att även en mindre återhållsamhet i fråga om de tre fjärdedelarna av investeringarna kan betyda inte så litet, när det gäller att öka utrymmet för en del av den reglerade fjärdedelen. Det är väl också klart, att utrymmet för bostadsbyggande är beroende av i vad mån skattepolitiska åtgärder tendera att stimulera icke reglerade reparations- och underhållsarbeten, vilka ju spela en betydande roll. Jag skulle tro att socialministern, om han vände sig till sin kollega finansministern, kunde vara berättigad att säga ungefär så här: »Du får allt nu se till så att skattebestämmelserna få en översyn ur den speciella synpunkten, att de inte skola stimulera till underhålls- och reparationsarbeten o. d., som äro avdragsgilla ur skattesynpunkt men som vederbörande själva kanske erkänna inte äro så strängt nödvändiga som en hel del andra arbeten, som nu inte kunna komma till utförande.» Jag har redan förut, för en månad sedan, tillåtit mig peka på möjligheten att tillåta utjämning av det beskattningsbara beloppet från ett år till ett annat — t. ex. när det gäller skogsägarnas och skogsindustriens vinster. Det skulle möjligen kunna verka dämpande på lusten att företa mycket omfattande reparations- och underhållsarbeten detta år. Jag beklagar att regeringen inte har velat göra något åt den saken. Jag skulle inte bli överraskad, om det visade sig att just sådana arbeten under senare delen av detta år ha fått sådan omfattning, att de varit ett av hindren för en önskvärd byggnation av bostäder och även för andra arbeten.

Sedan ha vi frågan om sparandet. Allt som ökar sparandet ökar också utrymmet för bostadsbyggandet. Nu sade herr Edberg nyss i ett intressant men överraskande anförande, att han tycker att vi skola konsumera litet mindre och endast ta en del av produktionsökningen i anspråk samt låta resten gå till bostads-

byggandet. Han kallade detta för ett teoretiskt resonemang. Jag vet inte vad han menar med det, men han måste väl tänka sig någon metod att öka utrymmet för byggnadsverksamheten, någon metod att inskränka konsumtionen. Då herr Edberg inte har velat vara med om oppositionens förslag att uppmuntra sparandet genom skattemässiga och andra åtgärder, måste väl herr Edberg i tankarna ha antingen tvångslån eller nya skattehöjningar, som ytterligare öka budgetöverskottet och leda till ett statligt tvångssparande. Det vore mycket intressant om herr Edberg ville säga, om det är tvångslån och ytterligare skattehöjningar han härvidlag tänker på, eller om han möjligen vill svara att han inte har tänkt alls.

Trots de meningsskiljaktigheter, som finnas på vissa väsentliga punkter, äro vi i folkpartiet ändå överens med regeringen och dess parti om själva huvuddragen i den sociala bostadspolitiken. Vi ha på alla väsentliga punkter, skulle jag vilja säga, stött denna politik under dess utveckling. Redan när det på 30-talet gällde förslaget om anslag till bostadsförbättringar på landsbygden, som utgjorde så att säga det allra första stadiet av denna politik, voro vi inne på en liknande tankegång.

Det är för mig viktigt att betona, att vi inom folkpartiet i vår syn på bostadsfrågan ha haft samma sociala utgångspunkter som socialministern. Högerpartiet har uppenbarligen denna gång liksom i viss mån tidigare intagit en avvikande hållning. Även bondeförbundet ställer sig — kanske till regeringspartiets sorg — på väsentliga punkter avböjande, ibland litet mer och ibland litet mindre.

Jag vet att man i politiken aldrig skall vänta sig någon tacksamhet, och jag väntar mig inte heller i denna fråga någon tacksamhet från regeringspartiets sida. Men jag har i dag liksom vid många tidigare tillfällen, när jag lyssnat till debatterna här och när jag läst ut-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

talanden i pressen, undrat om jag inte någon gång skulle få vara med om att man på socialdemokratiskt håll betonar det glädjande faktum, att bakom den bostadssociala politikens huvudlinjer dock står en så betydande folkmajoritet som fallet tydligen är. Men medan regeringen nästan alltid annars är glad över att kunna inkassera en betydande uppslutning kring sin politik, tycks man i denna sak rätt konsekvent hålla tyst därmed. Man vill tydligen inte att svenska folket skall veta, att det i bostadsfrågan inte finns något borgerligt block — ett begrepp som just regeringen gärna opererar med. Man vill inte att svenska folket skall veta, att i en så viktig fråga som denna intar folkpartiet en hållning som innebär — för att använda en gammal, kanske numera inte fullt rättvisande kliché — en klar vänsterståndpunkt. Men det må så vara — vi äro ungefär lika glada i alla fall. Vi konstatera bara att man inom regeringspartiet ser saken på det sätt som man gör. Herr Lundberg i Uppsala drog sig ju t. o. m. inte för att säga, när han i en diskussion här för två dagar sedan sökte efter argument för att replikera mig, att jag väl nu ville riva ned vad som byggts upp på det bostadssociala området — eller hur det var herr Lundberg uttryckte sig.

Jag har velat betona den överensstämmelse i fråga om själva huvudlinjerna i bostadsfrågan, som sålunda finns, men jag vill naturligtvis inte lova att vi för framtiden komma att acceptera allt vad socialministern kan finna på. Det är glädjande att en utredning nu kommer att taga upp problemet i hela dess vidd. Vi måste naturligtvis förbehålla oss att i varje särskilt fall taga ställning till de spörsmål som aktualiseras, även om vi ha den grundläggande sociala synen på bostadsfrågan gemensam med socialministern.

Det finns emellertid vissa speciella sidor av bostadspolitik, som inte alls äro grundväsentliga eller centrala ur

social synpunkt och som i själva verket inte ha något med sociala hänsyn att göra. Det gäller särskilt det drag i politiken, som kan sägas utgöra täckning för en liten punkt i 27-punktsprogrammet, nämligen den punkt som innebär att bostäderna skola steg för steg överföras i kommunernas ägo. Det skall tydligen ske framför allt genom att nybyggandet mer och mer lägges i händerna på kommunala, halv kommunala eller andra halvoffentliga företag. Det är tydligt att man inom regeringspartiet här har fått en liten nödfallsventil, genom vilken man kunnat släppa fram de socialistiska böjelser, som man i övrigt under senare år har måst undertrycka.

Mot en sålunda tydligt visad strävan att privilegiera vissa former av bostadsbyggande och bostadsförsörjning ställa vi på vår sida kravet på att man skall ordna det så, att det blir konkurrens på lika villkor och att man skall ge tillräckligt utrymme åt de olika former av företagsamhet som finnas på området. När jag säger detta, fäster jag mig inte i främsta rummet vid en sådan sak som procenttalen för kreditgivningen, även om jag måste göra den reflexionen, att det är märkvärdigt med vilken frenesi man inom socialdemokratien slår vakt om just det som enligt vad herr Adolv Olsson här sagt inte spelar någon nämnvärd roll, nämligen att kommunerna få låna litet mera än andra. Viktigare är att det skapas trygghet för att det enskilda initiativet lämnas tillräckligt utrymme även när det gäller bostadsbyggande och bostadsförsörjning, att man inte låter de andra formerna av företagsamhet steg för steg tränga sig fram utan att behöva ha någon konkurrens och utan att det sker någon undersökning av hurudant resultatet är i de olika fallen. Det får inte vara så att det bara genom beslut av lokala instanser bestämmes, att de enskilda företagen skola få bygga allt mindre och mindre och ev. ingenting. Vi på vårt håll tro att man får det bästa resultatet, om man

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

sörjer för att det även på detta område kan ske en tävlan på någorlunda lika villkor.

Från regeringspartiets sida gör man då den frågan, om vi inte vilja ha kommunal självstyrelse. Jo, det vilja vi givetvis ha. Men jag vill beträffande finansieringen säga, att det ju skulle stå mera i överensstämmelse därmed att det också funnes ett större kommunalt ansvar. Detta är emellertid inte det viktigaste. Betyder kommunal självstyrelse att det på bostadsbyggandets område skall lämnas fritt spelrum för en socialiseringspolitik? Är det meningen att en stad med socialistisk majoritet skall kunna säga, att man inte tänker tillåta något enskilt byggande av bostäder, utan att det uteslutande skall vara kommunala, halvkommunala och kooperativa företagsformer som skola bygga bostäder? Det förefaller mig uppenbart att detta är orimligt, och ingen stad har heller mig veterligt hittills funderat på att göra någonting sådant, inte ens någon av de städer som ha en stor socialdemokratisk majoritet.

Men om vi äro överens om detta, kunna vi väl också vara överens om att det är lämpligt att staten anger vissa principer, som skola så att säga utgöra den ram, inom vilken den kommunala självstyrelsen i detta fall skall utövas. Och dessa principer böra vara av sådan art, att de ge trygghet för att det på bostadsbyggandets område icke föres någon *lokal socialiseringspolitik*, utan att både enskilda, kommunala, halvkommunala och kooperativa företag ha möjlighet att i tillräckligt hög grad göra sig gällande.

Statsrådet Sven Andersson har, efter vad jag vill minnas, en gång i tiden gjort ett uttalande, där han erkände att den kommunala verksamheten på ifrågavarande område kanske tagit större omfattning än som åsyftats. Jag skall emellertid inte nu närmare diskutera den saken. Jag bara konstaterar att om man vill skapa trygghet för att det be-

träffande bostadsbyggandet icke föres någon lokal socialiseringspolitik, bör man för detta bostadsbyggande fastställa principer som trygga en effektiv tävlan mellan de olika företagsformerna. Det är detta som vi på oppositionshåll gång på gång ha försökt åstadkomma genom uttalanden från riksdagens sida, men det socialdemokratiska partiet har icke velat medverka därtill, samtidigt som både statsrådet Andersson, generaldirektören och chefen för bostadsstyrelsen och måhända även socialministern gjort uttalanden som förefalla att gå rätt långt i den av oss önskade riktningen. När det har gällt att precisera dessa uttalanden på ett sådant sätt, att de skulle medföra ett tillrättläggande av förhållandena och en garanti för att de kommunala instanserna föra en riktigt avvägd politik, då har man emellertid inte längre velat vara med.

I diskussionen om dessa ting brukar man på socialdemokratiskt håll kalla det enskilda byggandet för »spekulationsbyggeri». Om det är spekulationsbyggeri, måste detta i så fall bero på att det är enskilda som bygga. Det finns ju för närvarande en hyrorna bestämmande reglering, och man får alltså inte ta ut vilka hyror man vill. Och vi äro överens om att hyresregleringen inte skall avvecklas förrän jämvikt inträtt på bostadsmarknaden och det inte föreligger någon risk för häftiga hyresstegringar. Hur kan man då kalla den enskilda byggnadsverksamheten för spekulationsbyggeri i den mening som allmänheten måste lägga in i ett sådant ord? Då skulle det också — för att göra en jämförelse med andra näringsgrenar — vara spekulationsverksamhet som bedrivs inom den svenska industrien. Där finns ju f. ö. — jag vill säga lyckligtvis — mindre kontroll än på bostadsbyggandets område. Varför skall man då använda ett så vilseledande uttryck som spekulationsbyggeri, när vi diskutera en fråga, vars betydelse och relevans dock

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

alla erkänna, nämligen frågan om det utrymme som på detta område bör tillmätas å ena sidan offentlig, å andra sidan enskild företagsamhet?

Det är ju inte fråga om att återvända till det tillstånd, som rådde här i landet för ett 20-tal år sedan, och alla försök att försvara det talesätt, som jag här erinrat om, genom hänvisning till vad som tidigare förekommit, äro såvitt jag förstår oriktiga. Vad det nu gäller är att inom ramen för den bostadssociala politik, som föres, sörja för möjligheter till en tävlan mellan olika företagsformer för att därigenom få fram det bästa resultatet.

Då jag ser att socialministern nu har kommit tillbaka till kammaren, skall jag be att få säga några ord om en sak som herr Wedén och även herr Yngve Larsson, vill jag minnas, redan ha berört.

Socialministern framhåller att det blir dyrare när enskilda bygga än när offentliga och halvoffentliga företag bygga, och han säger att han har hört detta av några kommunalmän. Från oppositionens sida har tidigare föreslagits att det skulle företagas en utredning för att påvisa hur det förhåller sig med den saken, men regeringen har inte varit intresserad av en utredning med detta speciella syfte. Socialministern kommer emellertid nu med vissa omdömen, som han bygger på vad han hört några kommunalmän säga. Det finns andra, som hört kommunalmän säga att de enskilda bygga billigare. Men det lönar sig väl inte mycket att åberopa vad Andersson och Pettersson har sagt, utan det enda rätta är att göra en undersökning om de olika företagsformernas resultat.

Jag erinrar mig i detta sammanhang, herr talman, mina många diskussioner med dåvarande statsrådet Wigforss, som inte ville vara med om någon utredning rörande effektiviteten hos socialiserade verksamhetsgrenar i jämförelse med enskild företagsamhet. Statsrådet Möller är tydligen inte heller in-

tresserad av en sådan offentlig utredning på det område som det här gäller, utan hänvisar till att han hört några kommunalmän säga det ena eller det andra. Skulle det ändå inte vara bättre att vi finge en något fastare grundval för vår diskussion genom att det förebragtes litet påtagliga fakta?

För att visa fördelarna med den byggnadsverksamhet, som bedrivs av offentliga och halvoffentliga företag, kommer statsrådet vidare med det argumentet, att man därigenom har kunnat få till stånd bättre stadsplanlösningar. Men såsom herr Yngve Larsson redan framhållit kan detta ske alldes oberoende av om man har litet mer eller litet mindre av offentligt eller enskilt byggande. Frågan om stadsplanlösningarna är en fristående fråga, och resultatet därvidlag kunna icke, såvitt jag förstår, anföras som ett argument för att den enskilda verksamheten på bostadsbyggandets område steg för steg pressas tillbaka.

Vi inom folkpartiet äro övertygade om att den kommunala, den halvkomunal och den kooperativa verksamheten har sin mission att fylla på bostadsbyggandets område. Ingen kan påstå annat än att vi så till vida äro anhängare av en förändring i förhållande till gamla tider, att vi anse att dessa företagsformer skola ges ett mycket större utrymme än fallet var t. ex. för 20 år sedan. Men vi vilja inte gå till den överdriften, att den enskilda företagsamheten skall utan närmare motivering kunna pressas tillbaka på alla de platser, där det t. ex. finns en socialdemokratisk majoritet. Jag skall gärna efterkomma herr Perssons i Växjö rekommendation och försöka få till stånd en icke socialdemokratisk majoritet i så många städer och kommuner som möjligt — det var ju den metod att lösa problemet som herr Persson anvisade. Men innan detta i tillräcklig utsträckning lyckats, måste vi anse det vara olyckligt, att staten inte drar upp så-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

dana riktlinjer att det kan uppkomma en någorlunda ensartad praxis när det gäller en så viktig principfråga som konkurrensen mellan olika företagsformer på bostadsbyggandets område.

Herr talman! Enligt vår mening lika väl som enligt socialministerns är bostadsfrågan en av de stora sociala frågorna. Men just därför vilja vi på vårt håll betona, att vad det nu gäller icke är att slå vakt om möjligheterna att genom lokala åtgärder på bostadsbyggandets område genomföra en socialiseringspolitik, utan i stället att skaffa fram så mycket som möjligt av goda bostäder till rimliga hyror.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Vad som inträffade före och i samband med den nya bostadspolitikens tillkomst ligger kanske långt tillbaka i tiden, men dock inte längre, herr Ohlin, än att det här finns en del ledamöter som minnas hur det då var — som minnas hur det var inte bara år 1939 utan också åren 1932 och 1933. Och när herr Ohlin säger att folkpartiet medverkade vid tillkomsten av bostadsförbättringsbidragen, då måste dessa ledamöter le. Det var nämligen endast en handfull folkpartister som medverkade vid kohandeln 1933. De andra ställde sig utanför, herr Ohlin. Vårt minne är inte så dåligt att vi ha glömt detta.

Vidare vill jag till herr Ohlin säga, att den omständigheten, att jag tillskrev räntan en viss betydelse när det gäller stoppet på byggnadsmarknaden efter andra världskrigets utbrott, inte utesluter att det fanns spekulation inom branschen och att även denna inverkade därvidlag. Om herr Ohlin hade en liten smula intresserat sig för hur det förhöll sig med de många löshästar, som före andra världskriget uppträdde som egna företagare på byggnadsmarknaden, så skulle han också förstå att man inte får tillskriva åtgärderna på

det militära området, som för övrigt ju inte kommo till stånd förrän vid det finska krigets utbrott, skulden till vad som inträffade på byggnadsfronten under tiden mellan andra världskrigets utbrott den 1 september och det finska kriget. Bara här i Stockholm fanns det då en mängd byggnadsföretag som måste stoppas — i en hel del hus var endast grunden färdig, i andra hade man kanske hunnit till andra eller tredje våningen, och i åter andra var det bara takbjälkarna som återstodo att lägga på — och anledningen härtill var, att de som byggde husen hade för litet kapital. Det fanns nämligen på den tiden en mängd byggnadsföretagare, som nästan saknade eget kapital och som så fort husen voro färdiga sålde dem med god vinst. Sådant kallar jag spekulation. Att sedan de hus, som jag här talat om, kunde byggas färdiga med statens hjälp, berodde på att riksdagen fattade beslut om att lån skulle beviljas i efterhand — i vanliga fall måste ju beslut därom fattas innan arbetet är igångsatt.

Vi ha nog relativt gott minne även på vårt håll, herr Ohlin.

Herr PERSSON i Växjö (kort genmäle): Herr talman! Jag kanske utnyttjar replikrätten väl kraftigt, men eftersom herr Ohlin här kom med vad jag anser vara en av de fruktansvärdaste beskyllningar som kunna riktas mot mig, nämligen att jag skulle önska att folkpartiet skulle få majoritet i allt flera städer och kommuner, så har jag ändå varit tvungen att nu taga till orda.

Om herr Ohlin hade tänkt sig litet för — herr Ohlin undrade här om herr Edberg hade gjort det, men jag tror att samma misstanke kan riktas mot herr Ohlin själv — skulle han ha insett att mitt yttrande inte kunde tolkas på det sätt som han här gjorde. Vad jag sade var att herr Yngve Larsson genom sitt anförande bevisade, att den kommunala

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

självstyrelsen i Stockholm hade när det gäller bostadsbyggandet fungerat på ett sätt som herr Larsson kunde vara tillfredsställd med. Det betyder väl inte att jag har önskat att folkpartiet skulle komma i majoritet inom så många städer och kommuner som möjligt. Nej, herr Ohlin, det är något av det sista jag skulle önska.

För övrigt har väl inte folkpartiet majoritet heller inom Stockholms stadsfullmäktige, såsom herr Ohlin i sitt anförande tycktes utgå ifrån. Jag har för min del uppfattat saken så, att det är folkpartiet och högern, som där tillsammans inneha majoriteten och alltså bedriva den bostadspolitik, som herr Ohlin tydligen tar avstånd ifrån här i riksdagen, eftersom han vid detta tillfälle funnit det mycket viktigt — och jag förstår det efter herr Wedéns anförande — att understryka, att den sociala anda, som präglar socialministerens bostadspolitik, är densamma som folkpartiet i detta avseende besjålas av.

Herr talman! Till historieskrivningen hoppas jag få återkomma. Jag har genom denna replik endast velat skyndsamt avtvå mig beskyllningen för att ha några önsknings i den riktning som herr Ohlin angivit.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet MÖLLER: Herr talman! Redan i mitt första anförande sade jag, att det inte var stor anledning att tvista om orsakerna till sammanbrottet på byggnadsmarknaden åren 1940 och 1941. Eftersom den saken emellertid har varit huvudpunkten för åtminstone två talare efter mig, vill jag endast konstatera, att detta sammanbrott uppenbarligen är en av de värsta pålarna i köttet på dem som till varje pris vilja framhäva den enskilda företagsamhetens överlägsenhet på olika områden, även om de i fråga om bostadspolitiken inte utan vidare tala om dess överlägsenhet utan i stället säga, att de vilja ha lika

villkor eller, som det också heter, att de vilja öka den fria konkurrensen.

Det som är nytt för mig är det argumentet, att det skulle ha varit ianspråktagandet av material för försvarsändamål som hindrat bostadsbyggandet år 1940 och framför allt år 1941. Det har jag inte hört förut, och det förefaller mig ganska obegripligt. Det var varken brist på material eller på arbetskraft som hindrade ett väsentligt större bostadsbyggande under de åren. Byggnadsarbetarna voro den enda grupp, som hade någon arbetslöshet att tala om, beroende just på kollapsen på bostadsbyggnadsmarknaden. Räntestegringen spelade naturligtvis en viss roll, men den var i varje fall inte särskilt betydande. Det må nu vara hur som helst med de två faktorerna, men ett faktum är, att den fatala bostadsbrist som vi fortfarande lida under grundlades åren 1940 och 1941, och den har tyvärr inte kunnat avhjälpas, trots att vi sedan dess ha byggt mer än någonsin tidigare under en motsvarande genomsnittsperiod här i landet.

När det gäller bostadsförbättringarna på landsbygden har folkpartiet naturligtvis en viss andel i startandet av den verksamheten. Herr Österström var ju ordförande i en kommitté, som framlade ett mycket beskedligt förslag om statsbidrag till bostadsförbättringar på landsbygden. Jag kan nu inte på rak arm säga, hur mycket staten har anslagit för detta ändamål — det har varit 20 miljoner kronor under flera år, och det var 7 å 8 miljoner under en del år. Den österströmska kommittén föreslog, att man vid 1933 års riksdag skulle ge ett anslag på 500 000 kronor. En försiktig början är ju alltid bra, men den kungl. propositionen innehöll om jag minns rätt ett förslag om att man skulle anslå 8 miljoner kronor till bostadsförbättringar på landsbygden. Vem som har äran av detta initiativ är inte särskilt viktigt, men jag vill däremot påpeka, att man får 16 gånger så många

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

möjligheter till förbättringar med 8 miljoner som med en halv miljon kronor.

Det är fullkomligt riktigt, att detta ingick som ett led i kohandeln, och det spelade för övrigt en icke obetydlig roll däri — vi föreslogo då nämligen också, att man skulle starta en tertiärlåneverksamhet för 5 miljoner kronor. Bönderna i riksdagen kunde ju inte vara nöjda med att städerna fingo flera miljoner och landsbygden bara en halv miljon, men på det sätt vi föreslog gick det bra.

Vad utredningen om hyrorna beträffar behöver man ju egentligen bara ställa frågan: Hur stor är hyran per kvadratmeter i de kommunalbyggda husen, och hur stor är den i de privatbyggda? Det kan vem som helst svara på, och jag kan inte tro, att mina sagesmän i olika städer — som visserligen själva ha hand om de kommunala byggena — äro så ovederhäftiga, att de lämna mig aldeles felaktiga upplysningar. Det skulle ju vara detsamma som om de — låt vara i en enligt deras uppfattning god saks intresse — skulle vilja vilseleda mig genom att tala osanning, och det tror jag inte att de göra. Jag har fått konkreta exempel, men jag skall inte förlänga debatten med att draga dem. Jag skall gärna låta verkställa utredningen, och jag har för övrigt flera gånger bett bostadsstyrelsen införskaffa klara och konkreta uppgifter på denna punkt.

Sedan sade herr Ohlin, att stadsplanlösningarna äro en fristående fråga. För all del, det kan man naturligtvis säga, men är det inte ganska egendomligt, herr Ohlin, att vi inte fingo dessa stadsplanlösningar förrän vi fingo de kommunala bostadsföretagen? Är det inte en egendomlig tillfällighet, att de två faktorerna precis sammanfalla?

Jag skall ett ögonblick återkomma till den s. k. fria konkurrensen. Jag tillät mig att konstatera, att innan vi började vår bostadspolitik fingo byggherrarna mobilisera minst 25 procent, ofta upp till 33 procent, av byggnadskostna-

derna med egna pengar eller med pengar, som de måste skaffa genom växlar eller på annat sätt. Nu behöva de bara stå för 15 procent. Det måste väl innebära en förbättring av möjligheterna att bygga även för de enskilda? När vi tidigare diskuterat denna fråga, har jag tillåtit mig säga, att det är en väsentlig skillnad på riskerna, om man sänker lånegränsen för kommunerna eller höjer den för enskilda företagare, för att de skola bli likställda med kommunerna. Kommunerna måste ju ändå anses i stort sett vara säkrare låntagare än de tusentals byggmästare som man skulle kunna bevilja lån efter en höjning till 90 procent för de enskilda och en sänkning till 90 procent för kommunerna. Jag kan i varje fall inte bortse från något som är så uppenbart och även bestyrkt av all erfarenhet.

Herr Ohlin sade, att vi inte vilja erkänna, att folkpartiet i de bostadssociala frågorna är inne på precis samma linje som vi. Jag har inte det ringaste emot att erkänna, att vi när dessa riktlinjer för bostadspolitiken uppdrogos åren 1947 och 1948 voro i stort sett ense; det var våra förslag, och folkpartiet biträdde dem. Jag tror emellertid inte, att det i partipolitiskt hänseende spelar den ringaste roll, även om herr Ohlin inbillar sig, att vi förtiga det av sådana skäl. Jag tror nämligen, att det på denna punkt som på så många andra är så, att man litar på oss på ett helt annat sätt än man vågar lita på folkpartiet.

Herr **OHLIN** (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara påpeka, att herr Adolv Olsson, när han skulle tala om vad som skedde *under* kriget och därefter, i stället talade om situationen *före* kriget, trots att jag redan på förhand sagt ifrån, att ingen rekommenderade ett återvändande till det tillståndet.

Vad socialministern beträffar, sade han inte ett enda ord om mitt huvud-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

argument i saken, nämligen att regeringspartiet inte fäste någon vikt vid en räntehöjning på 2 procent den gången, medan man på tal om en liten räntehöjning på $\frac{1}{2}$ procent nu gör gällande, att denna skulle ha så ödesdigra konsekvenser. Det går inte att förena de båda ståndpunkterna, herr socialminister!

Beträffande de militära byggena har jag sagt, att om man använde en stor del av produktionen på detta område för militära ändamål kunde man inte — vilken statlig ekonomisk politik och vilken räntepolitik som än fördes — bygga lika många bostäder som förut. Nu sade socialministern, att det fanns en hel del arbetslösa på den tiden. Ja, det gjorde det därför att räntestegringen och världskrigets allmänna inverkan minskade byggnadsverksamheten ännu mera än vad den reducerade tillgången på arbetskraft skulle ha nödvändiggjort. Även med den klokaste politik i övrigt måste emellertid de militära byggena ha lett till minskat bostadsbyggande. Man kan därför inte säga som man gör från socialdemokratiskt håll, att den stora nedgången i byggnadsverksamheten under dessa år berodde på att den enskilda företagsamheten inte klarade sin uppgift.

Statsrådet hänvisade till att han frågat några kommunalmän, om hyrorna bli lägre i de bostäder som byggts av kommunerna än i dem som byggts av enskilda, och han sade, att man väl måste tro att vederbörande talade sanning. Ja, för det första kan det vara fråga om ett tillfälligt urval. Det kan finnas andra kommunalmän, som ha andra erfarenheter, och man kan inte komma med ett bestämt påstående efter att ha godtyckligt frågat några. För det andra är det inte så lätt att avgöra en sådan sak, eftersom det är fråga om en viss kvalitetsbedömning, då lägenheterna ju inte ha alldeles samma standard. För det tredje: om man verkligen vill ha reda på hur det förhåller sig i detta avseende, varför har man då inte

gjort en utredning? Jag är glad över att statsrådet äntligen förklarar, att han skall vara med om en sådan utredning. Eftersom statsrådets prestige nu i någon mån är engagerad, vill jag bara uttala den förhoppningen, att man sörjer för att personer med olika politisk inställning komma att medverka.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Jag begärde ordet, när jag hörde socialministerns första anförande. Jag fattade detta som en återblick på allt vad han gjort under den tid han verkat för bostadsförbättringarna men också som ett testamente för framtiden, förmodligen i avbidan på en snar hädanfärd.

Jag vill gärna säga ett par ord i anledning av att han sade, att det måste utgå mycket stora rabatter för att hyrorna skulle kunna sänkas.

Jag undrar vad socialministern skulle ha sagt om han i stället varit chef för finansdepartementet och hade måst sörja för att man vetat var pengarna skulle tagas innan man gav sådana löften. Det är redan nu ganska svårt att skaffa pengar till nödvändiga ändamål, och svårigheterna öka alltmer. Skatetrycket har redan nu t. o. m. för en vanlig arbetare blivit så högt, att det möter reaktion på olika områden. Skall man vidtaga ytterligare långtgående åtgärder för att minska hyrorna eller lämna hjälp till folk i det hänseendet, komma skatterna givetvis att bli ännu högre. Jag tror därför, att man bör betänka sig något, innan man vidtar sådana åtgärder.

Herr Olsson i Gävle sade, att vi, eftersom det pågår en utredning om denna fråga, inte borde diskutera den, förrän utredningen är slutförd. Det finns emellertid ett uttalande i utskottets utlåtande på s. 24, som jag inte kan låta stå oemotsagt. Det står där: »Enligt utskottets uppfattning kunna skäl anföras för en utvidgning av subventionerna till byggnadsverksamheten.» Det framgår av vad jag redan sagt, att jag

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

inte anser, att denna väg är att rekommendera. Jag vill redan nu ge utredningen den tankeställaren, att den innan nya åtgärder föreslås bör se efter, varifrån man skall kunna få pengar utan att det hårda skattetrycket ytterligare ökas.

Bostadsfrågans lösning hänger inte enbart på statsmakternas åtgärder i detta avseende. Den sammanhänger också med andra frågor, inte minst med den stränga hyresregleringslagen, som utan tvekan i många fall hindrar folk eller i varje fall gör vederbörande obenägne att upplåta bostäder till uthyrning. Jag tror att utredningen bör studera detta problem, och jag hoppas att den skall kunna föreslå ändrade grunder, som möjliggöra att bostäder kunna ställas till förfogande lättare än nu.

Herr statsrådet gjorde en jämförelse med hur stora subventioner andra länder ge till byggnadsverksamheten. Jag förmodar, att han nämnde de länder som ge mest. Det finns säkerligen andra, som inte kunna ge ens så mycket som vi, och man bör i detta sammanhang beakta de ekonomiska förhållandena i varje särskilt land. Som jag redan förut sagt, ha vi enligt min mening inte så stora möjligheter här i landet.

De ekonomiska frågorna få vi kanske tillfälle att diskutera i morgon, och då kommer väl också hela spörsmålet upp om huruvida staten skall använda pengarna till det ena eller andra ändamålet. Jag vet, att det i den reservation, som bondeförbundare ha avgivit till bankoutskottets utlåtande nr 20, pekas på som en av möjligheterna att få ett stabilt penningvärde, att man inte skall vidtaga alltför stora utbyggnadsåtgärder i olika hänseenden, som försvåra det ekonomiska läget för statens vidkommande. Vi böra därför vara försiktiga med löften för framtiden i fråga om hyresrabatter.

Det har framförts reservationer från

bondeförbundshåll på vissa punkter i detta utskottsutlåtande, bl. a. just i fråga om lånegivningen upp till 90 procent. Jag anser där för min del, att det vore värdefullt, om man finge fri konkurrens på likvärdig grund mellan olika företagare. Såvitt jag har kunnat se på de platser, där jag har undersökt förhållandena, äro hyrorna inte billigare i de av kommunerna byggda husen än i dem som de enskilda företagarna stått för. När så inte är fallet, förstår jag inte, varför de kommunala eller allmännyttiga företagen skola få företräde framför andra. Det vore säkert mycket hälsosamt, om konkurrensen bleve fri.

Vad trekronorsbidraget beträffar, ha vi från bondeförbundshåll sedan gammalt framfört, att vi inte vilja vara med om utbetalningen av tre kronor per kvadratmeter golvyta i de moderna husen. Faktum är ju, att det är mera synd om de familjer, som äro tvungna att bo i de sämre lägenheterna. Om vi skola vara barmhärtiga skulle vi i stället ge dessa de tre kronorna. Valet av bostad är ju under alla omständigheter fritt, och de som anse sig kunna bo i ett modernt hus med dess bekvämligheter få själva ta risken av att flytta in där.

Jag anser, att lönerna böra utmätas så, att de åtminstone täcka de väsentligaste förnödenheterna för en familj, alltså livsmedel, kläder och bostad. Det är nog även så i flertalet fall i vårt land för närvarande. Vi böra därför tänka oss för mer än en gång innan vi utöka förmånerna på det område som socialministern här berört.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna på punkterna 3, 11, 14, 22 och 27.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND**: Herr talman! Låt mig först som en liten randanmärkning bara säga, att även jag var med om bostadsutredningen

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

för landsbygden, när den kom fram med sitt förslag. Jag har icke lyckats återfinna de exakta förslagen från den utredningen. Jag tror emellertid, att de siffror, som statsrådet Möller här angav, inte voro alldeles de riktiga. Men detta spelar icke någon avsevärd roll i dag.

Vad som föranledde mig att begära ordet var socialministerns som jag tyckte ganska hårda uttalande i hans första anförande. Socialministern fällde det yttrandet, att högern hatar den nuvarande bostadspolitiken mer än någonsin. Socialministern sade vidare, att man från högerns sida uppträdde, som om man där hade något slags patentlösning på bostadsfrågan. Det är som sagt närmast i anledning av dessa uttalanden från socialministern som jag vill komma med ett inlägg här.

Om jag då tar det senare uttalandet från socialministern först, ber jag att få säga att vi från vårt håll aldrig ha vågat vara så förmätna att vi skulle tro att vi ha någon sorts slutgiltig lösning på en så omfattande och viktig social fråga som bostadsfrågan. Men vi äro övertygade om att man icke kommer fram till ett bra resultat, om man låser fast sig vid en enda linje utan att pröva även andra uppslag. Socialdemokraterna förefalla mig i ännu mindre grad än högern ha funnit någon slutgiltig lösning. Bostadsköerna öka mer och mer. Människor bo kvar i av hälsovårdsnämnden utdömda lägenheter. Det händer på många håll att vi ha både tre och fyra olika hyresnivåer. Vi ha en låst hyresmarknad, som i sin tur medför vad man skulle vilja kalla en svart marknad, något som ju är en av de värsta avarterna på bostadsområdet. Vi få vidare tvinga fram en bebyggelse med allt mindre och hårdare sammanträngda lägenheter. Detta är faktiskt den belägenhet, vari vi befinna oss i dag.

Går jag sedan över till det som jag tyckte minst sagt ovanliga uttrycks-

sättet från socialministerns sida, när han mot politiskt oliktankande ville göra gällande, att de helt enkelt hatade den förda bostadspolitiken, så ber jag att få säga följande. Vi ha inom högern samma intresse som andra grupper för att vi skola komma fram till bostäder för de många människor, som nu inte ha några. Vi vilja också, att de barnrika familjerna skola ha ordentliga bostäder. Frågan gäller emellertid på vad sätt detta skall kunna åstadkommas. Vi synas gå emot ett avsevärt försämrat läge nu. Vi vänta oss ett kostnadsläge, som är helt annorlunda än det som varit under de senaste åren. Vi kunna rent av kalla läget på bostadsmarknaden för krisartat. Det är under dessa förhållanden som jag kommit till den mycket bestämda övertygelsen att vi måste taga upp bostadsfrågan från delvis helt nya synpunkter.

Jag tror inte, att socialministern har möjlighet att få den nuvarande finansministern att ställa pengar till förfogande i obegränsad utsträckning för bostadsproduktionen. Statsmakterna kunna icke bevilja subventioner av den storleksordning det här rör sig om för att man skall kunna motverka de prisfördyringar, som nu hota. Vad vi från högerns sida sikta till är helt enkelt att i en sådan situation överväga, hur de pengar som kunna ställas till förfogande för bostadssociala ändamål skola användas på bästa möjliga sätt. Där komma vi också in på frågan, om vi skola ge bidrag till två- eller trebarnsfamiljer. Vi få väl ändå anse, att det är angelägnare att de större familjerna i första hand få dessa bidrag. Det är väl för övrigt inte alldeles säkert att alla de som nu erhålla olika slags hyresbidrag inte under andra förhållanden kunna skaffa sig en bostad.

Statsrådet Möller sade att vad han ville komma fram till var att människorna skulle trivas. Ja, jag är inte någon särskilt stor beundrare av det ofta missbrukade ordet »trivas». Jag

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

skulle snarare vilja säga att vi önska komma fram till sådana förhållanden, att människorna verkligen erhålla en god bostad och komma i åtnjutande av goda sociala förhållanden i övrigt. Trivs gör man nog oftast inte under nuvarande förhållanden i dessa s. k. moderna bostäder som nu komma till och som mer och mer likna små lådor. Inte heller är det så att människorna trivas med de hårda bestämmelser som åtminstone tidigare tillämpats av myndigheterna beträffande bebyggelsen. Det kan dock hända att man lättat något på dessa. Jag åsyftar här sådana föreskrifter, där myndigheterna exakt bestämt hur många kvadratmeter vederbörande få bo på, var de få ställa sin byggnad o. s. v. Det har t. o. m. gått så långt att även ganska förnuftiga och omdömesgilla människor fått finna sig i anvisningar om var den eller den dörren skall sitta, om det skall vara ett eller två fönster på en vägg o. s. v. De flesta av dessa människor trivas säkerligen bättre, om de få använda sina egna krafter och resurser till att ordna förhållandena för sig under något friare former.

Jag skulle även vilja säga till statsrådet Möller, att det inte alltid är säkert, att ett förslag, som är aldrig så välmående när det kommer fram, efter prövning i verkligheten befinnes vara det enda riktiga. Jag är dock så gammal i riksdagen och har varit med om att behandla dessa bostadsfrågor så länge, att jag sett olika förslag, som kommit fram även från herr Möllers sida.

Jag var med i statsutskottet redan på den tiden, när det första förslaget kom fram angående bostadsförsörjningen åt barnrika familjer. Den som då gjorde den minsta lilla invändning mot herr Möllers förslag fick ungefärligen samma hårda besked tillbaka som herr Möller nu är färdig att ge oss i dag. Herr Möller hävdade på den tiden, att den som då inte godtog hans lösning nästan

var en asocial människa. När vi från högerns sida den gången inom statsutskottets tredje avdelning reserverade oss mot att barnrika familjer skulle sammanföras i dessa särskilda barnrikehus, kom herr Möller med hårda omdömen om oss. Men det dröjde inte längre än två år förrän den linje som vi hade föreslagit i vår reservation blev godtagen, d. v. s. att de ifrågasvarande familjerna skulle få rätt att bygga egna hem och förvärva dem med äganderätt. Det dröjde ytterligare bara ett eller två år innan det började höras röster som inte voro så särskilt nöjda med de barnrikehus som hittills hade åstadkommit. Det började så vackert med att det rapporterades från skolorna att skolbarnen kommo hem och kallade de barn som bodde i dessa stora barnrikehus för myrdalningar. Då började man i Göteborg att döpa om husen till solgårdar. Ja, sedan kom det uppgifter om att dessa barnungar fingoheta solungar, och det var ju inte roligare det.

Jag har nämnt detta som bevis för hur man måste söka sig fram på olika linjer. Man bör därför inte komma med så hårda omdömen om dem som eventuellt ha en annan mening, ty den kan vara lika riktig. Detta ha vi nämligen funnit på flera områden. Jag reagerar mycket bestämt mot att man här, som statsrådet Möller försökt göra, sätter en viss politisk meningsriktning i en särställning och förklarar, att den inte har samma intresse som andra grupper för att människorna i landet skola erhålla goda bostäder.

Till sist vill jag beröra ytterligare en enda liten fråga. Herr Möller sade, att det ofta har vittnats om att det är lägre hyror i de s. k. allmännyttiga eller kommunala bostadsbebyggelserna. Jag utgår ifrån att socialministern då tagit hänsyn till de ofta större subventioner och bidrag av olika slag, som utgått till dessa kommunalt understödda bostäder. Tar man inte hänsyn härtill, bli

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

förhållandena helt annorlunda. Jämförelsen måste således ske från samma utgångspunkter. Jag är emellertid inte alldeles säker på att socialministern förfarit på det sättet, när han jämfört hyrorna i olika bebyggelseformer.

Jag tyckte att herr Ohlin ganska omotiverat försökte förklara, att han och hans parti i alla fall hade ett större bostadssocialt intresse än andra grupper. Jag tror, att all sådan gradering är mer eller mindre meningslös. Här är det fråga om vilka praktiska vägar vi kunna tillämpa för att avhjälpa den bostadsbrist som råder. Det gäller också att åstadkomma en sådan rörlighet på bostadsmarknaden, att de nuvarande förhållandena inte ytterligare försvåras.

Herr PERSSON i Växjö: Herr talman! Med anledning av vad herr Rubbestad sade vill jag gärna ställa en fråga till honom. Herr Rubbestad tyckte mena, att man inte skulle kunna skaffa fram några pengar till ökade subventioner på bostadsområdet, även om dessa skulle kunna vara alldeles befogade. Anser då herr Rubbestad, att det verkligen är alldeles omöjligt om det skulle vara erforderligt? I onsdags ansåg herr Rubbestad det inte vara omöjligt att skaffa fram litet mer pengar än vad finansministern tänkt sig. Då gällde frågan anslag till försvarsändamål. Jag tror, att herr Rubbestad hörde till dem som icke ansåg det vara omöjligt att åstadkomma ytterligare pengar. — Med tanke på innehållet i herr Rubbestads anförande i övrigt vill jag fråga, om det över huvud taget inte också var fel anförande som herr Rubbestad höll. Herr Rubbestad höll det ju från fel bänk.

Jag vill här taga upp ytterligare ett par saker. Herr Ohlin sade, att vi på socialdemokratiskt håll skulle ha handlat mycket klokt, om vi hade undvikit vår historieskrivning om hur det gick till när bostadsproduktionen bröt samman 1940 och 1941. Herr Ohlin försökte

ge sken av att det uteslutande var speciella förhållanden, som förorsakade detta. Det skulle nämligen vara den dåvarande värnpliktstjänstgöringen, bristen på materiel och arbetskraft samt räntehöjningarna, som medförde att det privata bostadsbyggandet då bröt samman. Den historieskrivningen är emellertid absolut inte riktig den heller, det vill jag då säga. Om man kan anmärka på någon från vårt håll som sagt att bostadsproduktionens sammanbrott *uteslutande* berodde på att de privata företagen då icke längre ansågo sig ha möjligheter till spekulationsvinster — ett dylikt påstående anser jag för min del icke vara riktigt — kan man ha lika goda skäl att anmärka på herr Ohlins historieskrivning.

Jag har här i min hand ett uttalande, som säger rätt mycket i denna fråga. Det finns en tidskrift som heter »Byggnadsindustrien». Det är Svenska byggnadsindustriförbundets tidskrift. I början av 1942 förklarade man i den tidskriften bl. a. följande: »Den fortgående nedgång av bostadsproduktionen, som ägt rum allt sedan det nya världskrigets utbrott och som på många orter, däribland Stockholm, under föregående år utvecklat sig till nära nog fullständig stagnation, har i stort sett betingats av tre faktorer: farhågor för minskad efterfrågan, höjda räntor och stegrade byggnadskostnader.» Lagg märke till att man från Byggnadsindustriförbundet således hävdar, att det främst var farhågorna bland företagen för en minskad efterfrågan, som medförde att man då slutade upp att bygga bostäder. I tidskriftsartikeln framhölls fortsättningsvis följande: »Numera torde den första faktorn, som förmodligen i krisens början, då bostadsöverskottet från de senaste årens högkonjunktur var betydande, varit den utslagsgivande, ha mist sin betydelse. Vad beträffar efterfrågesidan råder numera inget tvivel om att förutsättningarna för en betydande bostadsproduktion är för handen.»

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Jag tror nog, att denna historieskrivning kommer sanningen allra närmast. Det finns ingen möjlighet att undkomma det faktum, att den privata bostadsverksamheten vid det här ifrågavarande tillfället räknade alldeles fel beträffande den efterfrågan på lägenheter som i fortsättningen skulle vara för handen här i landet.

Nu säger man från herr Ohlins sida, att det kanske framför allt var räntestegringen, som åstadkom att man då inte ville sätta igång en byggnation från privat håll. Ja, även om man skulle godtaga denna herr Ohlins förklaring, får man väl ändå i efterhand säga sig att även detta var en felspekulation. Ty alla veta att även om man vid det tillfället hade att taga hänsyn till de högre räntorna, så hade de då eventuellt uppförda bostäderna ändå blivit billigare än de som uppförts senare. Det är vidare alldeles klart, att det hade blivit en tillräcklig efterfrågan på dessa lägenheter. Men man kan också fråga sig, om man verkligen kan skylla detta byggnadsstopp på räntestegringen. Varför byggde de privata byggnadsföretagen inte just 1941? Om jag inte minns fel, kom den första räntestegringen på hösten 1939, och en ny sådan inträffade någon gång 1940. Detta var emellertid en rätt tillfällig historia, och redan på hösten 1940 sänktes räntan. År 1940 sjönk bostadsproduktionen i förhållande till år 1939 från 45 000 lägenheter i tätorterna till ungefär 20 000 motsvarande lägenheter. Detta skulle således enligt herr Ohlins mening ha föranletts av räntestegringen. 1941 var emellertid räntan sänkt, och då skulle väl denna räntesänkning ha animerat de privata företagen att ånyo börja bygga. Men vad skedde? Jo, i stället blev det på det sättet, att inte mer än 10 000 lägenheter uppfördes i tätorterna 1941. Där-efter ingrep man 1942 från statens sida med särskilda tilläggsån ovanpå tertiärlånen. 1942 började också bostadsproduktionen att stiga. Man kom det året

upp till 23 000 lägenheter i tätorterna, och sedan ökade produktionen undan för undan.

Herr Ohlins historieskrivning är alltså oriktig. Det kan man absolut inte komma ifrån, om man skall försöka lämna en objektiv redogörelse för vad som inträffat på detta område. Det var i huvudsak för att säga detta som jag begärde ordet.

Till slut vill jag emellertid även säga ett par ord till herr Fröderberg. Det förhåller sig på det viset att lämnandet av detta trekronorsbidrag är ett led i en försöksverksamhet. Jag har nog så småningom kommit underfund med att man kanske icke kan tillämpa precis samma stödformer i tätorterna som för landsbygden. Det kan hända, att man får tillgripa litet olika metoder. På landsbygden utnyttjar man i huvudsak en särskild stödform, nämligen förbättringslånegivningen, som ju icke i någon vidare utsträckning kommer tätorterna till del. Genom denna försöksverksamhet med trekronorsbidraget har man kunnat ge stöd åt familjer framför allt i tätorterna. Emellertid är det som sagt en försöksverksamhet, och jag förutsätter att utredningen får titta något närmare på denna stödform för att sedan komma fram med ett slutgiltigt förslag.

Det är alldeles oriktigt, som herr Fröderberg här har sagt, att bostadsbristen generellt är starkast accentuerad på landsbygden. Det är ändå i tätorterna som vi ha den största bostadsbristen. Problemen i fråga om bostadsförsörjningen på landsbygden äro i huvudsak av en annan art än att anskaffa lägenheter.

Herr talman! Jag har under denna diskussion inte kommit till någon annan uppfattning än den jag haft förut, och jag vidhåller mitt tidigare yrkande om bifall till utskottets utlåtande.

Herr FRÖDERBERG (kort genmäle): Herr talman! I anledning av herr Perssons i Växjö senaste yttrande vill jag

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

bara säga, att när jag talar om landsbygden, menar jag därmed icke de stora bondbyarna, där ju folkmängden minskar mer och mer, utan jag tänker på alla dessa stationssamhällen utefter järnvägarna, framför allt i Norrland, där vi ha så mycket småindustri och hantverk av olika slag som skulle kunna utvidgas bara det finnes möjlighet därtill med hänsyn till bostadsförhållandena. Statistiskt sett redovisas dylika samhällen såsom landsbygd, och då måste jag väl använda det uttrycket. Det är emellertid på sådana orter som det finns stora utvecklingsmöjligheter. Vi ha alla möjligheter att hålla en hel del människor kvar på landsbygden, om vi där bara finge större kvot och fler tillstånd att bygga bostadsfastigheter.

Herr **PETTERSSON** i Dahl: Jag har svårt att höra på denna debatt utan att här ge till känna min mening.

Jag begärde ordet, när herr Ohlin påstod här i kammaren, att det är folkpartiet som tagit initiativ till bostadsförbättringen och bostadsbyggandet på landsbygden. Mot detta har herr Olsson i Gävle anfört, att åtgärderna i fråga, som alla torde veta, härrörde från den s. k. kohandeln 1933. Om inte mitt minne sviker mig för mycket, så var det den gången endast fyra ledamöter från folkpartiet, som då gävo sin avslutning till detta program.

Socialministern har här i kammaren gjort en historieskrivning beträffande denna verksamhet. Han påpekade, att den började mycket blygsamt. Jag kan verifiera detta. Jag har nämligen under praktiskt taget hela denna tid varit med om utvecklingen av verksamheten i mitt eget hemlän. Till en början rörde det sig om mycket blygsamma belopp. Jag vill minnas, att de bidrag, som vi lämnade per lägenhet för förbättringsarbeten, rörde sig om endast 200 à 300 kronor, i särskilda fall möjligen upp till

1 000 kronor. Sedan har denna verksamhet utvidgats på olika sätt, och f. n. rör det sig om ett belopp på ca 4 000 kronor per lägenhet. Förutsättningen är då emellertid, att det hela kan rubriceras som ombyggnad. Nu har det sagts i debatten i dag, att dessa subventioner med nuvarande bostadskostnader äro alldeles för små. Detta har också utskottet gett uttryck åt. Såvitt jag vet, är herr Rubbestad den ende som reagerat mot detta.

Både herr Persson i Växjö och herr Edberg ha sagt, att det är alldeles nödvändigt med ökade subventioner. Herr Edberg sade, att det är klart att det kommer att kosta pengar, kanske flera hundra miljoner kronor årligen. Jag är för min del inte säker på att det räcker ens med den summan. Jag vill belysa detta med några exempel.

När vi nu sträckt oss till att lämna 4 000 kronor som bidrag eller stående lån till ett egnahem, kunde man i allra lyckligaste fall bygga ett sådant för ca 20 000 kronor. Vederbörande fingo alltså på den tiden ca 20 procent i bidrag, och det var ganska mycket då, och fingo alltså en självkostnad å 16 000. Senare har emellertid denna procentsats reducerats genom de höjda byggnadskostnaderna. Nu kan man omöjligen bygga samma egnahem under 40 000 kronor. Jag skulle knappast tro att den summan räcker. Om vi då skulle höja bidragssumman till den här nämnda 9 000 kronor, blir det i alla fall minst 31 000 kronor som vederbörande får betala själv. Det är ganska mycket pengar, särskilt om man betänker den osäkra framtiden för husbyggaren i fråga om möjligheten att i alla fall finansiera detta bygge.

Jag vill därför fästa kammarens uppmärksamhet på att om det skall subventioneras i proportion till stegringen av byggnadskostnaderna, kommer man till gigantiska belopp. Det är inte riktigt att säga att byggnadskostnaderna stigit med 20—30 procent. Man kommer sanningen

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

närmare, om man säger minst 50 procent. Jag skulle knappast tro, att det finns möjligheter att på här föreslaget sätt lösa denna verkliga kris på bostadsmarknaden som vi för närvarande ha. Det har här under debatten citerats ett uttalande av en fastighetsägarförening, som gick ut på att man icke kunde lösa detta problem bara subventionsvägen. Det tror inte jag heller. Jag tror, att det uttryck, som utskottet i det avseendet använt i utlåtandet, kanske var litet förhastat. Det är nog riktigt att den sittande utredningen får titta på detta problem och se om det finns andra möjligheter för att man skall kunna komma till rätta med saken.

För att sedan återgå till herr Ohlins yttrande, när han förklarade att folkpartiet tagit initiativet till bostadsförbättringarna på landsbygden, så kan väl detta nämligen härröra från tiden omkring 1933. Det måste väl i så fall vara andra initiativ som han syftade på. Jag föreställer mig, att det kan gälla det som herr Wedén var inne på, nämligen förslaget att utvidga trekronorsbidraget till att avse även landsbygden. Det är riktigt att bondeförbundet gått emot detta. Det har också klart visats att denna bidragsform i praktiken fungerat mycket orättvist. Vi komma kanske ihåg att Kungl. Maj:t 1950 lade fram en proposition med förslag att bidraget skulle delas mellan kommunen och vederbörande hyresgäst. Riksdagen ändrade emellertid på detta förslag och förklarade, att bidraget skulle utgå efter de gamla bestämmelserna. Den statistik, som tidigare lagts fram här i riksdagen, visade också tydligt att av de anslag som beviljats för detta ändamål tar Stockholm ungefär hälften och vissa stora städer resten. Landsbygden får över huvud taget ingenting med av anslagssumman. Om vi skola få någon metod att kompensera landsbygden för de ökade hyrorna i de s. k. allmännyttiga företagens hus — det rör sig ju icke om något annat — måste vi få ett helt annat system än detta. Jag delar

helt den meningen, att trekronorsbidraget i dess nuvarande form borde helt avskaffas.

Herr Ohlin berörde även ett annat problem. Han föreslog socialministern att denne skulle be finansministern undersöka möjligheterna till att inte låta underhålls- och reparationskostnader bli avdragsgilla i deklarationerna. Jag måste säga, att genomförandet av ett sådant förslag komme att nästan helt och hållet drabba landsbygden. Vi ha från bondeförbundshåll väckt en motion, som besvarats av utskottet, rörande tillämpningsområdet för förbättringslån. Vi ha i motionen byggt på ett uttalande i statsverkspropositionen från föregående år. I detta uttalande sägs, att bostäder av synnerligen låg klass, beträffande vilka man kanske inte kan säga, att de varaktigt bli bestående som bostäder, i alla fall skulle få lov att repareras och göras till föremål för en om inte noggrann så dock översyn efter godkännande av vederbörande myndighet och att bestämmelserna skulle gälla även dem. Dessa synpunkter ha vi tagit upp i vår motion, och utskottet har för sin del understrukt att detta är riktigt. Utskottet säger till sist: »En utvidgning av denna del av förbättringsverksamheten kan, med hänsyn till att antalet undermåliga eller med allvarliga brister behäftade lägenheter är mycket stort, synas önskvärd.»

Det förhåller sig på det sättet, att denna förbättringsverksamhet till i varje fall sin huvudsakliga del försiggår på landsbygden. Skulle det bli så att dylika förbättringsarbeten inte bli avdragsgilla, är det alldeles tydligt att ett sådant förbud först och främst kommer att drabba landsbygden. Om herr Ohlins förslag således skulle omsättas i verkligheten, komme hans initiativ ingalunda att bli välsignat från landsbygdshåll. Man får därför hoppas att socialministern inte försöker förmå finansministern att gå med på herr Ohlins förslag.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Herr Edberg har framhållit, att man för att främja bostadsproduktionen bör söka begränsa annan verksamhet i samhället. Denna tankegång understöddes, såvitt jag förstod, av herr Ohlin. Herr Edbergs förslag formulerades så, att vi genom en på detta sätt åstadkommen konsumtionsbegränsning skulle öka tillkomsten av bostäder. Jag kan helt dela den meningen, att det är önskvärt att öka bostadsbeståndet, men vi få inte glömma bort att vi även ha en annan sorts byggnadsverksamhet, som är oerhört betydelsefull i detta sammanhang. Jag vet inte om man här i debatten har behandlat byggandet av sjukhus. Vi veta väl alla, att det lämnats en synnerligen liten kvot för sjukhusbyggandet. Jag tror att det rör sig om obetydligt över 30 miljoner kronor. Behovet angives till 600 å 700 miljoner kronor. Vi ha kronikerhemmen, vi ha sinnessjukhusen o. s. v., som få stå tillbaka. Vidare har hela frågan om utbyggnaden av våra ålderdomshem ställts i bakgrunden. Beträffande den saken ha vi ändock ett riksdagsbeslut från 1947, enligt vilket kommunerna skulle få ersättning av staten. Om det vore så att vi kunde få bygga ut ålderdomshemmen, kronikerhemmen, sinnessjukhusen och därmed jämställda anstalter, är det alldeles självfallet, att en sådan utbyggnad skulle verka underlättande på bostadsbeståndet. Byggandet av dessa vårdanstalter är nämligen även ett slags bostadsverksamhet. Vi skola därför inte vara helt blinda för att vi även ha en annan investeringsverksamhet än det rena bostadsbyggandet som kan vara för samhället oerhört betydelsefull.

Jag tror att det var herr Edberg som började sitt anförande med att det skulle vara en socialt rättvis fördelning av bostadsverksamheten. Herr Edberg fortsatte att säga att en ransonering av bostadsbeståndet dock var allt annat än önskvärd. Så länge jag varit med i denna bostadsverksamhet, och det har jag varit under hela den tid som verksam-

heten från statens sida försiggått, så ha vi från bondeförbundets sida reagerat mot det sätt, varpå fördelningen av bostadsverksamheten egentligen har verkställts. Det är nämligen städerna som fått möjligheter att bygga, under det att landsbygden fått stå tillbaka. Jag delar i detta fall helt och hållet herr Fröderbergs uppfattning, nämligen att detta problem egentligen är en befolkningsfråga, d. v. s. sammanhänger med folks möjligheter att stanna kvar på landsbygden eller att bli nödsakade att flytta till städerna.

Sedan har det under debatten förekommit en viss polemik mellan representanter från Stockholm och Göteborg. Göteborgarna anse, att de ha fått för små möjligheter att bygga, om man jämför med de tillstånd, som lämnats till Stockholm. Men, herr Edberg, vi på landsbygden vi få ju egentligen inte bygga någonting alls. Denna ransonering av byggnadsverksamheten har praktiskt taget resulterat i att i en kommun får byggas kanske en lägenhet per år. Tillståndsgivningen blir beroende av om det är önskvärt att få folk att bo kvar i den eller den kommunen. Jag tror därför att hela bostadsverksamheten får läggas till rätta på ett helt annat sätt än det som hittills praktiserats. Jag hoppas också, att den utredning som nu sitter skall komma till rätta med problemen.

Herr talman! Jag har med vad jag nu anfört velat fästa kammarens uppmärksamhet på att det säkerligen inte finns några möjligheter att lösa denna för samhället mycket viktiga fråga genom att bara säga att om subventionerna ökas blir allting bra. Jag tror för min del att många andra ting måste komma till för att problemet skall kunna bli löst.

Herr **OHLIN** (kort genmäle): Herr talman! Jag hoppas att herr Pettersson i Dahl och herr Persson i Växjö ursäktat mig, om jag inte tar upp de många punk-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ter i deras anföranden, där en replik från mig skulle vara på sin plats.

Med anledning av herr Petterssons i Dahl anförande är jag dock angelägen att undanröja ett komplett missförstånd från hans sida. Vad jag i verkligheten sagt är ungefär tvärt emot vad herr Pettersson i Dahl här velat tillskriva mig. Jag har inte sagt, att reparations- och underhållskostnaderna inte böra få vara avdragsgilla. Jag hänvisade till ett mitt föregående yttrande och upprepade, att man borde pröva möjligheterna att åstadkomma en viss utjämning av vissa inkomstslag som äro särskilt höga vissa år och lägre andra år. På detta sätt skulle beskattningen beräknas på en i viss mån utjämnad inkomst. Då skulle det inte föreligga samma anledning som nu att verkställa stora reparationer för att sänka en rent tillfällig, mycket hög inkomst. Det är bl. a. speciellt en grupp av svenska folket, nämligen skogsägarna, som skulle få särskild glädje och fördel av en dylik anordning för vissa slag av inkomster, som kunna ha ett drag av kapitalinkomster. Detta är alltså raka motsatsen till vad herr Pettersson i Dahl talade om. Jag vill emellertid tillägga, att när jag framkastade denna tanke var det ingalunda för att jag ville gynna den ena eller den andra gruppen utan därför att jag tyckte, att det låg någonting förnuftigt i tanken att man skulle kunna komma fram till en utjämning av de inkomstbelopp, som ligga till grund för beskattningen. Jag tror nämligen, att en omläggning av systemet i enlighet med mitt förslag skulle i längden få gynnsamma verkningar. Det gäller i det nu ifrågavarande fallet alldeles särskilt för skogsägarna men även för samhället i dess helhet.

Herr **PETTERSSON** i Dahl (kort genmäle): Herr talman! Jag kan inte förstå, att jag missförstod herr Ohlin, åtminstone om man betraktar hans förslag i det sammanhang det framfördes

här i debatten. Jag vill emellertid erinra om att vi nu ha en bostadsdebatt och inte en debatt om investeringar i fråga om industrien. Vi kunna taga som ett exempel en egnahemsbyggare, som bor på landsbygden och lever i mycket små omständigheter. Han har en bristfällig bostad men saknar möjligheter att bygga om den på grund av de höga byggnadskostnaderna. Men han har kanske möjlighet att våga sig på en reparation, och kostnaderna för denna få med nu gällande bestämmelser avdragas vid beskattningen. Hur skulle nu en sådan egnahemsbyggare få möjlighet att, såsom herr Ohlin tycks förutsetta, få denna reparation utlagd på så sätt att den får omspanna flera år?

Om det nu är så att herr Ohlin har en annan uppfattning än den jag här velat tillskriva honom, tycker jag inte att frågan, huruvida kostnader för reparationer och underhåll böra vara avdragsgilla eller ej, hör hemma i den debatt vi nu föra utan i stället i en debatt, som rör sig om investeringar för industrien.

Herr **OHLIN** (kort genmäle): Herr talman! Det är inga som helst svårigheter att tillämpa mitt förslag i det fall som herr Pettersson i Dahl berörde. — Herr Pettersson i Dahl sade, att man inte borde tala om denna sak i den debatt vi föra här i dag. Jag vill då erinra om att den omständigheten, att jag här berörde detta förslag, berodde därpå att vi här i kammaren med socialminister Möller i spetsen diskuterat möjligheterna att få till stånd ett större bostadsbyggande. Dessa måste i så fall vara beroende av den totala investeringsram som finns och hur stor del därav, som går till andra ting än bostadsbyggande. Då menar jag fortfarande, att om man försöker motverka en höjning av investeringarna på vissa andra områden, har man därmed också underlättat och skapat bättre förutsättningar för bostadsbyggandet.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Jag skulle vilja råda herr Pettersson i Dahl att inte nu tvista med mig om vad jag sagt och inte sagt. Herr Pettersson i Dahl bör inte försöka tillskriva mig en annan uppfattning än den jag har. Jag vill rekommendera herr Pettersson i Dahl att i kammarens protokoll läsa mina yttranden både från den stora ekonomiska debatt vi hade för en tid sedan och från dagens debatt. Sedan kanske herr Pettersson i Dahl kan bli i tillfälle att återkomma till denna sak.

Herr **PETTERSSON** i Dahl (kort genmäle): Herr talman! Det är möjligt att jag borde vara en snäll gosse och inte alls opponera mig, när herr Ohlin säger någonting. Men jag är inte det, herr Ohlin. — Jag vill bara fråga herr Ohlin, hur han tror sig kunna öka bostadsbyggandet genom att säga att kostnader för förbättringsarbeten icke få vara avdragsgilla i deklarationerna.

Herr **EDBERG**: Herr talman! Herr Ohlin har ställt en fråga till mig, vad jag åsyftade när jag för en stund sedan förklarade mig tro att det kunde bli nödvändigt att överväga en minskning av konsumtionsuttaget vid en produktionsstegring, som i och för sig eljest skulle möjliggöra en ökad konsumtion. Jag åsyftade att man på så sätt skulle få ökade möjligheter till investeringar, i första hand bostadsbyggande. Jag nämnde bl. a. att teoretiskt borde ett mindre uttag på 1 procent av den privata konsumtionen kunna möjliggöra uppförande av ytterligare ca 7 000 lägenheter. Jag kan förstå herr Ohlins förvethenhet på denna punkt. Å andra sidan har herr Ohlin själv haft vänligheten att peka på ett par vägar. Jag medger, att ett genomförande av mina förslag icke är särskilt behagligt, men bostadsbristen är ju inte heller behaglig. Man kan tvingas att väga det ena obehaget mot det andra. Om jag förstod herr Ohlin rätt, var hans enda alternativ en kreditåtstramning. Jag tror emel-

lertid, att denna skulle verka ännu mera ogynnsamt.

Det finns emellertid andra, mindre rigorösa utvägar än dem herr Ohlin antydde. Jag skulle inte alls bli förvånad, om herr Ohlin inom en relativt snar framtid kommer att få taga ställning till dem.

Jag vill nämna ett par ord även till herr Wedén. Han frågade, om det kunde framföras något exempel på att byggande i kommunernas egen regi hade varit billigare än byggande i enskild regi. En så anspråkslös begäran skulle det vara rätt ofint att inte försöka tillmötesgå. Jag skall därför nämna ett sådant exempel.

I Göteborg har det nyligen verkställts en utredning rörande byggnadskostnaderna för fastigheterna på ett stort nyutlagt bostadsområde, det s. k. Högsboområdet. Där har det byggts dels av enskilda entreprenörer och dels i egen regi av det kommunala bostadsbolaget. Det gäller således samma bostadsområde och lägenheter av exakt samma typ. Därför har en rättvisande jämförelse kunnat verkställas. Det har då visat sig att byggnadskostnaderna för de fastigheter som uppförts i kommunens egen regi legat 7 å 8 procent under kostnaderna för de i enskild regi uppförda fastigheterna. Man kan naturligtvis inte påstå att proportionerna äro desamma överallt, men jag är övertygad om att om en utredning kunde komma till stånd efter ungefär de linjer, som jag tyckte mig förstå att socialministern signalerade, skulle det visa sig att det av mig nu anförda exemplet ingalunda är att betrakta som isolerat.

Herr Pettersson i Dahl pekade på de gigantiska belopp, som skulle erfordras, därest man skulle försöka hålla hyresnivån nere i de fastigheter, som nu byggas med hjälp av subventioner. Jag har klart för mig, att när man står inför en så stark ökning av byggnadskostnaderna som nu inträffat, krävs det högst betydande subventioner, om man skall

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

kunna plana av den tröskel, som håller på att uppstå på detta område. Det var också för den skull som jag sade, att jag var övertygad om att man inte kan lösa problemet endast subventionsvägen, utan att man måste gå till roten med den del av problemet, som sammanhänger med byggnadsmaterielen. Den utomordentligt starka stegring, som inträffat när det gäller viss byggnadsmateriel — jag erinrar här exempelvis om den kostnadsstegring på ungefär 90 procent som inträffat under loppet av femton månader beträffande sågade trävaror — gör det så mycket naturligare att man beaktar denna fråga, när nya stora anspråk komma att resas på de statliga kapitalinsatserna. Man måste gå till grunden med materielkostnadsfrågan för att se, om man inte även den vägen skulle kunna hjälpa till att en smula jämna av den tröskel, som nu håller på att uppstå, när det gäller byggnationen över huvud.

Herr WEDEN: Herr talman! Jag tror att herr Edberg missförstod mitt anförande. Jag har aldrig velat göra gällande, att man inte kunde uppleta ett enda fall, där man i kommunal regi uppfört hus som blivit billigare än andra hus som uppförts under i övrigt lika omständigheter. Vad jag velat framhålla är bara, att man inte förebragt någon verkligt objektiv jämförelse. Jag efterlyser fortfarande en sådan utredning.

Det skulle vara frestande att säga några saker med anledning av det senaste anförandet av herr Persson i Växjö. Jag avstår emellertid därifrån. Jag vill bara inskränka mig till att bemöta vad herr Persson i Växjö sade om att herr Ohlin skulle ha haft särskild orsak att med anledning av vad jag tidigare sagt hålla det anförande, som han höll. Jag vill då säga, att jag till fullo instämmer i allt vad herr Ohlin här sagt. Jag kan göra detta desto mer som herr Ohlins anförande är helt parallellt

med många av mina tidigare anföranden här i riksdagen och många artiklar, som jag skrivit i olika tidningar och tidskrifter rörande detta ämne. Herr Persson i Växjö är offer för ett missförstånd, om han vill försöka få fram någon motsättning mellan vad herr Ohlin sade och mitt anförande.

Herr LARSSON i Stockholm: Herr talman! Också jag vill foga några anmärkningar till den debatt som här varit om byggnadskostnaderna för enskilda företag och företag i mer eller mindre allmän regi. Jag tror, att man väl ändå i stort sett kan säga att företagsformen i och för sig är ganska likgiltig. Det är nämligen i det stora flertalet fall fråga om entreprenadbyggen. Vi ha här i Stockholm haft en stor debatt om detta spörsmål. Det har gjorts mycket vidlyftiga kostnadsanalyser av byggen i enskild regi och entreprenadbyggen för offentliga företag. Där tvista de lärde och väga faktiskt med brevvåg de skillnader i olika hänseenden, som man kunnat konstatera. Rent organisatoriskt finns där inte någon skillnad, det ligger i sakens natur.

Sedan är det en annan sak, huruvida man kan uppnå något förbilligande genom att bygga utan anlitande av entreprenör, alltså i direkt kommunal regi. Erfarenheterna härvidlag äro ännu mycket magra. Här i Stockholm pågå sedan några år tillbaka försök i denna riktning, men erfarenheterna äro ännu inte redovisade. Till äventyrs kommer man att redovisa resultat som gå i samma riktning som de herr Edberg anförde från Göteborg. Jag skulle vilja varna mot att därav dra några allmänna slutsatser i fråga om lämpligheten av en sådan form för företagsamhet. Det kan nämligen gå bra under de första åren och man kan få vinster, men man bör ju, herr talman, tänka på att man drar på sig en arbetsstyrka i offentlig kommunal regi, som måste komma att kräva och få samma förmåner och samma

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

fasta anställningsförhållanden som andra kommunalarbetare, och denna grupp är ju ganska väl tillgodosedd på arbets- och löne marknaden.

De stela former för företagsamhet och produktion, som skulle följa av en i kommunal regi bedriven byggnadsverksamhet, kunna icke i längden vara särskilt gynnsamma och leda till ett gott ekonomiskt resultat. Det kan vara intressant att göra sådana experiment, men ganska tungt vägande moment tala emot att man skall gå över till denna form för byggnadsverksamhet. Jag har för min del snarare den uppfattningen, att i dagens läge, med den pågående byggnadskostnadsstegring, som har redovisats, så måste man lägga en utomordentlig tyngd på försöken att genom förenklade konstruktioner och förenklade byggnadsföreskrifter få ned de relativa byggnadskostnaderna. Jag tror, att detta är den väg, som man i nuvarande situation framför allt måste söka pressa sig fram på.

Avslutningsvis vill jag i anslutning till den debatt, som tidigare förts angående förhållandena i Stockholm, vilka påtalades av herr Persson i Växjö, be herr Persson orientera sig i den allmänna bostadspolitiska situationen. Denna betecknas av att den grupp, som jag företräder i den stockholmska kommunalpolitiken, städe haft ett gott samarbete med den socialdemokratiska gruppen i fråga om den positiva bostadspolitiken, med de undantag beträffande framför allt kvotfördelningen, som här rätt grundligt ha ventilerats. Detta vare nu sagt även om vårt förhållande till högern, som ju inte alltid har deltagit i detta samarbete. Jag vill också säga, till belysning av den tröst, som herr Persson erbjöd mig i början av debatten, att det är en något motsägelsefylld ståndpunkt som herr Persson intar, då han hänvisar till en ändring i majoritetsförhållandena såsom sättet att åstadkomma en anslutning till principerna för 1946 års bostadspolitik.

Jag ber, herr talman, att till sist få säga, att det finns en mycket viktig gren av den enskilda byggnadsverksamheten — jag kanske får säga, som gammal bostadskooperatör, att den måhända är den förnämligaste form vi ha — och det är den kooperativa, där var och en själv svarar för sin lägenhet. Såsom förhållandena nu utvecklats sig på bostadsmarknaden är det kanske framför allt de äkta kooperativa byggnadsformerna som sitta trångt, och detta är också något att beakta, då man här diskuterar som om endast de rent kommunala bostadsföretagen och de spekulerande byggmästarna funnes.

Herr **JOHANSSON** i Kastanjegården: Herr talman! Jag skall trösta herr talmannen och kammarens ärade ledamöter med att inledningsvis säga, att jag på detta sena stadium av debatten inte tänker rycka in med något längre anförande. Jag vill bara konstatera, att vi stå inför en situation, där vi antagit det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget och ha måst gå in för att göra stora eftergifter i fråga om vad vi tidigare velat ha, och jag är rädd för att vi rätt snart få göra ännu större eftergifter.

Beträffande den lilla duell som utspann sig, när det var fråga om vilket som kostar mest, att bygga i enskild regi eller i kommunal regi, vill jag säga, att den saken skall väl alltid kunna klarläggas. Jag kanske själv i kungl. bostadsstyrelsen får äran att vara med och titta på siffrorna, och jag är säker på att från nämnda styrelse saknas icke vilja att komma tillrätta med detta spørsmål.

Att jag tog till orda berodde egentligen på att herr Pettersson i Dahl försökte misstolka herr Ohlins anförande. Jag vill säga till herr Pettersson i Dahl, att jag inte kan förstå den jordbrukare, som inte är med på det förslag som herr Ohlin nu gjorde och som han tidigare gjort, i varje fall inte om den jordbrukaren har skog att sälja ett och an-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

nat år. Förslaget innebär ju inte att det lägges några hinder i vägen för jordbrukarna att göra reparationer, utan det innebär att tillfälle ges dessa att reparera på så sätt att avdragen bli förmånliga för dem och att de inte genom skattelagarna frestas eller tvingas att reparera sådant som egentligen inte behöver repareras. På det sättet ges rum för mera bostadsbyggande. Det var detta, herr talman, som jag var angelägen om att få säga.

Härmed var överläggningen slutad. Beträffande *punkten I* gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan dels ock på bifall till motionen II: 601; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

I avseende å *punkten II* framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten II i utskottets utlåtande nr 155, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Elmén begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst om-

röstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 133 ja och 54 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten II.

I avseende å *punkten III* gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Birke begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten III i utskottets utlåtande nr 155, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Birke begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 103 ja och 94 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets ifrågavarande hemställan.

I fråga om *punkten IV* gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets berörda hemställan av kammaren bifallen.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

På därå av herr talmannen givna propositioner bifölls härefter vad utskottet i *punkterna V—IX* hemställt.

Beträffande *punkten X* framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid samma punkt fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan i punkten.

Vidare gav herr talmannen propositioner beträffande *punkten XI*, nämligen dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Birke begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten XI i utskottets utlåtande nr 155, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Birke begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 107 ja och 91 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten XI.

På framställd proposition bifölls utskottets hemställan i *punkten XII*.

I avseende å *punkten XIII* gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets ifrågavarande hemställan av kammaren bifallen.

Beträffande *punkten XIV* gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten XIV i utskottets utlåtande nr 155, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Rubbestad begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 142 ja och 50 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten XIV.

Efter framställda propositioner biföll kammaren vad utskottet i *punkterna XV—XXVIII* hemställt.

I avseende å *punkten XXIX* gav herr talmannen propositioner dels på bifall

Utbildningskurs för sysselsättnings- och arbetsterapeuter.

till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets berörda hemställan av kammaren bifallen.

Slutligen biföll kammaren på därå av herr talmannen givna propositioner vad utskottet i *punkterna XXX—XXXV* hemställt.

Herr förste vice talmannen övertog nu ånyo ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 4.

Utbildningskurs för sysselsättnings- och arbetsterapeuter.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 156, i anledning av väckt motion om anslag för budgetåret 1951/52 till utbildningskurs för sysselsättnings- och arbetsterapeuter.

I en inom andra kammaren av herr *Gustafson* i Göteborg och fröken *Elmén* väckt motion (II: 331) hade hemställts, att riksdagen till utbildningskurs för sysselsättnings- och arbetsterapeuter för budgetåret 1951/52 måtte bevilja ett anslag av 60 000 kronor.

Utskottet hemställde, att motionen II: 331 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson*, herrar *Sundelin* och *Söderquist*, fröken *Elmén* samt herrar *Widén*, *Wedén* och *Larsson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionen II: 331 till Utbildningskurs för sysselsättnings- och arbetsterapeuter för budgetåret 1951/52 under elfte huvudtiteln anvisa ett anslag av 60 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken **ELMÉN**: Herr talman! Till förevarande utskottsutlåtande, som gäller anslag för budgetåret 1951/52 till

utbildningskurs för sysselsättnings- och arbetsterapeuter, har fogats en reservation, och jag skall be att med några ord få motivera reservanternas ställningstagande.

Sysselsättnings- och arbetsterapien har fått en mer och mer erkänd ställning inom olika vårdformer, för att inte säga att den blivit nödvändig. Jag vill först och främst peka på sinnessjukvården, där arbetsterapien ingår som behandlingsform. En av överläkarna vid ett av våra större sinnessjukhus har framhållit, att man förr hade cirka 80 procent av patienterna liggande i sängarna men att man nu tack vare sysselsättnings- och arbetsterapien på ett helt annat sätt fått upp patienterna, så att man för närvarande räknar med att man har 20 procent liggande och 80 procent uppe i rörelse. Inom tuberkulosvården har sysselsättnings- och arbetsterapien en erkänd ställning, och även inom kroppssjukvården i övrigt börjar man mer och mer införa arbetsterapi som medicinsk behandlingsform. När det gäller att få upp patienterna ur sjukdomstillståndet samt få dem till arbetsverksamhet och anpassa dem ute i samhällslivet har ju det rent psykologiska stor betydelse, och därvid spelar terapien en framträdande roll. Inom fångvård, ungdomsvård och åldringsvård börjar man likaså mer och mer införa terapi. Behovet av terapeuter framstår därför fullt klart.

För att man skall nå ett gott resultat behövs det väl utbildade terapeuter. Det var väl också behovet av sådana som gjorde, att riksdagen år 1949 beviljade anslag till en utbildningskurs för terapeuter. Kursen, som varit tvåårig och haft tjugo elever, har varit förlagd till Slöjdföreningens skola i Göteborg. Den igångsattes 1949 och är nu slutförd. Av sparsamhetsskäl ville man föregående år inte förnya anslaget för kursen, och inte heller i år har vare sig Kungl. Maj:t eller utskottet velat anslå medel. Detta gör, att i och med slutförandet av den

Utbildningskurs för sysselsättnings- och arbetsterapeuter.

nuvarande kursen måste utbildningen läggas ned.

Man har alltså genom den nu slutförda kursen fått fram tjugo färdigutbildade arbetsterapeuter. Därav ha tio stycken tidigare arbetat på detta område men sökt sig in på utbildningen därför att de förut inte voro tillräckligt kvalificerade för arbetet. Dessa återgå till sina arbeten, och det är således tio nya arbetsterapeuter som tillföras de olika vårdområdena. Efterfrågan är oerhörd stor, och många anse att terapien skall införas på alla förut omtalade områden. Vad blir följden? Jo, att man måste tillgripa utbildade krafter, och därigenom får man en dilettantmässigt bedriven terapi i stället för en kvalificerad sådan.

När utskottet framhåller, att det föreligger risk för att man, om man beviljar ett nytt anslag till denna verksamhet, drar arbetskraft från andra delar av sjukvården, så tycker jag detta är överdrivet. Man är t. ex. rädd för att sköterskor skola gå över från andra grenar av sjukvården och utbilda sig till terapeuter. Men man får väl ändå tänka på att det finns ca 12 000 sjuksköterskor i landet och att eleverna vid den kurs det här är fråga om inte äro flera än 20 till antalet, varav kanske endast några komma från sjuksköterskekåren. Jag tror också, att om en sjuksköterska har mycket goda anlag för terapeutiskt arbete och ger sig in på utbildningen för att sedan återbördas till sjukvården som en välutbildad och duktig terapeut, så har sjukvården därmed inte förlorat något utan snarare vunnit på det hela.

Bakom planläggningen av en sådan kurs som den som pågått i Göteborg ligger, som man förstår, en hel del arbete. Utbildningen är mycket varierande och skall inrymma alla möjliga grenar, till vilka det gäller att få väl kvalificerade lärare. Om utbildningsverksamheten nu måste läggas ned och man eventuellt framdeles skulle taga upp den

igen, blir det svårt att få tillbaka de nuvarande lärarna och lärarinnorna, eftersom dessa naturligtvis inte kunnat avstå från arbete och inkomst under mellantiden utan gått ut på olika områden.

Denna fråga har tidigare i dag varit uppe i första kammaren, och där har man insett det stora behovet av terapeuter och förstått, att det är nödvändigt att ha tillgång till goda sådana på olika områden samt att den arbetsterapeutiska verksamheten är av humanitär art. Första kammaren har därför med stor majoritet bifallit reservationen, till vilken jag, herr talman, ber att med det nu anförda få yrka bifall.

Herr GUSTAFSON i Göteborg: Herr talman! Frågan om arbetsterapi togs upp i riksdagen 1945 av nio motionärer, bland vilka för övrigt befann sig den nuvarande ecklesiastikministern. I motionen betonade man att terapien i många fall helt säkert kan förkorta vårdtiden på sjukhus. Det är klart att det går åt en del pengar för arbetsterapien, men de äro synnerligen väl använda, påpekade man i motionen, och de återkomma med ränta. Är det så, att man kan minska vårdtiden på våra sjukhus och kan åstadkomma att patienterna tidigare återvända till produktionen, är ju detta en direkt besparing. I de utredningar, som gjordes senare och redovisas i proposition nr 42 till 1949 års riksdag, har detta också betonats.

Jag vill understryka vad fröken Elmén här sagt. Resultatet av den terapeutiska utbildning, som pågått i Göteborg, har redovisats i en mycket uppmärksam utställning på Röhsska museet i Göteborg, »Sjuka i skapande verksamhet», och det är just detta det är frågan om. Det gäller ett medicinskt medel, ett läkemedel som verksamt kan bidra till att förbättra patienternas hälsa och underlätta anpassningen till arbetslivet. Därför vill jag vädja till kammarens leda-

Utbildningskurs för sysselsättnings- och arbetsterapeuter.

möter att liksom första kammaren i dag rösta på reservationen.

Herr **EDSTRÖM**: Herr talman! Jag finner det alldeles felaktigt, om man nu skulle slå sönder denna utbildningscentral, som redan är i gång. Det riktiga är att fortsätta denna verksamhet och bevilja det önskade anslaget, så att man alltjämt har möjlighet att utbilda dessa terapeuter. Det blir betydligt svårare, kanske alldeles omöjligt, att på nytt bygga upp en utbildningscentral, sedan de lärare som nu stå till förfogande skingrats åt olika håll. Jag tycker därför det är alldeles omöjligt att tänka sig, att man inte nu skulle ge detta anslag, och jag vädjar också till kammaren att följa reservationen.

Herr **PETTERSON** i Degerfors: Herr talman! Jag har ingen anledning att ta upp någon diskussion om nödvändigheten av denna utbildning; den erkännes av alla. Det gör också utskottet, som säger att vi äro överens med motionärerna om att »en väl organiserad sysselsättnings- och arbetsterapi inom stora områden av sjukvården har en betydelsefull uppgift att fylla». I statsverkspropositionen har emellertid av vissa skäl denna fråga inte tagits upp.

Den kurs, som för närvarande pågår i Göteborg, omfattande tjugo elever, är ju en försöksverksamhet. När Kungl. Maj:t inte tagit upp något anslag härför i statsverkspropositionen är anledningen härtill, att man velat avvakta resultatet av denna utbildning. Även om jag erkänner att vi ha visst behov av dessa terapeuter, får jag kanske, när nu flera göteborgare varit uppe efter varandra, en misstanke att det till stor del är ett intresse för Göteborg, som här träder i förgrunden.

Utskottet har också framhållit, att vid en fortsatt utbildning personalen ju måste tagas från något annat håll, och då det råder en oerhörd brist på folk inom alla sjukvårdsområden, ha vi an-

sett — liksom Kungl. Maj:t — att man bör avvakta resultatet av den kurs som pågår. Jag har, herr talman, inga andra skäl att anföra för utskottets ståndpunkt och ber att få yrka bifall till dess hemställan.

Herr **GUSTAFSON** i Göteborg: Herr talman! I anledning av vad utskottets talesman yttrade vill jag bara säga, att överstyrelsen för yrkesutbildning, som ju är den sakkunniga instansen på detta område, begärt hos Kungl. Maj:t att också i år få anslag till denna kurs. Detta tyder på att överstyrelsen funnit erfarenheterna av utbildningen vara av den art, att kursen bör upprepas.

Herr **Petterson** i Degerfors säger att detta tydligen är ett göteborgsintresse. Jag vill då nämna, att eleverna vid denna kurs komma från hela landet och gå sedan ut till olika sjukhus och vårdanstalter över hela landet. Att vi i Göteborg genom den mycket utbyggda terapeutiska verksamheten vid Lillhagens sjukhus kunnat konstatera, vilka goda resultat terapiverksamheten haft, bör ju inte vara någon nackdel. Första kammaren har inte ansett detta vara ett göteborgsintresse. Första kammaren har ansett att det är ett riksintresse, och det var därför kammaren biföll reservationen.

Herr **JONSSON** i Järvsand: Herr talman! För att bibehållandet av denna verksamhet inte skall framstå såsom ett speciellt göteborgsintresse och för att det inte heller skall verka som om det vore ett de borgerliga partiernas intresse, skulle jag med några korta ord vilja motivera ett yrkande om bifall till reservationen.

En stor del av denna kammares ledamöter äro ju landstingsmän, och ni ha under senare år inom edra landstingsområden fått anledning att allt mer och mer syssla med de partiellt arbetslösa problem. Det är en av landstingets främsta uppgifter att söka medverka

Utbildningskurs för sysselsättnings- och arbetsterapeuter.

till att de som kommit ur produktionen kunna föras tillbaka dit. Det måste då också vara synnerligen angeläget att man genom en arbetsterapi, som sättes in på sjukhusen, söker förhindra att de partiellt arbetsföras antal ökas på grund av de psykologiska orsaker, som mången gång göra sig gällande såsom en följd av långvarig sjukhusvistelse.

Det är nämligen så, framför allt vid våra sanatorier och våra sjukvårdsinrättningar, där patienterna ligga kvar länge, att sedan hälsan är återvunnen är det inte absolut säkert, att också arbetsförmågan är återerövrad, ty dessa sjuka ha faktiskt vant sig av med att arbeta. De våga ofta inte lita på sin egen arbetsförmåga. Sättes arbetsterapien in på ett tidigt stadium vid våra sjukvårdsinrättningar, behöva inte patienterna komma i denna belägenhet. De få i stället under hela sin sjukdomstid klart för sig, att det sjukdomen till trots ändå finns vissa saker som de kunna syssla med, vilket givetvis skapar bättre möjlighet för en återgång till produktionen.

Denna verksamhet kan emellertid icke bedrivas utan en sakkunnig ledning, och denna sakkunniga ledning måste vi få genom den utbildningskurs för arbetsterapeuter, som vi nu påbörjat, och det skulle vara synnerligen beklagligt om denna verksamhet komme att avbrytas. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Gunnarsson*.

Herr *GUSTAFSSON* i Bogla: Herr talman! Då det sagts att det här utslutande skulle vara fråga om ett göteborgsintresse, vill jag omnivitta att det i stället gäller ett riksintresse. Jag tillhör Jönköpings läns landsting och där ha vi en arbetsvårdsnämnd, som ordnat ett arbetsträningsinstitut i Huskvarna, där jag under flera år haft tillfälle att följa just de partiellt arbetsföras problem. Jag är för min del över-

tygad, att om man kunde få arbetsterapeuter, som började sin verksamhet redan på sjukhusen, så vore detta något ur flera synpunkter ytterst värdefullt.

Jag har med dessa korta ord velat understryka att det här gäller en i hög grad önskvärd verksamhet, som är till gagn inte bara för Göteborg utan för hela landet och för de olyckliga människor, som äro långvarigt sjuka. Att de återvinnas till arbetslivet är både mänskligt, socialt och samhällligt en stor sak. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Wallentheim* och *Eriksson* i Sandby, fru *Johansson* i Skövde och fru *Lindskog*.

Herr *HAGÅRD*: Herr talman! Jag vill också säga att det förhållandet, att denna kurs förlagts till Slöjdföreningens skola i Göteborg, inte får tagas till intäkt för påståendet att det härvidlag skulle vara fråga om ett särskilt lokalt intresse för Göteborgs vidkommande; det är, såsom redan påpekats, ett rent riksintresse. När förslaget om denna kurs togs upp, var man nästan böjd att förlägga densamma till ett annat ställe än Göteborg och då närmast till Stockholm. Man fann emellertid att just i Göteborg erbjöds det vissa förutsättningar för att på ett gynnsamt sätt kunna ordna denna kurs.

Jag tror att det är av betydelse, att man kan bedriva denna verksamhet kontinuerligt, och att, när nu denna kurs avslutas innevarande år, det också är av betydelse att man kan ta fasta på den erfarenhet som vunnits under denna utbildningsperiod. Gör man inte det skingrar man det allmänna intresset för denna utbildning liksom också den lärarstab, som kunnat samlas ihop för detta speciella ändamål. Att det för sjukhusdriften i allmänhet är av stor betydelse att man får inslag av arbetsterapeutisk verksamhet är alldeles uppenbart.

Statsförvärv av Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag.

Jag vill för min del ännu en gång kraftigt understryka, att det är både rimligt och lämpligt att man får kontinuitet i detta arbete och inte förspiller den erfarenhet, som redan vunnits på detta område. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

I detta yttrande instämde herr *Gustafsson* i Borås.

Herr **PETTERSON** i Degerfors: Herr talman! Jag sade redan i mitt första anförande, att jag inte hade anledning att ta upp någon diskussion om nödvändigheten eller nyttan av denna kurs; det är något som erkännes av alla. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på en sak i detta sammanhang och det är att man får lov att vara försiktig med att tillskapa nya institutioner; detta inte minst med tanke därpå, att även om en sådan anordning som denna inte skulle ha utfallit till belåtenhet, så funnes det alltid de som skulle försvara densamma och ville ha den kvar. Vi veta alla hur svårt det är att få bort något som en gång väl kommit till. Motivet för utskottets åsikt att frågan bör får anstå tills vidare har, som utskottet sagt, varit att vi velat se verkningarna av denna kurs.

Jag har, herr talman, inget skäl att ta tillbaka mitt yrkande.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken *Elmén* begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 156, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befunns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren bifallit den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

§ 5.

Statsförvärv av Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av aktier i Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **ERIKSSON** i Sandby: Herr talman! Det saknas ju egentlig anledning att ta upp en längre diskussion om detta utskottsutlåtande, men i min egenkap av dels motionär i ärendet, dels representant för den bygd det här gäller vill jag uttala min tillfredsställelse över det visserligen lilla men dock glädjande framsteg som ändå ernås i och med antagandet av detta utskotts-förslag.

Roslagens kommunikationsfrågor ha ju alltid varit ett besvärligt problem. Visserligen är det sant att kritiken ofta skjutit över målet, och att denna bana utan tvekan sköts bättre än sitt rykte och bättre än kritikerna oftast velat göra gällande. Trots detta kvarstår likväl faktum, nämligen att gods- och persontaxorna varit oförmånliga för trafikanterna, att samtrafiken med sta-

Statsförvärv av Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag.

tens bana varit mycket otillfredsställande, att banans spårvidd verkat hämmande på den industriella utvecklingen i bygden och att personalens löne- och anställningsvillkor varit mindre goda.

Nu är det ju visserligen sant, att föreliggande förslag ingalunda omedelbart och i ett sammanhang ändrar på dessa nu bestående förhållanden. Men det skall ändå villigt erkännas, att vad som i detta utlåtande föreslås utgör ett betydande steg i rätt riktning. Jag vill i detta sammanhang rikta ett tack till utskottet och då främst till dess fjärde avdelning för den välvilliga behandling, som ägnats de i ärendet väckta motionerna. Men jag kan icke underlåta att samtidigt påpeka, att den kungl. propositionen innebar en mycket stor besvikelse för den trafikerande allmänheten i Roslagen. I propositionen föreslogs ju nämligen enbart ett förvärv av aktiemajoriteten i järnvägsbolaget; det var således icke fråga om ett statsövertagande i egentlig mening. Banan skulle också under en icke närmare angiven tid bibehållas vid sin nuvarande förvaltningsform, och någon anpassning av taxebestämmelserna till den allmänna statsbanetaxan skulle icke heller ske. Endast i fråga om löner och pensioner förutsattes samma principer komma att tillämpas, som hittills följts i motsvarande fall.

Herr talman, jag måste säga, att enligt mitt och mina medmotionärers förmenande innebar den kungl. propositionen ett klart avsteg från 1939 års principbeslut, och den innebar också utan tvekan mycket ovanliga grunder, bl. a. när det gällde taxesättningen vid övertagna järnvägar. Man kan utan vidare enligt mitt förmenande göra det påståendet, att förslaget icke var förenligt med den rättvisa, som Roslagens befolkning har anledning att kräva i detta sammanhang. Det finns såvitt jag förstår ingen som helst rimlig anledning till att trafikanterna i Roslagen skola betala efter högre biljett- och

godstaxor än andra trafikanter på SJ. Utskottet delar ju också denna uppfattning och har i anslutning till motioner i ärendet uttalat följande: »Enligt utskottets mening föreligga i det aktuella fallet icke sådana skäl som kunde föranleda att riksdagen nu intoge en annan ståndpunkt, innebärande att Roslagen försattes i ett ogynnsammare läge än de bygder vilkas järnvägsnät tidigare förstatligats. Utskottet hyser därför i princip den uppfattningen, att Roslagsbanan bör införlivas med statens järnvägar så snart förutsättningarna härför äro för handen.»

Utskottet har vidare påpekat, att i överensstämmelse med den principiella uppfattning som utskottet givit uttryck åt utskottet dock icke kan finna det vara rimligt att Roslagens befolkning skall behöva avstå från de förmåner, som förstatligandet av enskilda järnvägar i andra fall medfört, och utskottet förutsätter därför slutligen, »att den statliga järnvägstaxan kommer att helt tillämpas vid Roslagsbanan om möjligt senast den 1 juli 1952, försåvitt fråga är om egentliga bygdetrafiken.» För egen del förutsätter jag att detta uttalande om den egentliga bygdetrafiken avser all annan trafik på dessa linjer än den som sker på Djursholmsbanan. Jag är utskottet tacksam för dess nu citerade positiva uttalanden. Givetvis hade jag såsom motionär helst önskat, att utskottet kunnat i enlighet med yrkandena i motionerna I: 417 och II: 553, uttalat att banan från och med den 1 juli 1952 helt bör införlivas med statens järnvägar. Det är ju emellertid riktigt som utskottet påpekat på s. 11 i utlåtandet: »Ur befolkningens intresssynpunkt är nämligen problemet mindre en fråga om järnvägsföretagets organisation än om taxesättningen.» Som motionär kan jag därför vara tillfreds med utskottets uttalande även i detta avseende.

Jag ber emellertid, herr talman, att även få säga några ord om taxorna.

Statsförvärv av Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag.

»Utskottet vill», skriver det, »i detta sammanhang erinra om att statens järnvägars taxa sedan den 1 maj i år i stort sett tillämpas vid Roslagsbanan i vad gäller den interna godstrafiken.» Detta är, herr talman, en sanning med en ganska stor modifikation. Detta är riktigt så långt det gäller frakter inom Roslagsbanans eget trafiknät, men när det gäller godstaxorna vid samtrafik med statens järnvägar ligga dessa fortfarande mycket högre än enligt statens järnvägars taxor. Härtill komma nämligen övergångs- och banavgifter, som innebära en belastning för trafikanterna, en belastning som jag vet man beräknat till cirka en kvarts miljon kronor årligen. Sedan har det gjorts det uttalandet — det framfördes för övrigt i första kammaren av utskottets talesman — att Roslagsbanans och statens järnvägars taxor närmats till varandra genom att Roslagsbanan icke höjt sina taxor i samband med den senaste höjningen vid statens järnvägar. Det faktiska förhållandet är att även Roslagsbanan under maj höjde taxorna, om också inte i samma omfattning som statens järnvägar gjorde. Man kan därför konstatera, att ett visst närmande skett mellan de olika taxorna.

När det gäller personalens vid Roslagsbanan löne- och anställningsvillkor förutsätter jag, att propositionens och utskottets uttalanden innebära, att man kommer ifrån det nuvarande systemet med A-B-C-banor, som ju i praktiken innebär sådana orimliga konsekvenser som att exempelvis en person med ett års anställning vid s. k. A-bana, exempelvis Stockholm—Norrtälje, har samma avlönings- och anställningsvillkor som en motsvarande person med 33 års anställning vid en s. k. C-bana, exempelvis bandelen Dannemora—Harg.

Vad slutligen gäller frågan om normalspår vill jag uttala den förhoppningen, att 1943 års järnvägskommitté verkligen snarast måtte taga denna verkligt viktiga och betydelsefulla

fråga under allvarlig och noggrann omprövning. Enbart en sådan detalj som en breddning av bandelen Dannemora—Harg skulle icke bara undanröja nuvarande omlastningssvårigheter och all den tidsspillan som i det sammanhanget uppkommer, då gods får ligga och vänta i veckor på omlastning med åtföljande dryga kostnader, utan skulle också — vilket icke är det minst viktiga i detta sammanhang — skapa bättre förutsättningar för ett rikare utvecklat näringsliv i norra Roslagen.

Slutligen utgår jag, herr talman, trots att varken Kungl. Maj:t eller utskottet uttalat sig därom, från att avsikten är att trafiken på Roslagens järnvägar så länge företaget drives i bolagsform kommer att upprätthållas i minst den utsträckning som hittills varit fallet.

Jag uttalar slutligen den förhoppningen, att vederbörande statsråd vid den fortsatta handläggningen av detta ärende också tar utskottets och riksdagens uttalanden i dessa punkter ad notam. Roslagens befolkning kommer icke att ge sig till tåls förrän även dess trafikproblem lösts på ett rättvist och tillfredsställande sätt.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Häruti instämnde herrar *Andersson* i Tungelsta, *Wallentheim* och *Sköldin*.

Herr KARLSSON i Stuvsta: Herr talman! Då jag haft denna fråga uppe vid flera tidigare tillfällen här i kammaren, kan jag inte underlåta att göra några korta kommentarer, när nu frågan om förstatligandet av en del av Stockholms läns enskilda järnvägar står inför sin lösning.

Jag erinrar mig, att frågan var före 1945 i en interpellation till dåvarande kommunikationsministern, herr Domö, i samlingsregeringen, som i sitt svar verkade mycket ointresserad av hela frågan och ur vilket svar man nog också

Statsförvärv av Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag.

kunde utläsa, att han för sin del egentligen var motståndare till hela det principbeslut, som fattats av riksdagen 1939, även om han inte öppet vidgick detta. Då jag året därpå interPELLERADE den kommunikationsminister, som efterträdde herr Domö och alltjämt sitter i detta ämbete, blev svaret ungefär lika ointresserat. Man fick intet som helst besked om när slutförandet av förstatligandet av järnvägarna för Stockholms läns vidkommande kunde tänkas komma till stånd. Hela denna fråga har på ett enligt min mening otillbörligt sätt förhalats under många år och det alldeles i onödan.

Då nu frågan äntligen kom på riksdagens bord var det ju ägnat att förvåna, att man från regeringens sida kommit till en sådan lösning av detta spörsmål, som den vi tagit del av här. Ty detta att endast köpa dessa järnvägar och låta dem förvaltas på ett särskilt sätt och ha sina egna taxor är ju helt enkelt att förfuska principbeslutet av 1939 angående enhetliggörandet av det svenska järnvägsnätet. Jag visste ju förut, att kommunikationsministern var ointresserad av frågan, men att han också skulle vara motståndare till att det skulle bli någon ordning och reda på detta område i vårt län hade jag inte tänkt eller trott. Men det har jag alltså nu fått bekräftat.

Förstatligandet av järnvägarna är ju inte bara en principfråga utan också, och framför allt, en stor praktisk fråga för den stora allmänheten. Det är ju fråga om taxorna och kommunikationsförhållandena i övrigt. När man 1939 beslöt enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet, räknade man med att kunna genomföra detta under fem år. Det är nu tolv år sedan detta beslut fattades. Man kan givetvis vända, att kriget kom emellan och förorsakade vissa svårigheter, men vi ha dock haft en femårsperiod efter kriget och mera därtill, men ändå har förstatligandet inte slutförts. Och till råga på allt kommer så

denna märkliga slutfas i det hela, där man frångår principbeslutets anda och mening. Senare på dagordningen kommer ju en punkt, där man på samma sätt frångått principbeslutet och helt enkelt har gjort ett avtal med ett järnvägsbolag om att skrinlägga frågan om förstatligande. Jag syftar på avtalet med TGOJ.

De skäl, som i propositionen ha anförts för att frångå principbeslutet av 1939 och göra ett undantag för Stockholms län, skall jag icke närmare gå in på, ty jag anser icke att de äro värda att bemötas. Icke heller utskottet har ju funnit dem vara av någon större tyngd. Då man anför det skälet att dessa banor giva underskott och menar att man därför skulle söka upprätthålla en särställning för dem, så rimmar det ju på ett underligt sätt med att man i det andra fallet, som vi komma till, också skapar en särställning men gör det på grund av att det då är fråga om en bana, som ger stor vinst.

Det förhållandet att Roslagsbanan också omfattar de banstumpar, som kallas för Djursholmsbanan, kan icke vara något bärande skäl. Ty även om man förutsätter, att de skola inkorporeras med Stockholms förortsbanor, kan man skapa ett särskilt bolag för dem och ha dem under en särskild förvaltning. Det finns självfallet olika lösningar, som icke äro på något sätt otänkbara, om man bara har viljan att komma fram till en rimlig och acceptabel lösning, men från järnvägsstyrelsens och kommunikationsministerns sida konstrueras upp olika skäl för att komma ifrån det hela.

Icke heller utskottet har kunnat svälja den nya och säregna järnvägspolitik som lanserats och som föregående talare var inne på. Man har ju i utskottets skrivning sagt att Roslagsbanan bör så fort som möjligt inlemmas i statens järnvägar och att man så fort som möjligt bör övergå till samma taxor som vid S.J. Det är att hoppas att denna skriv-

Statsförvärv av Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag.

ning — även om den enligt min mening lämnar åtskilligt övrigt att önska i fråga om bestämdhet — skall kunna förmå kommunikationsministern och järnvägsstyrelsen att snarast inlemma dessa järnvägar i SJ och skapa normala förhållanden även här i länet. Det måste väl ändå stå klart för dem, som ha konstruerat detta projekt, att när det är ett enhälligt utskott, där representanter för fyra av partierna här i riksdagen ha kommit överens om att skriva på det sättet, så anser man över lag att det är bra orimligt att så här vid slutet av förstatligandet av det svenska järnvägsnätet börja lansera en ny politik på det sätt som här har skett i två fall.

Herr talman! Jag har väckt en motion i anledning av propositionen. Men då nu utskottet i alla fall skrivit på en vettig och förnuftig linje, skall jag icke yrka bifall till min motion utan hoppas, att denna skrivning i alla fall skall medföra, att saken faller framåt och att det utan alltför stort dröjsmål skall kunna bli en lösning också på denna segslitna fråga. Jag hoppas att riksdagsbeslutet härvidlag skall komma att spela en stor roll, ty det är verkligen på tiden att denna fråga löses.

Herr ÅHMAN: Herr talman! Som motionär i denna fråga får jag uttala min tillfredsställelse med det sätt, varpå utskottet behandlat vår motion. Särskilt gäller detta utskottets uttalande beträffande järnvägstaxan, där utskottet längst ned på s. 11 säger: »Utskottet förutsätter därför att den statliga järnvägstaxan kommer att helt tillämpas vid Roslagsbanan om möjligt senast den 1 juli 1952, försåvitt fråga är om den egentliga bygdetrafiken.» Jag ber att få understryka detta utskottets uttalande att den statliga järnvägstaxan helt bör tillämpas senast den 1 juli 1952, vilket förutsätter att den om möjligt tillämpas från tidigare datum. Det väsentliga är att bygdens befolkning får billigare resor och god betjäning. Driftsformen är ur den-

na synpunkt av mindre betydelse. Vi förutsätta nämligen att järnvägsstyrelsen ägnar samma intresse åt utredningen om dessa järnvägars spårvidd och samma uppmärksamhet åt frågan om en ny bro över Stocksundet, vilken driftsform som än tillämpas och alltså även om det ur praktiska synpunkter anses nödvändigt att driva Roslagsbanan i bolagsform.

Utskottets uttalanden på flera punkter synas vara en god garanti för att bygdens intressen tillgodoses. Då herr Eriksson i Sandby rätt utförligt citerade utskottet ber jag för att spara tid att endast få hänvisa de ärade kammarledamöterna till dessa uttalanden på s. 10 och 11 i utskottets utlåtande.

Vid utarbetandet av vår motion har riktpunkten varit att söka få fram ett beslut som gagnade vår bygds intressen. Uppläggningsen av propositionen gjorde klart, att man icke kunde räkna med ett direkt förstatligande utan måste räkna med drift i bolagsform tills vidare. Med hänsyn härtill inriktade vi oss på att få en för bygdens befolkning gynnsam taxesättning och att få en utredning, syftande till ombyggnad till normalspår av bygdejärnvägarna och en ny bro över Stocksundet.

Det första och viktigaste önskemålet har utskottet så långt som enligt min mening varit möjligt tillgodosett, vilket tacksamt noteras. Beträffande önskemålet om utredning kunde utskottet vid utredningshänvisningen ha fogat ett positivare uttalande, men jag finner, herr talman, icke anledning att ställa något särskilt yrkande här.

Vidkommande personalens anställningsförhållanden anser jag att man måste förutsätta att de bli desamma som vid statsbanorna i alla avseenden.

Häruti instämde fröken *Vinge*.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Det kan säkerligen anföras

Statsförvärv av Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag.

många och goda skäl för att ett förstatligande skulle äga rum enligt de principer, som bland annat berördes av herr Eriksson i Sandby. Om jag säger några ord är det för att ytterligare motivera anledningen till att regeringen intagit den ståndpunkt den gjort. Jag vill understryka, att av trafiktekniska och driftsekonomska skäl är otvivelaktigt en samordning av all förortstrafik inom Stockholmsområdet nödvändig inom en ganska snar framtid. Trafiken kommer nämligen att framtinga mycket stora investeringar. Jag tänker på tunnelbanebygget, som drar omkring 500 miljoner kronor, om jag inräknar Stockholms spårvägars investeringar. Jag är övertygad att om SJ skall klara förorts- trafikerna måste de göra betydande investeringar i sina bananläggningar och sin materiel. Resultatet blir antagligen, att vi förr eller senare måste taga upp frågan om taxorna för Stor-Stockholm till alldeles särskild prövning.

När det sedan gäller Roslagsbanan vill jag understryka, att på grund av att materielen redan nu är i allra högsta grad belastad, kunna vi, därest vi omedelbart skulle verkställa de taxesänkningar som ett sådant förstatligande skulle innebära, riskera att en stor del av den nuvarande busstrafiken skulle drivas över till järnvägstrafiken. Detta skulle ur många synpunkter vara mindre önskvärt. Först och främst skulle banan för närvarande icke kunna svälja en dylik överflyttning av trafik. Det skulle antagligen leda därtill, att den hållplats, som för närvarande finns vid Engelbrektsplan, finge borttagas och att man finge stanna vid Östra stationen. Därtill kommer emellertid att den nuvarande bussparken icke skulle komma att tagas tillräckligt i anspråk. Där ha vi dock en busstation i stadens inre område, som är den enda vilken hittills icke fullt tagits i anspråk. Resultatet av detta bleve måhända att den nuvarande bussparken icke skulle kunna tillräckligt utnyttjas, samtidigt som vi skulle

tingas göra nya investeringar i järnvägen.

Det är bland annat dessa synpunkter som påverkat regeringens ståndpunkt. Innan dessa frågor bli tillräckligt utredda anser jag, att man icke utan vidare skall bestämma sitt handlande.

I övrigt vill jag icke göra några kommentarer till det uttalande som gjorts av utskottet.

Herr ERIKSSON i Sandby: Herr talman! Jag är icke övertygad att statsrådets uppfattning är riktig, när han säger, att därest man sänker järnvägstaxorna, blir det högre belastning på materielen, därför att då skulle trafiken på busslinjerna övergå till järnvägstrafik. Det skulle bli en så stark belastning att järnvägen icke skulle klara upp den. Men är det icke ändå, herr statsråd, på det sättet, att erfarenheten visat, att tågtrafiken minskar successivt under det att busstrafiken ökar, vilket väl främst beror på att busslinjerna gå igenom samhällena och draga med sig trafiken på ett helt annat sätt än järnvägarna ha möjlighet att göra? Jag har i varje fall, herr talman, den bestämda uppfattningen att så är förhållandet.

Herr ÅHMAN: Herr talman! Jag önskar också opponera mig mot statsrådets uttalande, att man skulle kunna riskera en överflyttning från buss- till järnvägstrafik. Den som känner till huru buss- och järnvägslinjerna gå i Roslagen vet, att de allra flesta busslinjer äro endast anslutningslinjer, som tillföra järnvägen trafik men icke kunna bli konkurrerande med järnvägen.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet NILSSON: Med anledning av det senast sagda vill jag endast understryka, att frågan, om man åker med buss eller järnväg oftast be-

Koordination mellan statens och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds järnvägar.

stämmer av taxan: man åker med det trafikmedel som är billigast.

Med hänvisning till vad jag sade i mitt anförande nyss vill jag understryka, att Stor-Stockholms trafikutredning tagit upp detta problem till allvarligt övervägande. I anslutning till de undersökningar den gjort har den framhållit, att detta är ett av de stora problem som vi få återkomma till under den närmaste framtiden.

Herr ÅHMAN: Herr talman! Det där kan sägas endast i fråga om trafiken inom Stor-Stockholms område. I övrigt ha vi icke busslinjer i Roslagen konkurrerande med järnvägen.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till vissa ytterligare investeringar i statens järnvägars fond.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7.

Koordination mellan statens och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds järnvägar.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avtal om koordination mellan statens järnvägar och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds järnvägar jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 177 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 6 april 1951, föreslagit riksdagen medgiva att Kungl. Maj:t måtte bemyndiga järnvägsstyrelsen träffa avtal om koordination

mellan statens järnvägar och TGOJ enligt de riktlinjer departementschefen förordat.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått tre motioner.

I en inom första kammaren av herrar *Norling* och *Ola Persson* väckt motion (I: 472) hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 177 samt besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till TGOJ:s överförande i statlig ägo.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 472, såvitt nu vore i fråga, medgiva att Kungl. Maj:t finge bemyndiga järnvägsstyrelsen träffa avtal om koordination mellan statens järnvägar och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds järnvägar enligt de i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 6 april 1951 förordade riktlinjerna;

II. att motionen I: 472, i vad den avsåge förslag om förenämnda järnvägsföretags överförande i statlig ägo, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 478 och II: 611, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet anför.

Reservation hade avgivits av herrar *Gustaf Karlsson* och *Berghman*, vilka ansett, att utskottet under I. bort hemställa att riksdagen måtte med bifall till motionen I: 472, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 177.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr KARLSSON i Stuvsta: Herr talman! Utan att ytterligare gå in på det ämne, som jag helt kort berörde i mitt anförande nyss och som innebär, att man skulle låta en av de större och vik-

tigare järnvägarna kvarstå i enskild ägo, skall jag helt kort och gott be att få yrka bifall till den föreliggande reservationen i ämnet.

Herr MALMBORG i Skövde: Herr talman! Utan att närmare ingå på motiveringen för utskottets hemställan ber jag att få yrka bifall till denna hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Karlsson i Stuvsta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 159, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Föredrogs vart efter annat: statsutskottets utlåtanden:

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att tillerkänna Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag rätt till

Karolinska sjukhuset: Avlöningar.

viss malmbrytning utöver av riksdagen tidigare medgiven kvantitet; och

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie tjänster vid kommunikationsverken m. m.; samt

bevillningsutskottets betänkanden och memorial:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Torquay-protokollet till allmänna tull- och handelsavtalet (GATT), m. m.;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande tulltaxa;

nr 59, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1951/52, m. m., jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 60, angående uppskjutande till innevarande års höstsession av behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden, betänkanden och memorial hemställt.

§ 9.

Anslag till universitetssjukhusen m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande vissa anslag för budgetåret 1951/52 till universitetssjukhusen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 2.

Karolinska sjukhuset: Avlöningar.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under inrikesdepartementets huvudtitel, punkt 51, av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1951, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteck-

Avtal rörande Akademiska sjukhuset i Uppsala.

ningen för karolinska sjukhuset, vilka påkallades av vad departementschefen i statsrådsprotokollet anfört, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för karolinska sjukhuset, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1951/52, dels ock till Karolinska sjukhuset: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 10 800 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för karolinska sjukhuset, som förordats av departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1951;

b) godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för karolinska sjukhuset, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1951/52;

c) till Karolinska sjukhuset: Avlöningar för budgetåret 1951/52 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 10 800 900 kronor.

Sedan punkten föredragits, anförde

Herr **BIRKE**: Herr talman! Jag får hemställa, att andra kammaren måtte i likhet med första kammaren besluta företa följande ändringar i statsutskottets utlåtande nr 151 punkt 2:

1) att den mening i utskottets yttrande på s. 13, som börjar med orden »För att» och slutar med orden »sistnämnda belopp», måtte utgå ur yttrandet, samt

2) att i avlöningsstaten posten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, ändras till 393 900 kronor och posten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal ändras till 7 560 000 kronor.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på

bifall till det av herr Birke under överläggningen framställda yrkandet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Punkterna 3—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 7.***Avtal rörande Akademiska sjukhuset i Uppsala.**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 123 föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 9 mars 1951 förordade ändrade grunder för samarbetet rörande driften av Akademiska sjukhuset i Uppsala, dels ock för budgetåret 1951/52 under elfte huvudtiteln såsom förslagsanslag anvisa till Avlöning av läkare vid Akademiska sjukhuset i Uppsala 1 130 000 kronor och till Bidrag till vissa driftkostnader vid Akademiska sjukhuset i Uppsala 1 100 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Lundberg* väckt motion (II: 499), vari hemställts att en befattning som överläkare i radioterapi vid Akademiska sjukhuset i Uppsala måtte inrättas från och med den 1 juli 1951 samt anslaget för avlöning av läkare vid nämnda sjukhus för budgetåret 1951/52 höjas från det föreslagna 1 130 000 kronor till 1 145 192 kronor eller med 15 192 kronor, vilket utgjorde det av sjukhusdirektionen föreslagna arvodet för ifrågavarande befattning.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 499,

a) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 9 mars 1951 förordade ändrade grunder för samarbetet rörande

Avtal rörande Akademiska sjukhuset i Uppsala.

driften av Akademiska sjukhuset i Uppsala;

b) till Avlöning av läkare vid Akademiska sjukhuset i Uppsala för budgetåret 1951/52 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 130 000 kronor;

c) till Bidrag till vissa driftkostnader vid Akademiska sjukhuset i Uppsala för budgetåret 1951/52 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 100 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr LUNDBERG: Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av att jag har väckt en motion som behandlas under denna punkt och som går ut på att det vid akademiska sjukhuset skall inrättas en överläkartjänst för röntgenterapi. Genom beslut av Kungl. Maj:t år 1948 har röntgenprofessuren ersatts av en professur i röntgendiagnostik, men man har inte fullföljt tanken genom att även inrätta en överläkartjänst för röntgenterapi. Det är ganska angeläget att denna fråga får sin lösning.

Anledningen till att jag tagit upp frågan är att landstinget enligt det nya avtal, som slutits mellan landstinget och akademiska sjukhuset, skall delta i samtliga kostnader för sjukhusets drift med undantag av läkarkostnaderna, och enligt avtalet skall staten helt bestrida kostnaderna för läkare och även tillätta desamma.

Nu är det så att röntgenterapi bland annat omfattar den viktiga folksjukdomen kräfta eller cancer, och det är angeläget att man på det området verkligen kan göra en insats i olika avseenden. Enligt vad jag kan förstå har utskottet också när det behandlat min motion haft en känsla av att man inte utan vidare kunde avfärda motionen. Jag har det intrycket, att det som har bestämt utskottets ställningstagande har varit att utskottet ansett de människor i detta land som få dras med denna hemska

folksjukdom vara dödsdömda och att de därför ansett att man inte skulle göra någon större insats för att komma till rätta med problemet. Man har emellertid ännu inte något belägg för att kräftsjukdomen icke skulle kunna botas om man i tid får patienterna under behandling. Jag vill också säga, att den insamling som bland andra Kooperativa förbundets kvinnoorganisation har företagit visar det stora intresse som det svenska folket har för att man söker komma till rätta med denna fråga.

I Uppsala skola ju både undervisningen och den allmänna sjukvården tillfredsställas, och det är därför mycket angeläget att man där har tillgång till en sakkunnig läkare som kan ha hand om denna verksamhet. Kungl. Maj:t har emellertid förordat, att röntgenprofessuren endast skall omfatta röntgendiagnostik och har även utnämnt en professor i detta ämne. Denne äger emellertid icke kompetens att handha röntgenterapi. Det är underligt att man har förfarit på detta sätt och inte fullföljt den tidigare tankegången. I och med att riksdagen skall bestämma om inrättande av läkartjänster har riksdagen självfallet också möjlighet att bestämma utvecklingen på detta område. Jag vill erinra om att man från överläkarhåll på sjukhuset hade begärt 21 nya läkartjänster. Direktionen gick ner till 8 tjänster, och Kungl. Maj:t har företagit ytterligare strykningar så att det nu bara är 2 kvar, och man har icke upptagit någon läkartjänst för röntgenterapi.

Jag är medveten om att ärendet kanske på grund av omläggningen kom Kungl. Maj:t så sent till handa, att Kungl. Maj:t inte hunnit ta frågan under sakprövning, men i så fall hade det varit angeläget att utskottet vidtagit en ändring. Utskottet kan ju inte komma från behovet, och det understryker i sitt utlåtande, att man fortast möjligt bör söka lägga denna fråga till rätta, men sedan säger det bland annat: »Enligt

Avtal rörande Akademiska sjukhuset i Uppsala.

utskottets mening bör i första hand direktionen överväga lämpliga åtgärder. Därest direktionens befogenheter icke skulle förslå, bör — med hänsyn till att fråga synes vara om en sjukvårdsangelägenhet — hänvändelse göras till landstinget, som ju i första hand är ansvarigt för sjukvårdens bedrivande.

Jag vill erinra om att Kungl. Maj:t i sin proposition nr 123 uttryckligen har fastslagit, att det är omöjligt att dela upp läkarnas tjänstgöring på direkt sjukvård och undervisning, och man säger: »För att avlägsna rådande svårigheter vid inrättande av nya läkartjänster och för att få en fast utgångspunkt för avtalets vidare utformning har enighet nåtts därom, att läkarkostnaderna skola falla utanför ramen av de driftkostnader, som läggas till grund för beräkning av landstingets årliga ersättning till universitetet. Nämda läkarkostnader skola sålunda helt falla på statsverket.» I och med detta uttalande, som statsutskottet ju har godtagit, har man överlåtit bestämmanderätten till Kungl. Maj:t och riksdagen. Det är omöjligt för direktionen eller landstinget att frångå denna uppgörelse. Rent principiellt förefaller det mycket egendomligt om statsutskottet skulle mena, att riksdagen, sedan stat och landsting slutit ett avtal som, om det varit i tillämpning under de senaste åren, skulle ha inneburit att staten hade tjänat mellan 225 000 och 325 000 kronor om året, ryggat att fullfölja de åligganden som staten har iklätt sig. Det vore olyckligt om sjukvården i fortsättningen skulle handhas på detta sätt, och jag har det intrycket, att varken Kungl. Maj:t eller riksdagen bör gå den vägen. Jag anser att man bör följa min motion nr 499 och inrätta denna läkartjänst, som skulle dra en kostnad av 15 192 kronor per år. Jag tror det vore en rimlig utgift från statens sida dels ur vetenskaplig synpunkt och dels med hänsyn till de människor som äro beroende av denna sjukvård. Därmed skulle man även kunna

lösa den viktiga frågan om röntgenterapiens ställning.

Jag ber att på föreliggande punkt få yrka bifall till min motion nr 499.

Fröken HÖJER: Herr talman! Jag kan i allt väsentligt instämma i vad herr Lundberg sade om den olyckliga situation som akademiska sjukhuset i Uppsala kommit i genom att denna professur har begränsats till att endast omfatta diagnostik. Man har alltså lämnat röntgenterapien åt sitt öde.

Det är ju så, att läkarna äro otroligt specialiserade nu för tiden, och denne professor är enbart specialiserad på diagnostik, såsom herr Lundberg nysstade. Vem skall då svara för terapien? Jo, det gör en av underläkarna på avdelningen så länge han stannar. Han har alltså en del kunskaper i terapi.

Nu veta vi ju alla vilka skador som uppstodo på den tid då terapiavdelningarna inte sköttes av sakkunnigt folk. I realiteten är det så att den utnämnde professorn är ansvarig för vad som händer på denna stora terapiavdelning, fastän han inte själv har tillräckliga kunskaper att förstå vad som i verkligheten händer där. Det är möjligt att han kommer att bli försiktig och inte vågar använda de kraftiga apparater man har, och då kan han inte heller ge de vård sökande den hjälp de behöva. Det är möjligt att han kommer att göra det för att inte råka illa ut om det uppstår skador, som det ju kan göra för den som inte riktigt vet hur man skall behandla dessa apparater.

Vad kan nu detta bero på? Av utskottets utlåtande att döma synes det bero på att akademiska sjukhuset är ett halvt statligt, halvt landstingssjukhus, och den ena parten söker skjuta över på den andra de utgifter som behövas. Nu har herr Lundberg sagt, att det finns ett avtal, enligt vilket alla läkare skola avlönas av statsmedel. Jag känner inte till det, men är det så, borde utskottets

Avtal rörande Akademiska sjukhuset i Uppsala.

utlåtande uppenbarligen ha resulterat i ett bifall till herr Lundbergs motion. I varje fall tycker jag att denna sak bör skötas av staten, alldenstund professorerna tidigare skötte om båda dessa grenar.

Det säges att det inte förekommer någon undervisning, men det förstår jag inte, ty varje medicinare bör kunna terapi, och såvitt jag kan minnas fara de inte i gemen till radiumhemmet för att skaffa sig sin utbildning, utan de få sin undervisning på denna terapiavdelning, och de böra få den av en verkligt sakkunnig.

Herr talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till herr Lundbergs motion.

Herr **BIRKE**: Herr talman! I anledning av herr Lundbergs och fröken Höjers yttranden vill jag medge, att det inte är någon lycklig utveckling som har skett på detta område, när man delade upp den tidigare professuren i medicinsk radiologi i två olika delar och man inte har tillsatt någon företrädare i självständig ställning i röntgenterapi. Det måste vara till nackdel. Utskottet har emellertid ansett, att man inte nu kan ändra på detta, utan har i utlåtandet sagt, att det är ett förhållande som snarast bör läggas till rätta. Vi hoppas att Kungl. Maj:t nästa år skall komma med ett förslag i ärendet. Under tiden har utskottet hänvisat till att detta är en sjukvårdsangelägenhet av första rang och att man därför borde genom direktionens försorg kunna lösa frågan till nästa år.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **BERGSTRAND**: Herr talman! Även jag skall be att få ansluta mig till det yrkande som herr Lundberg framställt om bifall till sin motion.

Det måste betraktas som något ytterligt egendomligt att vid den omorganisation av undervisningen och behandlingen i röntgen, som har skett vid Aka-

demiska sjukhuset, det har kommit att bli på det sättet att röntgenterapi blivit alldeles utan företrädare i chefsställning. Det är visserligen sant, som utskottet säger, att röntgenterapi icke ingår i universitetets undervisningsplan. Det är sant, om man anser att universitetet inte skall utbilda röntgenterapeuter, men det är inte sant om med det skulle menas att inte medicine kandidaterna skulle vara i högsta grad i behov av en preliminär undervisning i röntgenterapi. Vi veta allesammans att cancerfallen efter de operationer, som de gå igenom, skola behandlas. En väsentlig del av dem skola behandlas röntgenologiskt. Det är orimligt att tänka sig, att det inte skulle finnas någon, som därvidlag kan ge undervisning åt medicine kandidaterna om denna behandling.

Å andra sidan kan det invändas, att när det ändå finns en professor i röntgendiagnostik, skulle han kunna meddela åtminstone den nödtorftiga undervisningen i ämnet. Men det är i dessa dagar så att röntgendiagnostiken som sådan tar så stor del av hans tid i anspråk, att man icke rimligen kan begära att en diagnostiker skall å ena sidan kunna behärska röntgenterapien och å andra sidan också meddela behövlig undervisning däri.

Såsom ärendet ligger till är det väl inte möjligt att för dagen få någon ändring till stånd, men jag skulle i alla fall på denna punkt vilja yrka bifall till den av herr Lundberg i ärendet avgivna motionen.

Herr **HUSS**: Herr talman! Jag vill i likhet med den föregående talaren framhålla det behjärtansvärda i den motion, som här föreligger.

Vi ha i näst föregående punkt bifallit förslaget om att det skall träffas ett sådant avtal, att statsverket skall svara, som det heter överst på s. 29, för läkarlönerna, läkarnas antal och löne-

Avtal rörande Akademiska sjukhuset i Uppsala.

förmåner. Det är under sådana förhållanden rätt egendomligt att statsutskottet längst ned på s. 31 säger, att enligt utskottets mening bör i första hand direktionen överväga lämpliga åtgärder.

För närvarande torde det förhålla sig så, enligt vad som meddelats mig, att en hel del av de patienter på Uppsala akademiska sjukhus, som äro i behov av röntgenbehandling, måste skickas till Stockholm för efterbehandling.

Med hänvisning till det anförda ber jag att få yrka bifall till motionen.

Herr LUNDBERG: Herr talman! Beträffande uttalandet att direktionen skall lösa frågan vill jag säga, att direktionen har icke makt och möjlighet att säga, att Kungl. Maj:t och riksdagen skola anslå medel till det och det. Enligt det nya avtalet är det ju så att Kungl. Maj:t och riksdagen skola sköta om läkartjänsterna.

Jag vill också nämna, att i fråga om läkartjänsterna säger professorn i radiodiagnostik, att för närvarande är situationen den, att den i röntgenavdelningen inrymda terapeutiska avdelningen förestås av professorn i röntgendiagnostik, vilken, säger han själv, saknar kompetens för uppgiften. När en professor säger detta är det väl ändå angeläget att vi ha förståelse för att han känner ansvar både gent emot dem som skola ha vård och mot den vetenskapliga utbildningen.

Undervisningen i radioterapi meddelas i Stockholm av professorn i detta ämne vid karolinska institutet och i Lund av en docent i radioterapi. Men det är också angeläget att ett universitet som Uppsala, som skall vidareutbilda medicine kandidater, i fortsättningen får möjlighet att fullgöra sin uppgift på ett riktigt sätt. Jag tror det finns anledning för riksdagen att allvarligt se på denna fråga, och jag hoppas också att andra kammaren bifaller motion nr 499.

Häruti instämde herr *Jacobsson* i Igelsbo.

Herr PETERSON i Degerfors: Herr talman! Jag kan i allt väsentligt instämma i vad herr Birke sagt, när han försvarede utskottet.

Vi ha inom utskottet inte tagit upp någon diskussion om behovet, men vi utgå ifrån att om man skall inrätta nya och så pass viktiga tjänster som det här är fråga om, bör det prövas av andra instanser.

Herr Lundberg säger, att Kungl. Maj:t och riksdagen skola bestämma om detta. Den saken är klar. Men Kungl. Maj:t har ännu inte tagit ställning till denna fråga. Behövs tjänsten, vilket vi inte förneka, bör det vara myndigheternas sak att göra en framställning till Kungl. Maj:t om utredning och tillsättande av denna befattning.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LUNDBERG: Herr talman! Jag skall bara påpeka att redan 1948 gjorde medicinska fakulteten en hemställan i denna fråga, och i skrivelse den 12 november 1948 har universitetskanslern uttryckligen sagt ifrån, att när man delat upp professuren i medicinsk radiologi i diagnostik och terapi är det angeläget att man inrättar denna tjänst.

Jag måste ju säga att det är underligt att utskottet, som ändå haft tillgång till både propositionen och motionen, i denna fråga inte har haft möjlighet att taga ställning till det hela.

Jag är medveten om att statsrådet måhända inte har haft möjlighet till saksprövning. Hade han verkställt en saksprövning, skulle han sannolikt till årets riksdag ha avgivit förslag om att inrätta denna läkartjänst.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på

Avtal rörande Akademiska sjukhuset i Uppsala.

bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen II: 499; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lundberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 7) i utskottets utlåtande nr 151, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till motionen II: 499 av herr Lundberg.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Lundberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 119 ja och 41 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 8 och 9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 10.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 288, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Torquay-protokollet till allmänna tull- och handelsavtalet (GATT), m. m.;

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande tulltaxa; och

nr 290, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1951/52, m. m.

§ 11.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren, att bankoutskottets utlåtande nr 20, sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 2, statsutskottets utlåtanden nr 167—172 samt 175 och 176, bankoutskottets utlåtanden nr 18, 19 och 32, jordbruksutskottets utlåtanden nr 27, 28, 30, 32—34 och 37, tredje lagutskottets utlåtande nr 14 samt andra lagutskottets utlåtande nr 30 skulle i nu nämnd ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden å morgondagens föredragningslista.

§ 12.

Till bordläggning anmälades andra lagutskottets utlåtande och memorial:

nr 31, i anledning av väckta motioner angående viss översyn av lagen om förerings- och förhandlingsrätt; och

nr 33, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till livsmedelsstadga m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här- efter kl. 5.38 em.

In fidem
Gunnar Britth.